

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI TEDAVİ ve REHABİLİTASYON MERKEZLERİ RAPORU 2015

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

**TEDAVİ VE REHABİLİTASYON
MERKEZLERİ RAPORU
2015**

Ankara, Mayıs 2016

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 107

Yayına Hazırlayanlar
Aytül Uçar, Canan Korkmaz, Elçin Türkdoğan Dilbirliği, Ümit Efe

Kapak Fotoğrafi
Mert ÇAKIR

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Mithatpaşa Cad. 49/11 Kızılay 06420 Ankara
Tel: (312) 310 66 36 • Faks: (312) 310 64 63
E-posta: tihv@tihv.org.tr
<http://www.tihv.org.tr>

ISBN: 978-605-9880-09-1

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş,
hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı *Resmî Gazete*'de
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic., Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07
www.bulustasarim.com.tr

Bu yayın aşağıdaki kuruluşların maddi desteğiyle hazırlanmış ve basılmıştır:

İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı (SIDA)
Norveç Tabipleri Birliği

Bu belgenin içeriği yalnızca Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın sorumluluğundadır;
hiçbir şekilde maddi destek veren kurumların duruşunu yansıttığı addedilemez.

English version of
Treatment and Rehabilitation Centres Report-2015
is available at the HRFT

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Metin Bakkalcı	
2015 Yılına Değerlendirmek	15
TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri 2015 Yılı Değerlendirme Sonuçları	35
Yöntem	35
I- Tüm Başvuruların Değerlendirilmesi	39
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	39
1- Yaş ve Cinsiyet.....	39
2- Doğum Yeri	42
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	43
B- İşkence Süreci	45
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci.....	46
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	54
3- Cezaevi Süreci.....	58
C- Tıbbi Değerlendirme	63
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	64
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	66
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	68
4- Tanılar	71
D- Tedavi ve Rehabilitasyon Süreci	73
1- Uygulanan Tedaviler.....	73
2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu	74

II- 2015 Yılı İçinde Gözaltında İşkence ve Kötü Muamele Gören Başvuruların Değerlendirilmesi	76
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	76
1- Yaş ve Cinsiyet.....	76
2- Doğum Yeri	78
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	79
B- İşkence Süreci	80
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci.....	81
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	87
3- Cezaevi Süreci.....	92
C- Tıbbi Değerlendirme	92
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	92
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	95
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	96
4- Tanılar	99

SUNUŞ

Metin Bakkalcı¹

Genel olarak demokratik hayatın olağanüstü daraldığı, özel olarak da Temmuz ayından itibaren yeniden başlayan ve yakın dostlarımızı da yitirdiğimiz çatışma ortamı, özellikle de tahayyül etmekte bile zorlandığımız “aralıksız sokağa çıkma yasağı” uygulamaları ile yaşanan 2015 yılının çalışma raporunu, hele de tüm ruhu ile yazmak ne kadar mümkün olabilir ki? Bu nedenle öncelikli olarak sunuş bölümünü yazan arkadaşınız olarak, gerek yapılması gerekenler konusundaki, gerekse de rapordaki tüm eksiklikler nedeniyle özürlerimi öncelikle sunmak isterim.

Her bir insan kıymetli, her bir canlı kıymetli, içinde yaşadığımız doğa kıymetli, tüm bunları hissetmek kaydı ile aynı zamanda Temmuz 2015'ten itibaren yeniden başlayan çatışma ortamında yitirdiğimiz TİHV kurucusu da olan sevgili Tahir (Elçi) arkadaşımız da, Cizre referans merkezi gönüllüsü sevgili Aziz (Abdülaziz Yural) arkadaşımız da çok kıymetli...

“Nerede kalmış idik?” diyerek devam edilebilir mi ki “gündelik hayatımıza” sevgili Tahir’i, sevgili Aziz’i yaşadıktan sonra... Her birinin haberi geldikten sonra “Ne kadar da geç kaldık” dememiş mi idik? Oysa ne çok istemiştik bir an önce bunca yaşanan acıların son bulması için o güzel insanlarla birlikte çaba göstermeyi, yaşanan bunca acıları paylaşarak biraz da olsa azaltmayı.

Şimdi ONLARSIZ nasıl olacak? Bunca acı ile nasıl sürdüreceğiz “gündelik hayatlarımızı”?

Her halde birbirimize daha çok, daha çok sarılacağız ve de başta sevgili Tahir ve Aziz başta olmak üzere o güzel insanlarla birlikte olmanın, her halükarda bu tahammül edilemez acıların son bulmasına katkı sağlayacak yolları bulacağız, ne kadarsa o kadar yaralarımızı saracağız, her halde de bütün bunların sorumlularının bir gün hesap vermelerini sağlayacağız.

2015 yılı demokratik hayatın olağanüstü baskı altına alındığı, yeniden başlayan çatışma ortamının da etkisi ile yakın tarihimizin en ağır insan hakları ihlallerinin

1 Dr., TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Koordinatörü

yaşandığı bir yıl olmuştur. Hiç kuşkusuz bugüne kadar sürekli talep ettiğimiz “çatışmazlık” ortamının sağlanması en öncelikli gündem olsa gerektir.

Bu öncelikli gündemimizin yanı sıra 2015 yılında TİHV çalışmaları altta yer verilen dört ana başlıkta kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır.

1. TİHV'in temel varlık sebebi olan işkence ve diğer ağır insan hakları ihlallerinin önlenmesine yönelik çalışmalar
2. Çatışma ortamının sonlanması, özel olarak da “aralıksız sokağa çıkma yasağı” uygulamalarının sonlanmasına yönelik çalışmalar
3. “Aralıksız sokağa çıkma yasağı” uygulamaları sonlandıktan sonraki süreçlere ilişkin çalışmalar
4. Çatışma ortamı gözönüne alınarak Vakfın çalışma tarzındaki değişiklikler dahil olmak üzere, özel olarak Diyarbakır tedavi merkezi ile Cizre “referans merkezi” çalışmalarının tahkimi

Bir yandan ülkemizdeki tahayyül etmekte bile zorlandığımız yaşananlar karşısındaki geç kalmışlık ve derin yetmezlik duygusunu yaşarken, diğer yandan tüm vakıf ortamının olağanüstü bir çaba içinde olduğunu, tüm eksikleri ile birlikte nitelikli çalışmalar yürütmeye çalıştığının da hissedilmesinde yarar olsa gerektir.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), 1990 yılında, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele Davranış ve Cezalandırmalara maruz kalan kişilere fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyon hizmeti sağlamak ve insan hakları ihlallerinin dokümantasyonunu yapmak amacıyla kurulduğunu bir kez daha paylaşmak isteriz.

TİHV'in işkence gören kişilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümüne yönelik sunduğu bu hizmet, başta sağlık çalışanları olmak üzere çok farklı uzmanlık alanından sayıları yüzlerle ifade edilen profesyonel ve gönüllü ekipler tarafından multidisipliner bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir.

TİHV, tedavi ve rehabilitasyon hizmetinin niteliğinin artırılması amacına yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli eğitim, bilimsel araştırma ve etkinlikler gerçekleştirilerek işkence izlerinin belgelenmesi ve işkence görenlerin tedavisi konusunda önemli bir birikim odağı haline gelmiştir.

İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaların etkili biçimde soruşturulması ve belgelendirilmesi için uluslararası nitelikte yegane kılavuz olan İstanbul Protokolü'nün oluşturulması, Birleşmiş Milletler belgesi haline gelmesi ve ardından bu belgenin dünya çapında tanıtılıp eğitimlerinin verilmesi süreçlerinde TİHV'in oynadığı öncü rol bunun sadece somut bir örneğini oluşturmaktadır.

TİHV, işkence gören kişilere sunduğu tedavi ve rehabilitasyon hizmetinin yanı sıra işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla işkence görenlere sınırlı imkanları ile doğrudan kendisi ya da kendi avukatları aracılığı ile gönüllü hukuksal destek

de vermiştir. Ayrıca başta işkence olmak üzere ağır/ciddi insan hakları ihlalleri dokümantasyonuna yönelik objektif ve güvenilir bir sistem geliştirmiş ve önemli bir bilgi birikimi oluşturmuştur.

İşkence ve kötü muamele gören kişilerin birçoğu karmaşık travmanın başka bileşenlerinden de etkilenmektedir. Mümkün olduğu kadar kapsamlı bir onarım için tıptan daha fazlasının gerekli olduğunun bilinciyle, TİHV karmaşık ve toplumsal travma sorununu da ele alan daha bütüncül ve çok disiplinli bir programın geliştirmesini için 2004 yılından bu yana çalışmalar yürütmektedir.

TİHV, halen Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir illerindeki dört tedavi ve rehabilitasyon merkezinde işkence görenlerin tedavi ve rehabilitasyonuna yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. İşkence görenlere yönelik tedavi ve rehabilitasyon merkezi çalışmalarının amaca uygun sürdürülebileceği gerekli ortamı (işkence görenlere yönelik nitelikli tedavi ve rehabilitasyon hizmetinin verilebilmesi ile işkencenin etkin tıbbi belgelenmesi için gerekli olan, başta ruhsal, fiziksel ve sosyal gönüllü ve çalışanlardan oluşan, multidisipliner etkin bir ekip çalışmasının sağlanması; böyle bir ekip çalışmasının ön koşulu olan ruh halinin varlığı) sağlayana kadar Adana tedavi merkezimizin çalışmalarına 1 Ağustos 2015 tarihi itibari ile ara vermenin derin üzüntüsünü yaşamaktayız.

Öte yandan 2014 yılından itibaren başlatılan hazırlıkların sonucu olarak 17 Ekim 2015 tarihinde Cizre “referans merkezi” Şırnak Tabip Odası ile aynı mekanda çalışmalarına başlamıştır. Ne yazık ki, Cizre’deki 14 Aralık 2015 – 2 Mart 2016 tarihleri arasındaki 79 günlük “aralıksız sokağa çıkma yasağı” döneminde çalışmalarımız, yanısıra mekanımız etkilenmiştir. Daha da anlam kazanan Cizre’deki çalışmalarımızı kuvvetlendirmeye yönelik çaba gösterilmektedir.

TİHV tedavi ve rehabilitasyon merkezinde 2016 yılına kadar, işkence gören ve onların yakını olan toplam 15.775 kişiye hizmet sunulmuştur.

Merkezlerimize 2015 yılında işkence gören ve onların yakını olarak 597 kişi başvurmuştur.

Yanısıra, 20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç, 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara tren garında, 17 Şubat 2016 ve 13 Mart 2016 tarihlerinde Ankara’da, 19 Mart 2016 tarihinde İstanbul’da gerçekleştirilen bombalı saldırılar sonrası söz konusu bombalı saldırılardan etkilenenlere yönelik ilgili kurumlarla birlikte (Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türkiye Psikiyatri Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği, Türk Tabipleri Birliği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Travma Çalışmaları Derneği ve Çift ve Aile Terapileri Derneği) esas olarak iller bazında “Psiko-Sosyal Dayanışma Ağları” çalışmalarına başlamış ve zaman içinde daha da kuvvetlendirilmiştir. İşkence ve diğer kötü muameleye maruz kalan başvuruların yanısıra oluşturulan Psiko-Sosyal Dayanışma Ağı kapsamında sadece 2015 yılı içinde “20 Temmuz 2015 tarihli Suruç’taki bombalı saldırı nedeniyle 47, “10 Ekim Ankara tren garındaki bombalı saldırı” nedeniyle 255 başvuru olmuştur.

Diğer yandan tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizin olmadığı illerden başvuru kabulüne yönelik 1993 yılından itibaren sürdürdüğümüz “beş il” uygulamasına 2015 yılında da devam edilmiştir. Bu kapsamda 2015 yılındaki 69 başvurumuzun 63’ü Diyarbakır merkezimizin başvurusudur.

Yine merkezlerimizin bulunmadığı ve ağır/ciddi işkence ve diğer insan hakları ihlallerinin yaşandığı bölgelere yönelik olarak 2008 yılında başlatılan “Gezici Sağlık Ekibi” programı 2015 yılında da sürdürülmüştür.

Sınırlılıkları olmakla birlikte Diyarbakır Fidanlık kampı başta olmak üzere Ezidilere yönelik psiko-sosyal çalışmaların zenginleştirilmesine çaba gösterilmiştir.

2015 yılında da “Tedavi ve Rehabilitasyon Projesi” kapsamında tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının yanı sıra çok sayıda eğitim (ülke içinde ve dışında İstanbul Protokolü Eğitimi programları; sanat terapisi dahil travma alanına yönelik eğitimler) ve bilimsel çalışmalar (“Türkiye’de İşkencenin 22 Yıllık Eğilimi”, “İşkence Tanısında Kemik Sintigrafisinin Yeri”, “Türkiye ve İsrail’de İşkencenin Yasal Çerçevesi Hakkında Karşılaştırmalı Çalışma” yanı sıra daha önce tamamlanan kimi bilimsel çalışmaların yayın haline getirilmesi vb.) gerçekleştirilmiştir.

Yine tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının yanı sıra işkencenin önlenmesine yönelik bütünlüklü faaliyetler kuvvetlendirilmiştir.

Bu kapsamda; 2015 yılında Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimizce toplam 73 başvuru için alternatif adli tıp raporu/epikriz hazırlanmıştır. İşkencenin önlenmesinde önemli bir imkân sunan BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi Seçmeli Protokolü’nün (OPCAT) gereği olan etkin bir Ulusal Önleme Mekanizması’nın yaşama geçmesi doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, 2015 yılı içinde “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Evrensel Periyodik İzleme Raporu için Alternatif Rapor” hazırlanmış ve 29 Ocak 2015 tarihindeki BM İnsan Hakları Konseyi’nin Türkiye ile ilgili oturumuna sunulmuştur. Yanısıra, yine 2015 yılı içinde “Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite’nin Türkiye ile ilgili 4. Periyodik Raporu için Alternatif Rapor” hazırlıkları sürdürülmüştür.

Tedavi ve rehabilitasyon projesi kapsamında 2015 yılında da Filistin ve İsrail’deki paydaşlarımızla birlikte ortak çalışmalar kuvvetlendirilmiştir.

TİHV’in temel misyonu ise yukarıda belirtilen nihai hedefe ulaşmak için yaşamın her alanında işkencenin önlenmesi mücadelesine katkı sağlamak ve işkence gören kişilerin yaşadıkları travma ile başedebilmelerine ve fiziksel – ruhsal – sosyal açıdan tam bir iyilik haline ulaşabilmelerine katkı sağlamaktır. Başka bir ifadeyle, ağır insan hakları ihlallerine maruz kalan kişi ve topluluklara yönelik bir tür “toplumsal özür dileme” ortamı oluşturmaktır.

Hiç kuşkusuz tüm bu çalışmaların, TİHV’in yıllardır maddi ve manevi büyük bir özveriyle görev yapan kurucular kurulu üyeleri, yönetim kurulu üyeleri ve profesyonel çalışanlarının yanı sıra ülkenin dört bir yanında aynı amaç için bir araya gelmiş

başta sağlık çalışanları, hukukçu ve insan hakları savunucuları olmak üzere farklı toplumsal kesimlerden ve uzmanlık alanlarından yüzlerce duyarlı insanın ortak eseri olduğunu bir kez daha paylaşmak isteriz.

Bu çalışmalara katkıda bulunan, bizi yalnız bırakmayan tüm dostlarımıza, çalışmalarımıza başından bu yana destek veren başta İnsan Hakları Derneği ve Türk Tabipleri Birliği olmak üzere ilgili tüm kurumlara, bir kez daha şükranlarımızı sunarız.

Ankara, Nisan 2016

**TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon
Merkezleri Raporu**

**2015
Değerlendirme Sonuçları**

2015 YILINI DEĞERLENDİRMEK

Giriş

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, elinizde bulunan her yıl hazırladığı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu ile yıl boyunca işkence, diğer zalimane, insanlık dışı muamele davranış ve cezalandırmalara maruz kalan kişiler için tüm temsilcilikleri tarafından organize edilen fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyon hizmetinin dokümantasyonunu paylaşmaktadır. Bu bölümde ise ileriki bölümlerde detaylı olarak paylaşılacak bu dokümantasyonun daha anlaşılır olabilmesi için 2015 yılı içerisinde işkence ve diğer kötü muamele yaşağına ilişkin neler yaşandığını değerlendirmesine yer vereceğiz. Bu noktada altını çizmemiz gerekir ki işkence ve kötü muamele yaşağına dair değerlendirmemiz insan hak ve özgürlüklerinden ayrı düşünülemez için 2015 yılı içerisinde tüm insan hak ve özgürlükleri ihlalleri olmasa da bazı hak ve özgürlük ihlallerine değinmeye çalışacağız. Söz konusu değerlendirme TİHV'in 2015 yılı içerisinde, başta işkence ve kötü muamele yaşağı olmak üzere insan hak ve özgürlüklerine ilişkin neler yaşandığına dair tarihe kısa bir notu olacaktır. Ayrıca inanıyoruz ki 2015 yılının böylesi bir değerlendirmesi bize merkezlerimize başvuran işkence ve kötü muameleyle maruz kalmış kişilerin tedavi ve rehabilitasyon verilerinin de daha anlaşılır olacağı büyük resmi vermesi açısından faydalı olacaktır. Özellikle belirtmek isteriz ki bu değerlendirme çalışması 2015 yılı ile sınırlı olduğundan öncesi ve sonrasında yaşanan kimi olaylar bu nedenle değerlendirme kapsamı dışında bırakılacaktır.

2015 yılında Türkiye'nin, polisin keyfi yetkilerinin giderek arttığı, insan hak ve özgürlüklerinin artarak ihlal edildiği, çatışmasızlık sürecinin durdurulması ile beraber birçok kişinin sokağa çıkma yasakları altındaki şehirlerde hayatlarını kaybettiği ve/veya yaralandığı, gösteri ve yürüyüş haklarını kullanmak isteyenlerin işkence ve kötü muameleyle varan polis şiddetine maruz kaldığı, ifade ve düşünce özgürlüklerinin her geçen gün daha da sınırlandığı ve muhalif olan tüm seslerin şiddet ve zorbalıkla bastırıldığı, toplum içerisinde de muhalif gruplara yönelik ayrımcı ve nefret tutumlarının yerleştirilmeye çalışıldığı yeni bir olağanüstü hal dönemine girdiğini söyleyebiliriz. 2015 yılını da kapsayan son dönemin en belirgin özelliği ise Türkiye'de uzun yıllardır mevcut olan ve fakat 2015 yılında neredeyse zirve yapan "kamu/devlet düzeni"ni ne pahasına olursa olsun önceleme yaklaşımıdır. Bu durum ise otoriter siyasi iktidar varlığının gün geçtikçe güçlü ve kalıcı bir hal aldığı ve bu nedenle evrensel insan hakları değerlerinin yaşamsal bir tehlike ile karşı karşıya olduğu anlamına gelmektedir.

1. 2015 Yılında İşkence ve Diğer Kötü Muamele

Bilindiği gibi işkence ve kötü muamele uluslararası belgeler, bildirgeler ve anlaşmalarda¹ ve iç hukukta mutlak olarak yasaktır. Fakat ne yazık ki dünyada

1 İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme, İnsan Hakları Bildirgesi (m.5), BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (m.7), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.3), BM İşkenceye Karşı Sözleşme, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü (m.7) ve iç hukukta da Anayasa (m.17)

birçok ülkede de olduğu gibi Türkiye’de de işkence ve kötü muamele yasağı halen ihlal edilmektedir. 2015 yılı da işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği, işkence ve kötü muamelenin engellenmesine yönelik olumlu adımların atılmadığı aksine işkencede cezasızlığın devam ettirildiği bir yıl oldu. Demokratik hayatın ağır tahribatının bir sonucu aynı zamanda bir nedeni olarak işkence ve diğer kötü muamele uygulamaları kaygı uyandıracak seviyede yaygınlık gösterdi.

2015 yılında devam eden işkence ihlallerini ve bu ihlallerin neden ve amaçlarını anlayabilmek için işkence ve kötü muamelenin değerlendirilmesinin üç ana bağlamda yapmanın yararlı olacağını düşünüyoruz. Bu ana başlıkları mevzuatta işkence ve kötü muameleyle ilişkin gerçekleşenler, hem mevzuatın uygulanması hem de işkence ve kötü muamele uygulamasına başvurma anlamında uygulamada karşılaştıklarımız ve son olarak da savcı, hâkimlerden, milletvekillerine kadar devlet/kamu ve hükümet yetkililerinin işkence ve kötü muamele yasağına yönelik tutum ve yaklaşımları olarak sıralayabiliriz. Söz konusu ana başlıklar altında 2015 yılında işkence ve kötü muamele yasağı ihlallerine bakmanın bizce işkencenin amaçları ve işkence kullanımının eğilimlerini de göstermek açısından faydalı olacaktır. Fakat bu ana başlıklar dışında 2015 yılının değerlendirmesi özellikle yeniden başlayan çatışma süreci, gündelik yaşamı dahi etkileyen ve beraberinde insan hakları ve özgürlükleri açısından da önemli yaklaşım farklılıklarını getiren bombalı saldırılar ve etkisini tüm dünyada göstermekle birlikte Türkiye açısından çok ciddi etki ve sonuçlarına neden olan mülteci akınları ve sorunlarının ele alınmasının gerekli olduğu inancındayız.

1.1. Mevzuatta İşkence ve Kötü Muamele Yasağı

Yukarıda da değindiğimiz gibi 2015 yılı işkence ve kötü muamele yasağı dâhil olmak üzere insan hak ve özgürlüklerine ilişkin mevzuatta olumlu adımların atılmadığı ve hatta sonuçları bakımından son derece yıkıcı ve geri dönülemez etkileri olan gelişmelerin yaşandığı bir yıl oldu. Bu bölümde tüm gelişmelere değinmemiz mümkün olamayacağı için özellikle işkence ve kötü muameleyle ilişkin öne çıkan gelişmeleri değerlendirmeye çalışacağız. Belirtmemiz gerekir ki 2015 yılı özellikle ifade ve toplanma özgürlüğünün hem yasalarla hem de uygulamalarda ciddi boyutlar da sınırlandırıldığı bir yıl oldu. AB Türkiye 2015 İlerleme Raporu’nda da belirtildiği gibi ifade özgürlüğü yeni yasalar aracılığıyla, yasaların keyfi ve sınırlı yorumlarıyla, siyasi baskı ve birçok gazeteci ve akademisyene açılan davalar ile sınırlandırıldı². Ayrıca gazetecilerin tutuklanması ve soruşturmalara maruz bırakılması, medya organları, gazete ve dergilere uygulanan ağır ceza, sansür, kapatma ve işten çıkarmalar aracılığıyla medyaya kuvvetli baskı uygulamaya devam edildi.

2015 yılında özgürlüklerin sınırlandırılması, muhalefet gruplarına baskı uygulanması, polisin yetkilerinin artırılması ve hatta hukukun üstünlüğü ilkesinin neredeyse ortadan kaldırılmasına yönelik en temel adımlardan biri İç Güvenlik Yasası olarak

2 AB Türkiye 2015 İlerleme Raporu, SWD(2015) 216, sayfa 22.

anılan Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un yürürlüğe girmesi oldu. 4 Nisan 2015 tarihinde yürürlüğe giren söz konusu kanun işkence ve kötü muamele yasağı açısından da oldukça kaygı vericidir. Toplam 68 maddeden oluşan bu yasa, başta "Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu", "Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu", "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu", "Terörle Mücadele Kanunu", "Türk Ceza Kanunu", "Ceza Muhakemesi Kanunu", "İl İdaresi Kanunu" olmak üzere toplam 13 yasada değişiklik getirmektedir.

İşkence ve kötü muamele uygulamalarının artışına neden olabilecek bu yasayı siyasal iktidarın özgürlükleri daraltma, toplumsal muhalefeti bastırma ve polisin yetkilerini artırma girişimi ve aynı zamanda yargıyı bütünüyle devlet düzeninden tasfiye etme çabası olarak yorumlamak doğru olacaktır. Öncelikle söz konusu yasa Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK) öngördüğü değişiklikle polise savcı izni olmadan 48 saat süreyle "önleyici gözaltı" işlemi yapma yetkisi vermekte ve gözaltı süresini yeniden 4 güne çıkarmaktadır. TİHV tarafından Ocak 2015 tarihinde söz konusu yasanın tasarısına yönelik hazırlanan değerlendirme yazısında³ da belirtildiği gibi kolluk güçlerine verilen yargı denetimi olmaksızın gözaltına alma yetkisinin bu şekilde genişletilmesi kayıt dışı gözaltı uygulamalarında işkence ve kötü muamelenin yaygınlaşmasına bu nedenle de mutlak karakterdeki işkence yasağının çiğnenmesine yol açacaktır. İkinci olarak, bu kanun ile "önleyici kolluk" olarak ifade edilen ve "polisin tecrübesine dayalı makul sebebi" yeterli gören durdurma ve kişilerin üstlerinin, eşya ile araçlarının aranması konusunda kolluk amirinin sözlü emri tek başına yeterli hale gelmektedir. Üstelik arama yetkisini kullanacak "kolluk amirlerinin, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek esaslar dâhilinde mülki amirler tarafından" görevlendirilmesi öngörülmektedir. Kolluk amirinin kararının görevli hâkime sunulması için ise 24 saat süre verilmesi kayıt dışı alıkoymaya açıkça imkân sağlamaktadır. Ayrıca kanun, mevcut Polis Vazife Salahiyet Kanunu'nda (PVSK) yer alan polisin yakalama yetkisi dışında, polisi eylemin ve durumun niteliğine göre kişileri "koruma altına almak" ya da "uzaklaştırmak" şeklinde iki yetki ile daha donatmaktadır. Bu belirsiz yetkilerin de uygulamada işkenceyi engellemek için alıkonulma anından itibaren yerine getirilmesi gereken usul güvencelerinden feragat anlamına geleceği, dolayısıyla da kayıt dışı alıkoymayı fiili hale getireceği açıktır. Üçüncü olarak kanun, polisin var olan silah kullanma yetkisini daha da genişletmektedir. Değişiklik öncesinde PVSK bu yetkinin, polisin kendisine ve başkasına yönelik bir saldırı halinde kullanılabileceği belirtilmiş ve meşru savunmanın şartlarını aramıştır. Değişiklik ile kendisine veya başkasına yönelik saldırı dışında; işyerleri, konutlar, kamu binaları, ibadethaneler, okullar, yurtlar ve araçlara yapılacak saldırılara karşı da polis silahını kullanabilecek şekilde yetkilendirilmekte, meşru savunma kavramına ise herhangi bir atf yapılmamakta, sadece "ölçülülük" ilkesi vurgulanmaktadır. Bunun gibi saldırıya teşebbüs ihtimalini de silah kullanmak için yasal zemine kavuşturmaktadır. Kayda değer bir başka husus da, polisin silah kullanabilmesi için saldırıda bulunanın elinde ateşli silah

3 Yazının tamamına erişmek için <http://tihv.org.tr/turkiye-insan-haklari-vakfinin-tihv-yeni-ic-guvenlik-paketinin-elestirisi/>

olmasının şart koşulmamasıdır. Havai fişek, molotofkokteyli ve benzeri patlayıcı maddeler, delici, kesici aletler, taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, demir bilye ve sapan gibi bereleyici aletler de bu kapsamda sayılmaktadır. 2015 yılında güvenlik güçleri tarafından ateşli silahla hayatını kaybeden 222 kişinin 217'si söz konusu yasanın uygulanmasından sonra hayatını kaybetti. Bu yasanın ne boyutlarda bir tehlike arz ettiğini göstermek açısından önemlidir.

Görüldüğü gibi söz konusu değişiklikler işkence ve kötü muamele yasağı da dâhil olmak üzere insan hak ve özgürlükleri açısından büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Diğer taraftan İç Güvenlik Yasası'na ek olarak bu yasanın cezaevlerine uyarlanmış hali olan "Ceza İnfaz Kurumları Güvenlik Hizmetleri Kanunu Tasarısı" adı altında cezaevlerine yönelik bir iç güvenlik yasa tasarısı da 2015 yılında gündeme alındı. Maddelerinden neredeyse tamamı TBMM genel kurulunda kabul edilmiş olan fakat tasarı olarak geçtiğimiz yasama döneminde genel kurulda bekletilen ve henüz kanunlaşmamış olan bu tasarı açıkça cezaevlerinde infaz koruma memurlarına her türlü işkence ve öldürme gücünü bahşetmektedir.

Tasarıda Adalet Bakanlığı'na bağlı çalışacak iç güvenlik ve dış güvenlik birimlerinin yanı sıra bu görevlilerden oluşturulan müdahale biriminin de kurulması öngörülmekte ve göz yaşartıcı gaz, basınçlı su, ateşli silah temel müdahale ekipmanı haline getirilmektedir. Kapalı alanda ve kontrol altına alınmış kişilere karşı kesin olarak kullanılması yasaklanmış olan göz yaşartıcı kimyasal gaz ile izolasyon amaçlı inşa edilmiş dar mekanlarda basınçlı su kullanılmasının işkence yasağının ihlali olacağı kesindir. İkinci olarak, güvenlik görevlilerine "asayışı bozan olayları önlemek", pasif direniş göstermek gibi hiçbir sınırı tanımlanmayan hallerde, kademeli ve artan ölçüde zor kullanma yetkisi verilmektedir. Bunun gibi, zor kullanma yetkisi başlığı altında kelepçeli sevk ve nakil uygulaması da esas hale gelmektedir. Sevk işlemlerinin işkence uygulamasına dönüşmesi nedeniyle sağlık haklarından feragat eden mahpusların; nakil sırasında cezaevi aracında çıkan yangın sonucu kilitli kapılar açılmadığı için yanarak yaşamını yitiren mahpusların ülkesinde, mutlak olarak yasaklanmış işkence yasağına uyulmayacağı da resmen ilan edilmektedir. Üçüncü olarak, tasarı ayrıca müdahale birimi ve dış güvenlik görevlileri, cezaevi içine ateşli silahla girebileceğini söylemektedir. Silahla müdahale gerektiren olaylar için tanınan bu yetki, "karşı koymaya elverişli eşyaların teslim edilmesi istendiği halde teslim edilmemesi" de dâhil olmak üzere her an mahpusların yaşamlarını tehdit edecek bir yetkiyi yasal hale getirmektedir. Dördüncü olarak, uyarı amacıyla ateş edileceği, kişinin eylemine son vermemesi halinde "ölçülü" ve "orantılı" şekilde ateş edilebileceği, dış güvenlik görevlilerin kendilerine karşı silahlı saldırıya teşebbüs edilmesi halinde "duraksamadan" ateşli silah kullanabileceği düzenlenmektedir. Özellikle görevlinin ateşli silah kullanmasına işaret eden maddede, ateşli olup olmadığına bakılmaksızın kendisine silahla saldırı teşebbüsü olması ihtimali düzenlenmektedir. Sapanın silahtan sayıldığı yeni "güvenlik" rejiminde cezaevlerinde yargısız infazlar için her türlü aracın devlet eliyle sağlandığı açıktır. Beşinci olarak, cezaevinde "asayiş ve düzeni önemli ölçüde bozan yaygın direniş ve şiddet hareketleri veya benzeri ciddi tehlike yaratan hallerde", kolluk kuvvetlerinin de görevlendirileceği düzenlenmektedir. Bu

düzenleme de cezaevi operasyonlarının yasal zeminini açıkça kuvvetlendirmektedir. Son olarak, güvenlik görevlilerinin soruşturulması ve kovuşturulmasında genel hükümlerin geçerli olduğu düzenlenmekle birlikte, tüm görevlilerin kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı öngörülmektedir. Cezaevinde gerçekleşen hiçbir işkence eyleminin etkin soruşturulmadığı, cezasızlığın temel olduğu bir hukuk rejiminde, yetkileri yönünden sınırsız hale gelmiş olan faillerin yasayla gizlilik zırhına kavuşturulması hesap verilebilirliği tümüyle imkânsız hale getirecektir.

Yukarıda anılan yasa ve yasa tasarısına ek olarak mevzuatta işkence ve kötü muamele yasağı ile ilişkili gelişmeleri, işkencenin önlenmesinde hayati rolü olan Ulusal Önleme Mekanizması konusuna değinmeden irdelenmek üzere OPCAT (OPCAT) gereği, Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM) oluşturulması görevi 28 Ocak 2014 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu'na (TİHK) verildi. Fakat TİHK, Birleşmiş Millet Paris Prensiplerinde belirtilen kriterleri dahi taşımayarak bir insan hakları kurumu olmaktan uzaktır. Böyle bir kurumun ulusal önleme mekanizması olarak görevlendirilmesi işkencenin önlenmesi açısından önemli bir olanak sunabilecek olan ulusal önleme mekanizmasını içi boşaltılarak değersiz hale getirilmesine neden oldu. Ayrıca uluslararası insan hakları hukukunun gereği olarak anayasa/yasayla kurulmak zorunda olan ulusal önleme mekanizmasının yetkilendirilmesinin Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu'na (TİHK) verilmesi de bu görevlendirmeyi hatalı kılmaktadır.⁴

TİHV dâhil ilgili ulusal ve uluslararası kurumlar, Paris Prensiplerine hürmet edilmeden kurulan TİHK'in OPCAT'e dayalı UÖM işlevini yerine getiremeyeceğini bu nedenle Paris Prensipleriyle tam uyumlu olarak yapısal, mali bağımsızlığını garanti altına alacak kanun değişikliğinin yapılmasını defalarca dile getirdi. 20 Ocak 2014 tarihinde TİHK tarafından "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı" hazırlığından sonra 06 Mart 2015 tarihinde yeni bir "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı" hazırlandı. Fakat bu tasarı taslağında Ulusal İnsan Hakları Kurumunun yapısı, işleyişi, donatıldığı güvenceler açısından sahip olması gereken özellikler yönünden öngörülen değişiklikler Paris İlkelerini ve Birleşmiş Milletler önerilerini karşılamaktan oldukça uzaktı ve ulusal önleme mekanizması açısından da hiçbir güvence sağlamıyordu. Bu çerçevede söz konusu taslak TİHV tarafından her boyutu ile incelendi, Kurumun bu konudaki temel, asgari prensipleri esas olarak yapılandırılmasına yönelik bütünlüklü yeni bir kanun tasarısının hazırlanmasının en uygun yol olacağı şeklindeki görüşünü de içeren kapsamlı bir değerlendirme notu hazırlandı. Ayrıca, BM İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi'nin heyet başkanı Mari Amos, TİHV ve ilgili insan hakları kurumları ile de görüştüğü 7-9 Ekim 2015 tarihindeki

4 TİHV olarak uluslararası insan hakları hukukunun gereği olarak anayasa/yasayla kurulmak zorunda olan ulusal önleme mekanizmasının yetkilendirilmesinin Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu'na (TİHK) verilmesine yönelik idari işlemin iptali için Danıştay'a başvuruda bulunmuş fakat yürütme talebimiz ret edilmiş olmakla birlikte başvuru sürecimiz sürmektedir.

ziyaretinin sonunda “bağımsızlığı güvence altına alınmış UÖM için özel bir kanunun çıkarılması” gerektiğini bir kez daha dile getirildi. Fakat tüm bu eleştiriler, kaygılar ve öneriler dikkate alınmaksızın ve hiçbir sivil kurumun bilgisi olmadan “vize muafiyeti koşulu” olarak tasarlanan Ulusal Önleme Mekanizması’nı da içeren yeni bir “Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’nun kurulması” ile ilgili bir yasa tasarısı 20 Nisan 2016 tarihinde resmi gazetede ilan edildi. Sözü edilen bu gelişmelere baktığımızda işkencenin önlenmesinde önemli bir yere sahip olacak etkili bir Ulusal Önleme Mekanizması yaratılması bakımından 2015 yılında yeniden başarısız olduğunu söylemek doğru olacaktır. Ayrıca tüm bu süreç devletin işkence ve kötü muamelelerin ortadan kaldırılmasına yönelik içtenlikli bir yaklaşıma ne yazık ki sahip olmadığını bir kez daha gösterdi.

Son olarak Ağustos 2015 tarihinde yayınlanan 19 maddelik Başbakanlık “Terörle Mücadele ve Vatandaşlarımızın Huzur ve Güvenliği Genelgesi” de mevzuat alanında “terör” ve “terörist” kavramlarını genişletme ve muğlaklaştırma eğiliminin bir çıktısı ve insan hak ve özgürlükleri açısından kaygı verici bir gelişme oldu. Genelgede yer verilen “cenaze törenlerinin, terör örgütleri ve terörle bağlantılı kesimlerce terör propagandası amacıyla kullanılması engellenecek”, “uluslararası sivil toplum kuruluşları bünyesinde ülkemiz menfaatleri aleyhine veya terör örgütü lehine faaliyette bulunanlar yakından takip edilecek” ifadeleri son derece kaygı vericidir.

1.2. İşkence ve Kötü Muamele Uygulamaları

2015 yılı dâhil olmak üzere son yıllarda özellikle toplumsal gösteriler sırasında gösteri ve yürüyüş hakkını kullanan kişilere güvenlik görevlileri tarafından uygulanan şiddet yöntemleri işkence ve kötü muamele boyutlarına varmaktadır. Ülke sathında, çok farklı kesimlerin katıldığı her türlü toplantı ve gösterilerde güvenlik güçlerinin “işkence” düzeyine ulaşan “aşırı ve orantısız güç kullanarak müdahalesi” 2015 yılında daha da yoğunlaştı. 2015 yılında TİHV’e işkence ve diğer kötü muameleyle maruz kaldığı gerekçesi ile başvuran kişilerin 326’sı sokak, açık alan ve toplumsal gösteri alanında işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirtti.

2015 yılında polisin uyguladığı gösteri ve yürüyüş hakkını kullananlara yönelik uyguladığı işkence ve kötü muamele uygulamaların örneği olarak 1 Mayıs İşçi Emekçiler Bayramı kutlamaları ve 13. LBTİ Onur Yürüyüşü’nde yaşananlar öne çıktı. İnsan Hakları Derneği (İHD) 2015 İnsan Hakları İhlalleri Raporuna göre, 1 Mayıs İşçi ve Emekçiler Bayramı’nı İstanbul Taksim Meydanı’nda kutlamak isteyen grupların maruz kaldığı polis müdahalelerinde 16’sı çocuk en az 408 kişi gözaltına alındı. Saldırıları nedeniyle en az 18 kişi yaralanırken, gözaltına alınan 408 kişinin de gözaltı araçlarında veya gözaltı merkezlerinde işkence ve kötü muameleyle maruz kaldıkları ileri sürüldü. Öte yandan Taksim Meydanı civarında gözaltına alınan 8 kişinin bir depoya götürüldüğü ve 3 gün boyunca bir işlem yapılmaksızın depoda tutulduktan sonra saliverildikleri iddia edildi⁵. 28 Haziran tarihinde İstanbul İstiklal

5 İnsan Hakları Derneği, 2015 İnsan Hakları İhlalleri Raporu

caddesinde yapılan 13. LGBTİ Onur Yürüyüşü'nde de polis yürüyüşe katılanlara gaz bombaları, plastik mermili silahlar ve basınçlı suyla saldırdı. İHD Raporu'na göre çok sayıda kişinin gaz bombasından etkilendiği müdahalede 2 kişi isabet eden gaz bombası kapsülleriyle yaralandı. Yürüyüşün yanı sıra polis Onur Haftası etkinlikleri kapsamında düzenlenen kapanış partisine de gaz bombaları ile müdahalede bulundu.⁶

Öne çıkan bu iki gösterinin dışında Şubat ayında Türkiye genelinde düzenlenen "Laik, Bilimsel, Anadilinde Eğitim ve Demokratik Yaşam İçin Boykot" eylemlerine, Temmuz ayı içerisinde özellikle 20-25 Temmuz tarihleri arasında birçok ilde "Suruç Katliamı"nı kınamak için yapılmak istenen yürüyüş ve gösterilere, 13-14-15 Eylül tarihlerinde yine birçok ilde düzenlenen Kürt illerinde yaşanan katliamları protesto etmek amacıyla düzenlenen eylemlere ve 10-11-12 Ekim "Ankara Katliamı" protestolarına güvenlik güçleri müdahale ederek bu gösteri ve protestolara katılanlara yönelik katılanlara işkence ve kötü muameleye varan güç kullanımında bulundu.

Ne yazık ki 4 Nisan 2015 tarihinde yürürlüğe giren "İç Güvenlik Paketi" her türlü toplantı ve gösterilere katılanlara yönelik güvenlik güçlerinin işkence ve diğer insan hakları ihlalleri uygulamalarını daha da teşvik edici ve bu ihlallere yol açanları daha da koruyucu bir dayanak oluşturdu. Özgürlüğünden alıkonan kişilere yönelik işkence ve diğer kötü muamele uygulama mekanlarının (sokak, açık alan, polis kordonu, polis aracı, kayıt öncesi aşamada gözaltı yerleri, "resmi gözaltı" yerleri dışında) genişlediği ve araçlarının (kelepçe, tazyikli (basınçlı) soğuk su, cop, biber gazı ve göz yaşartıcı kimyasallar, kanister ve gaz bombası, plastik/kauçuk mermi, ateşli silahlar) geliştirildiği gözlemlendi. Bu kapsamda doğrudan işkence sözcüğüne atıf yapan 14 Şubat 2014 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararından sonra 7 Nisan 2015 tarihli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2001 yılında Cenova'daki G8 zirvesi protestolarında güvenlik güçlerinin bir okulda göstericilere yönelik kötü muamelesinin işkence düzeyine ulaştığı gerekçesiyle İtalya'yı mahkum etmesi bu konunun dünyada da öncelikli bir konu olduğunun bir göstergesidir. (Cestaro v. İtalya, başvuru no. 6884/11). Ayrıca biber gazı da dâhil olmak üzere gösteri kontrol ajanlarının hiçbir durumda kullanılmaması Dünya Tabipleri Birliği (DTB), 14-17 Ekim 2015 tarihlerinde Moskova'da düzenlenen Genel Kurulu'nda da bir kez daha dile getirildi.

2015 yılında gözaltı merkezlerinde de işkence ve diğer kötü muamele uygulamaları devam etti. TİHV'e 2015 yılı içerisinde gözaltı merkezlerinde işkence ve diğer kötü muameleye maruz kaldığı gerekçesi ile 371 kişi başvurdu. 31 Mayıs 2015 tarihinde sınır dışı edilmek üzere gözaltına alınan bir mültecinin (Lutfillah Tacik) polisler tarafından işkence ve kötü muamele nedeniyle yaşamını yitirmesi gözaltı merkezlerinde işkence ve kötü muamele uygulamalarının devam ettiğini bir kez daha

6 İnsan Hakları Derneği, 2015 İnsan Hakları İhlalleri Raporu

gösterdi⁷. Gözaltı merkezlerinin yanı sıra işkence ve kötü muamele uygulamaları cezaevlerinde de devam etti. 2015 yılında da tutuklulara fiziksel ve psikolojik şiddet uygulanmasının yanı sıra, hastanelerin fiziksel koşulları, sağlık imkanlarına erişimin kısıtlanması, hijyen ve beslenme sorunu, hücre cezaları, küçük grup izolasyonları tutukluların fiziksel ve psikolojik bütünlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden oldu. Son yıllarda cezaevleri nüfusunun giderek artması hem fiziksel koşulların kötüleşmesine hem de hak mahrumiyetlerinin atmasına neden oldu. Adalet Bakanlığı verilerine göre 2011 yılında 128.604 civarı olan cezaevleri nüfusu 18 Şubat 2016 tarihli Adalet Bakanlığı verilerine göre 2015 yılında 180.256'ya yükselmiştir. Oysa Türkiye'de toplam 180.256 kapasiteli 362 cezaevi bulunmaktadır.

Cezaevleri ile ilgili bir diğer konu da hasta tutuklu ve hükümlülerdir. 15 Aralık 2015 tarihli İHD verilerine göre toplam 300 hasta tutsak bulunmaktadır. Ayrıca 2014 Haziran tarihinde meclis soru önergesine verilen cevaba göre cezaevlerinde 605 ciddi ve kronik hastalığı olan tutsak bulunmaktadır⁸. Hasta mahpusların salıverilmesi konusu ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı hakkındaki kanun altında düzenlenmektedir. Aynı zamanda Anayasa'nın 104. Maddesi olan Cumhurbaşkanı Görev ve Yetkileri başlığı altında Cumhurbaşkanı'nın "sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek ya da kaldırmak" yetkisinden bahsedilir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. Maddesi'ne göre hasta tutuklu ve hükümlü cezalarının ertelenmesi iki temel koşula bağlanmıştır. İlki "hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır" ibaresidir. Diğeri ise yasaya 31 Ocak 2013 tarihinde yapılan değişiklik ile getirilmiştir. Bu değişiklikte toplum güvenliği bakımından ağır ve somut tehlike oluşturmayacağı değerlendirilen mahkûmun cezasının iyileşinceye kadar geri bırakılabileceği söylenir. Yapılan değişiklikte getirilen "toplum güvenliği bakımından tehlike oluşturmama" koşulu, uluslararası standartlarla uyumsuz olup ağır hasta tutuklu ya da hükümlülerin salıverilme hakkını geçersiz kılmaktadır. Bu değişiklikte toplum güvenliği ibaresi hasta tutsaklar hakkında rapor olmasına rağmen ceza infazının geri bırakılmasının reddi için sıklıkla başvurulan bir koşul olmuştur. Bunun üzerine 28 Haziran 2014 tarihinde yasaya yapılan yeni bir değişiklikte söz konusu tehlikenin sıradan bir tehlike değil ağır ve somut bir tehlike olması koşulu getirilmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından Bakanlar Komitesi'ne sunulan Gülay Çetin vs. Türkiye kararına ilişkin eylem raporunda, 28 Ocak 2013'ten 5 Ağustos 2014'e kadar 242 tutuklu ya da hükümlünün ceza infazının geri bırakıldığını belirtmiştir. Her ne kadar bu rakam toplum güvenliği terimine ilişkin bir açıklama içermese de, Adalet Bakanlığı temsilcisi 17 Ocak 2014 itibarı ile 61 mahkûmun değerlendirilmesinin Adli Tıp Kurumunda devam ettiğini ve 7 salıverme isteğinin ret edildiğini belirtmiştir. Toplam rakamın 605 olduğunu düşününce bu rakamların bize bu değişikliğin sınırlayıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

7 <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/165736-afganistanli-multeci-cocugun-olumunden-sorumlu-iki-polise-dava>; <https://www.amnesty.org.uk/blogs/childrens-human-rights-network/turkey-teenage-asylum-seeker-dies-others-risk-return>

8 <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-36022sgc.pdf>

2015 yılında kadınlara yönelik cinsel işkence vakaları da yaşandı. Söz konusu vakaların varlığı sebebiyle bir meclis araştırma komisyonu kurulma teklifinde bulunuldu. Bu teklif Genel Kurula cinsel işkencenin gözaltında bulunan kadınlara yönelik yaygın olarak kullanıldığı ve bunun engellenmesi için soruşturma gerekli olduğu gerekçesi ile sunuldu⁹. Bu gerekçede farklı haber kaynaklarında da yer verilen belli başlı örnek vakalara değinildi. Söz konusu vakalar;

- Muş Varto ilçesinde Kevser Ertürk'ün işkence edilerek katledilmiş bedeninin teşhir edilmesi,
- Adana'da gözaltında cinsel işkenceye maruz kalan bir kadını,
- İki kadının Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü'nde cinsel işkenceye maruz kalması¹⁰,
- Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde gözaltına alınan bir kadının emniyette iç çamaşırlarına kadar soyulduktan sonra işkenceye maruz kalması,
- Diyarbakır'da 6 Eylül'de gözaltına alınan bir kadının Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alınan kadınlara sistematik işkence uygulandığına dair mektubu,
- 8 Kasım'da Diyarbakır Bismil'de gözaltına alınan bir kadının cinsel işkenceye maruz kalmasını içermektedir. Fakat ne yazık ki meclis araştırma komisyonu kurulma teklifi kabul edilmemiştir.

1.3. İşkence ve Kötü Muamele Yasağına Devlet/Kamu ve Hükümet Görevlilerinin Yaklaşımı

İşkence ve diğer kötü muamele uygulamalarının önlenmesinde devlet ve kamu görevlilerin söylem, tutum ve yaklaşımları önemli bir rol oynar. İşkencenin mutlak olarak yasak olduğunun kesin olarak teyit edilmesi ve kamusal alanda işkence suçunu kınanması, bu suç işleyenlerin kişisel olarak sorumlu olacağı ve cezalandırılacağı uyarısını açık bir şekilde dile getirmesi, işkencenin önlenmesinde yapılacaklar arasında önemli yer tutar. Fakat geçmişte olduğu gibi 2015 yılında da olması gerekenin aksine işkence ve kötü muamele yasağına yönelik kamu ve hükümet yetkililerinin tutum ve yaklaşımlarındaki olumsuzluk devam etti.

İşkence ve kötü muamele uygulamasında bulunmuş görevliler hakkında etkin, hızlı ve tarafsız soruşturmalar yürütülmez ve yapılanlar adeta görmezden gelinirken diğer yandan da güvenlik görevlileri hükümet ve kamu görevlilerin söylemleri ve yaklaşımları ile işkence ve kötü muamele uygulamaları konusunda adeta cesaretlendirildi. Örneğin; Türkiye Cumhuriyet Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Polis Teşkilatı'nın kuruluşunun 171. yıldönümü nedeniyle yapılan törende "Polislerimizi yıpratmaya, onların fedakarlığını küçük görmeye kalkan herkes önce beni karşısında bulur.

9 <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/10/10-11868gen.pdf>

10 S.Ç ve L.T'nin işkenceye maruz kaldığı Urfa'dan Sincan Cezaevine tayin edilmelerinden sonra ortaya çıkmıştır. Ş.İ tecavüze uğramış fakat Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikayet takipsizlik kararı ile sonuçlanmıştır. İtiraz ret edilmiştir dosya Anayasa Mahkemesin önündedir. Dövülen ve cinsel tacize uğrayan L.T'nin davası ise Urfa Savcılığında beklemektedir.

Dolayısıyla sizin meseleniz benim meselemdir. Size yapılan saldırı, bana yapılmış saldırıdır.” diyerek güvenlik güçlerine yönelik tüm iddiaları yalanlayarak onları bir koruma kalkını altına aldığını söyleyebiliriz. Yine aynı konuşmasında “Siz milletin birliğine, bayrağın değerlerine, vatanın bölünmezliğine kast ederseniz, karşınızda güvenlik güçlerimizi bulursunuz”, “Ya baş egeceksiniz, ya baş vereceksiniz” ifadesini kullanan Cumhurbaşkanı güvenlik güçlerini bir kez daha cesaretlendirdi.

İşkence ve kötü muamele suçunu görmezden gelerek cezasızlık kültürünü devam ettirme eğilimini özellikle hâkim ve savcılarının yaklaşım ve kararlarında da gözlemlemek mümkündür. İşkence ve kötü muamele iddialarında Türk Ceza Kanunu'nun 94 ve 95. Maddeleri yerine 256 ve 86. Maddeleri dikkate alınmaya devam edildi. Bilindiği gibi 94. ve 95. Maddelerdeki durumlar söz konusu olduğunda orantısız güç kullanımı değil, işkence suçundan bir yargılama olması beklenirken, uygulamada hâkim ve savcılar kamu görevlilerinin işkenceye varan hukuksuz uygulamalarını 256. Madde kapsamında değerlendirmekte ve bu da cezasızlık sistemine katkı sağlamaktadır. Örneğin yukarıda anılan Lütfillah Tacik davasında görgü tanıkları, kamera kayıtları ve hastane raporları kişinin gözaltında dövüldükten sonra sağlık durumunun bozulduğunu ve hayatını kaybettiğini göstermektedir. Fakat dava Van Ağır Ceza Mahkemesi'nde TCK 95/4 (ölüme sebebiyet veren işkence) yerine TCK 86/2 (kasten yaralama) ve 87. Madde (ağırlaşmış yaralama) suçlarından açıldı.¹¹

Diğer bir yandan da soruşturma ister işkence ister güç kullanma yetkisinin aşımı hakkında olsun genellikle takipsizlik kararı ile sonuçlandırıldığı örnekleri çoğalarak devam etmektedir. 2015 yılında da soruşturmalar etkili bir ceza davasına dönüşmedi. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, yürütmenin durdurulması veya af genel bir uygulama olmaya devam etti. Örneğin 2011 yılında askerliği sırasında disiplin koğuşunda maruz kaldığı işkence ve kötü muamele nedeniyle hayatını kaybeden Uğur Kantar davasının 2015 yılında gerçekleşen duruşmasında iki işkenceci TCK 94. Madde'yi ihlalden ömür boyu hapis cezasına çarptırılırken aşağılama ve işkence emrini veren üst rütbeli komutan gücü kötüye kullanmaktan yargılandı ve cezası ertelendi. Yine Ankara'da gerçekleşen “Hopa Protestoları” sırasında yaşanan işkence ve kötü muamele eylemlerine yönelik şikâyetler de, Dilşat Aktaş'ın şikayeti hariç, takipsizlik ile sonuçlandı. Ankara Başsavcılığı polisin müdahalesini yasa ile uyumlu bularak işkenceye maruz kalanların beyanlarını tüm medikal raporlar, kamera görüntüleri, tanıklara rağmen soyut ve güvenilmez buldu. Sulh hâkimliğine yapılan itirazlar da ret edildi. Dosyalar şuan Anayasa Mahkemesi sürecindedir.

İşkence iddialarında dahi üst düzey yetkililer hakkında soruşturmanın açılmasını izne bağlı kılma eğilimi de 2015 yılında devam etti. Bu eğilim işkence ve kötü muamele iddialarının soruşturulmasını ve kamu görevlilerinin yargı önüne çıkarılmasını engelleyerek cezasızlık kültürünün kökleşerek devam etmesine neden olmaya devam etmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu 161. Maddesi'ne göre savcı doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı

11 Van Prosecution Office, Indictment No: 2015/239

ile her türlü araştırmayı yapabilir. Kamu görevlilerinin soruşturulması ise kamu görevleri ile ilgili olarak işlenmiş suçların soruşturulmasında izni gerekli kılan ayrı ve farklı usul kurallarına bağlıdır. Fakat kanunlar Türk Ceza Kanunu'nun işkenceyi tanımlayan 94. ve 95. Maddesi, yetki aşımını tanımlayan 256. Maddesi ve kasten yaralamayı tanımlayan 86. Maddesi ile ilgili suçlarda savcının doğrudan soruşturma yapabileceğini söyler. Türk Ceza Kanununun 161/5. Maddesi kamu görevlilerinin ve güvenlik güçlerinin 4483 No'lu Yasa'nın dışarısında bırakıldığını ve savcı tarafından direk olarak yasal takibe alınabileceğini söyler. Söz konusu yasalar gereği bu suçlar kapsamında kamu görevlileri ve güvenlik görevlilerine soruşturma açmak için idari bir izne gerek olmadığı söylenebilir. Fakat pratikte valilere, idari amirlere ve yüksek rütbeli güvenlik görevlilerine soruşturma açmak 4483 Yasa kapsamında izne bağlı olarak yapılmaktadır. Yasaların gerekli kılmadığı izni pratikte aramanın da savcılarının işkence davalarındaki cezasızlığı destekleyen eğilimlerini göstergesi olduğu açıktır.

İşkence iddiası ile karşılaşıldığında işkence gören kişiye otomatik olarak TCK 265. Madde'de düzenlenen "görevi yaptırmamak için direnme" suçundan dava açmak da hem işkenceye uğrayanları yıldırma hem de işkence yapanları korumak adına başvuru önemli taktiklerden biri olmaya devam etmektedir. AB 2015 Türkiye İlerleme Raporu'nda da belirtildiği gibi "göstericiler, kolluk güçleri tarafından kötü muamele gördükleri iddiasıyla yargılama sürecini başlattıklarında, yargı tarafından öncelik verilen aleyhte iddialar ile karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler"¹². Ayrıca işkence ve kötü muamele davaları uzun yıllar sürerken, karşı dava adı verilen bu davalar hızlıca sonuçlanmakta ve birçoğunda kişiler ceza almaktadır. Her ne kadar 2015 yılına ilişkin veriler Adalet Bakanlığı'nca yayınlanmasa da geçmiş yıllarda işkence suçundan kamu görevlilerine karşı açılan davaların görevi yaptırmamak için direnme suçundan açılan davalara oranı 1/25 civarındadır. Buna ek olarak 2013 yılında gerçekleşen ve 3894 kişinin yaralandığı ve 8 kişinin hayatını kaybettiği "Gezi Parkı Protestoları"nda işkence ve kötü muamele iddialarına yönelik bir soruşturma açılmazken, katılanlara karşı davalar açılmıştır. TİHV 2015 verilerine göre Gezi Parkı Protestoları nedeniyle karşı dava kapsamında 121 iddianame mahkeme önüne getirilmiş 6377 kişi halen yargılanmaktadır.

Devletin karşı dava açma yöntemine benzer yeni yaklaşımları da görülmektedir. Bunun bir örneğini Veli Saçılık¹³ davasında bulmak mümkündür. Bu dava da işkence görenin hukuk mücadelesini engellemeye çalışıp işkencecileri koruyan yöntemler sergilemesi açısından önemlidir. Veli Saçılık davasında Antalya İdare Mahkemesi'nin

12 AB Türkiye 2015 İlerleme Raporu, SWD(2015) 216, s.66

13 Veli Saçılık Burdur Cezaevi'nde 05 Temmuz 2000 tarihinde düzenlenen askeri operasyon sırasında kolunu kaybetmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 05 Temmuz 2001 tarihli, 43044/05 ve 45001/05 başvuru sayılı Saçılık ve Diğerleri- Türkiye kararı ile Türkiye'yi, Burdur Mahkemesi'nin gerçekleştirdiği operasyon nedeniyle işkence yasağını ihlal ettiği için mahkûm etmiştir 4. Başvurucu hakkında, Antalya İdare Mahkemesinin verdiği karar ile Devletin kusurlu eylemi nedeniyle tazminata hükmedilmiş⁵ ancak Danıştay, "cezaevi duvarını delen iş makinasına taş attığından bahisle kendisinde meydana gelen zararın oluşmasında kişisel kusuru olduğu" hükmü gereği tazminatın Devlete iadesiyle sonuçlanacak olan kararını vermiştir⁶

verdiği karar ile Devletin kusurlu eylemi nedeniyle tazminata hükmedilmişti. Fakat Danıştay, “cezaevi duvarını delen iş makinesine taş atıldığından bahisle kendisinde meydana gelen zararın oluşmasında kişisel kusuru olduğu” hükmü gereği tazminatın Devlete iadesiyle sonuçlanacak olan kararını vermişti. 2015 yılında sona eren Burdur 1. Asliye Hukuk Mahkemesi’nde açılan davada başvuru ve diğer ağır yaralı tutuklulardan, kamu malına verildiği iddia edilen zarar nedeniyle sorumlu olduklarından bahisle kamu alacağına tahsili istendi. Bunun üzerine Saçılık, AİHM’e başvurdu. 14 Nisan 2015 tarihli AİHM kararında ise, Saçılık’la ilgili yerel mahkemenin kararında yer alan ‘kusurlu olduğu’ yönündeki tartışmanın geçersiz olduğu ifade edildi. Mahkeme 2011’deki nihai kararında bu tartışmanın kapandığını, Saçılık’a kusur atfedilemeyeceği belirtti. Bu karara rağmen Veli Saçılık davasına tazminatın geri ödenmesine yönelik işlemler devam etmektedir. Bu davada görüldüğü gibi “kişisel kusur” kavramı ile işkenceye uğrayan kişilerin adalet arayışları engellenerek cezasızlık kültürü devam ettirilmektedir.

Savcıların eğilim ve yaklaşımlarını gösteren bir diğer uygulama da resen soruşturma prensibinin işkence ve kötü muamele vakalarında tamamen gözardı edilmesidir. Resen soruşturma prensibini tanımlayan Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 160/1 Maddesi’ne göre suç sözkonusu olduğunda işkencecinin soruşturulması için işkence görenin şikâyeti olup olmadığına bakılmaz. Fakat pratikte bu işlememektedir. 2015 yılında da söz konusu işkence ve kötü muamele uygulamalarında savcılar üç maymunu oynamaya devam etti. Birçok basın-yayın organında çıkan işkence haberleri veya görüntüler bu vakaların soruşturulması konusunda savcılarını yine harekete geçirmedir.

İşkence suçunun cezalandırılmaması eğiliminin varlığına ilişkin bir diğer örnek de işkence suçu ile ilgili verilen AİHM kararlarının da uygulamaya dahi konulmamasıdır. Veli Saçılık dosyasında da görüldüğü gibi Türkiye devleti AİHM kararlarını adeta görmezden gelmektedir. AİHM kişinin özgürlüğünden alıkonulduğu durumlarda her türlü fiziksel gücün insanlık onuruna zarar verdiğine ve işkence suçunu düzenleyen 3. Madde’nin ihlali anlamına geleceğini söyler. Bu varsayımı ile de Veli Saçılık davasında devletin tazminat vermesine karar vermiş, fakat devlet AİHM kararını görmezde gelerek bu dosyayı kişinin kendi hatası olarak yorumlamıştır. Bu karar AİHM 3. Madde’nin ihlali kararından sonra kesinleşmiştir.

Zaman aşımı uygulaması da geçmişte yaşanan işkence ve kötü muamele dâhil ağır/ciddi insan hakları ihlallerinde cezasızlığın devam ettirilmesi için önemli bir araç olarak uygulanmaktadır. Bilindiği gibi Türk Ceza Kanunu’nun 94. Maddesi’nde yapılan değişiklik ile işkence suçunda zaman aşımı kaldırıldı. Fakat uygulamada ciddi ağır insan hakları ihlallerine yönelik zaman aşımı halen devam etmektedir. Yapılan değişikliğe rağmen maddenin geriye dönük uygulaması konusunda halen yasal boşluklar söz konusudur. Örneğin, Yargıtay’ın 12 Eylül 1980 darbe davasına ilişkin zaman aşımı kararından sonra bu iddialar ile ilgili yasal süreçler tek tek kapanmaya başladı. TİHV tarafından takip edilen T.C. davası bu duruma örnek gösterebileceğimiz davalar arasındadır. 32 yılını cezaevinde geçirdikten sonra

2013 yılında salıverilen T.C. TİHV İstanbul Temsilciği'ne 1980 darbesi sırasında gördüğü işkence nedeniyle tedavi ve yasal destek için başvurdu. TİHV tarafından hazırlanan alternatif adli tıp raporu ile davaya müdahil olundu. Fakat Gaziantep Savcılığı'na yapılan "askeri darbe sırasında işkence gördüğüne" dair şikâyeti zaman aşımı nedeniyle takipsizlik ile sonuçlandı. Bu karardan sonra dosya Anayasa Mahkemesi önüne getirildi. İşkencede zaman aşımı uygulamalarının bir yönü ile yasal mevzuat sorunu olduğunu söyleyebiliriz. Sorunu geçmişte yürürlükte olan bir yasanın ihlalinden işkenceyi ayrı tutan uygun bir mevzuat olmaması ile açıklamak mümkün. Fakat uygun bir mevzuat olmasa da uluslararası insan hakları hukukuna göre devletler, geçmişte dahi olsa işkence gibi üstün hukuk normlarını ihlal edenleri yargılayabilir olmalıdır. Bu nedenle uluslararası yükümlülükleri ve işkence yasağının mutlaklığı nedeniyle mevzuat eksikliği Türkiye'nin sorumluluğunu uluslararası hukuka dayandırır. Fakat Türkiye devletinin işkencecileri cezasız bırakarak bu sorumluluğuna uygun davranmamayı tercih ettiği görülmektedir.

Görüldüğü gibi 2015 yılında gerek mevzuat eksikleri, gerek işkence ve kötü muamele uygulamaları/yöntemleri gerekse de devlet ve kamu görevlilerinin işkenceye yönelik yaklaşımları devam etmiştir. İşkence ve diğer kötü muamele uygulamaları farklı yöntem ve yerlerde devam ederken işkencecilerin hesap vermesi ve işkencenin önlenmesine yönelik olumlu adımlar atılmazken aksine yeni yasal uygulamalar ve görevlilerin söylem ve eğilimleri ile yeni işkence uygulamalarına zemin yaratılmış ve işkencecilerin cezasız kalmaları için her türlü araç ve yöntem kullanılmaya devam edilmiştir. Bu nedenle özellikle de aşağıda anacağımız 2015 yılında yaşanan diğer gelişmeleri de düşündüğümüzde işkence ve kötü muamele uygulamalarının devam ettiğini ve ileriki yıllarda da devam edeceğimiz söylemek doğru olacaktır.

2. Yeniden Çatışma Ortamı

2015 yılında gerçekleşen en önemli gelişmelerden biri olan çatışma sürecinin yeniden başlamasına yer vermeden 2015 yılında işkence ve kötü muamele veya herhangi bir hak ihlalini değerlendirmeye çalışmak oldukça eksik kalacaktır. Bu nedenle başta yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı dahil olmak üzere bir çok hak ve özgürlüğün ihlal edilmesine ve sınırlandırılmasına neden olan çatışmaların yeniden başlaması ile yaşanan sürecin kısa bir özetini yaparak 2015 yılında gelinen vahim noktayı göstermeye çalışacağız.

Yukarı da dile getirdiğimiz otoriterleşme eğilimi özellikle 7 Haziran seçimleri sonrasında daha kaygı verici bir hal aldı. Demokrasi kriterlerinden sayılan genel seçimlere giderken ülkenin gidişatında bazı eşiklerin atlanacağı haklar ve özgürlükler yelpazesindeki kısıtlayıcı yaklaşımları ve hatta giderek büyüyen şiddet politikalarının ayak seslerini görmek mümkün oldu. 7 Haziran seçimlerinde de alışılmış vazgeçilmeyen rutin uygulamalar bir kez daha yaşandı. Seçim çalışmaları yürütenlere dönük gözaltılar, saldırılar, parti binalarına dönük linç ve yıkım saldırıları, toplumsal barışın ne kadar kırılgan bir noktaya gelmek üzere olduğunun gösteren güçlü ipuçları oldu. Muhafif partilerin mitingleri engellendi, konserleri

yasaklandı. %10 seçim barajı anti demokratikliğine rağmen seçime giren Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) barajı geçmesi, beraberinde partilerin parlamentoda elde ettikleri milletvekili sayısı sonucu tek parti hükümeti yerine koalisyon hükümeti kurulma mecburiyeti ile siyasi alanda gerginlik ve tedirginlikler daha fazla hissedildi. Seçimlerle başlayan ve özellikle seçim sonuçları ile devam eden süreç adeta ülke genelinde insan hak ve özgürlüklerin hızla geriye gitmesinin bir miladını oluşturdu.

2013 yılında başlatılan çözüm süreci, 7 Haziran seçimlerinden sonra ülke içinde ve son dönemlerde Ortadoğu'da yaşananlar ve de bu güne kadar çözüm sürecinde somut ve kapsamlı adımların atılmamış olması sebebiyle 2015 Temmuz ayında sona erdirildi, çatışma ortamı yeniden başladı. Çatışmanın yeniden başlamasıyla da başta Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde olmak üzere şiddet ortamı yaygınlaştı. 2015 Temmuz ayından itibaren çatışmasızlığın durdurulmasından sonra yaşananlar nedeniyle 198 güvenlik gücü, 414 militan ve 222 sivil toplam 834 kişi hayatını kaybetti. AB 2015 Türkiye İlerleme Raporu'nda da belirtildiği gibi, şiddetin giderek artması insan hakları ihlallerine yönelik ciddi kaygıları da beraberinde getirdi.

Çatışmanın yeniden başlaması kendi başına insan hak ve özgürlükleri açısından kaygı verici sonuçlara neden olsa da bu dönem itibarı ile devlet son derece korkutucu bir yöntem daha uygulamaya başladı. Kürt kentleri ve ilçelerinde sokağa çıkma yasakları ilan edildi ve 16 Ağustos tarihi itibarı ile hiçbir yasal dayanağı olmadan süresiz ve gün boyu olarak uygulanmaya başlandı. Halen devam eden bu süreçte 16 Ağustos 2015 ile 20 Nisan 2016 tarihleri arasında Diyarbakır'da toplam 35 kez, Mardin'de toplam 11 kez, Şırnak'ta 10 kez, Hakkâri'de 5 kez, Muş'ta 1 kez, Batman 2'ser, Elâzığ'da 1 kez toplam 22 ilçede en az 65 gün süresiz ve gün boyu sokağa çıkma yasakları ilan edildi. Bu yasaklar nedeniyle 2014 nüfus sayımına göre ilgili ilçelerde yaşadığı bilinen en az 1 milyon 642 bin kişinin en temel yaşam ve sağlık hakları ihlâl edilmiş, net bir bilgi edinilememekle beraber Sağlık Bakanı'nın 27 Şubat 2016 tarihli açıklamasına göre en az 355 bin kişi yaşadıkları il ve ilçeleri terk ederek zorunlu olarak yerlerinden edildi. Sokağa çıkma yasağının ilk ilan edildiği tarih olan 16 Ağustos 2015 ile 20 Nisan 2016 tarihleri arasında en az 338 sivil (78'i kadın, 69'u çocuk, 30'u 60 yaş üstü) sadece resmi sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş zaman dilimleri içerisinde ilgili çatışma ortamlarında yaşamlarını yitirdi. Ayrıca, bu verilere dahil edilmeyen Cizre'de en az 78 cenaze ve İdil'de en az 15 cenaze kimlik tespiti yapılmadan defnedildi. Halen belirli kentlerde devam eden sokağa çıkma yasakları adı altında kentler kuşatıldı ve tüm demokratik hak ve özgürlükler ortadan kaldırılarak insan aklının almadığı işkenceler, baskılar, ırkçı ve saldırgan, imha politikaları hayata geçirildi. Sivil silahlı kişi ayrımı gözetilmeksizin tank, top, roket atar, otomatik silahlar, keskin nişancılarla yaşam alanları hedef alınarak vuruldu, doğa tahrip edildi. İnsanlar yaşam alanlarını terk etmek zorunda bırakıldı. Sokağa çıkma yasakları ilan edilen ve ilan edilmesi endişesi bulunan il ve ilçelerde yüzbinlerce insan zorla yerlerinden edildi.

Sokağa çıkma yasakları yasal dayanakları açısından hukuksuzlukla uygulandı ve halen de uygulanmaya devam etmektedir. Sokağa çıkma yasakları 5442

sayılı kanunun 11. Maddesi'nin C bendi ile 32. Maddesi'nin Ç bendinin kanunun vali ve kaymakamlara tanıdığı genel mahiyetteki güvenlik tedbiri almaları ile ilgili yetkilerine dayandırıldı. Fakat Anayasa'nın 13 ve 15. Maddelerine göre temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla açık bir düzenleme yapılarak ve yalnızca savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hal dönemlerinde ve anayasanın 90. Maddesi gereği uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler ihlal edilmeden kısmen ya da tamamen durdurulabilir. Bu nedenle de insan haklarının sürekli ihlaline yol açan sokağa çıkma yasakları 5442 Sayılı Kanuna dayandırılarak valiler tarafından kanuna aykırı olarak ilan edildi ve uygulandı. Atanmış vali ve kaymakamlar, Bakanlar Kurulu ve TBMM'nin yetkisi dâhilinde bulunan bir hususta kanuna aykırı tasarrufta bulunarak TBMM'nin yetkisini gasp etmiş oldular.

İdari bir uygulama olan sokağa çıkma yasakları sürecinde yaşam hakkı ve işkence yasağı başta olmak üzere güvenlik hakkı, özel hayata ve aile hayatına saygı, seyahat özgürlüğü, mahkemeye erişim hakkı, sağlık ve eğitim hakları sürekli ihlal edildi. Tutuklamalar ve gözaltı olaylarında hiçbir hukuki kriter kalmadı ve düşman hukuk yaklaşımı devam etti. İşkence uygulama alanları işgal altındaki kentin tüm sokakları yaşam alanları, okul ve hastane binaları, hemen hemen her yer oldu. Sokağa çıkma yasakları esnasında son derece korkunç işkence ve kötü muamele uygulamaları ile karşılaşıldığına dair haber ve duyurular her geçen gün arttı¹⁴. Silopi'de çatışmalı bölgenin dışında kendi yaşam alanlarında korunmaya çalışan sivillerin evlerinden çıkartılarak spor salonlarına doldurulduğu, saatlerce bu toplama yerlerinde işkenceye tabi tutulduğu ve zorla yaşam alanlarını terk etmek zorunda kaldıkları tespit edildi. Hapishanelerden yazılan mektuplarda da işkence ve ağır insan hakları ihlalleri yaşandığı sıklıkla dile getirildi. Şırnak Cezaevi'nde yaşanan örnekte olduğu gibi avukatlar dahi sokağa çıkma yasakları döneminde müvekkillerine ulaşamadı. Yasak süresince savunma hakkı ortadan kaldırıldı, tutuklu ve hükümlüler yalnızlaştırıldı, her türlü kötü muamelenin uygulandığı pek çok kez dile getirildi.

Sokağa çıkma yasaklarının yaşandığı yerlerde sağlığa erişim hakkı tamamen ortadan kaldırıldı. Hastaneler karargâh haline getirildi, tıp merkezleri tahrip edildi, sağlık çalışanları askeri karargâh haline getirilen hastanelerde adeta rehin tutuldu. Yaşlılar, hamile kadınlar, çocuklar, kronik hastalığı olanların tedaviye erişimlerinde sıklıkla engellemelerle karşılaşıldı ve ne yazık ki bu nedenle ölümler de yaşandı. Bilgisine erişilebilen en az 76 sivilin sağlığa erişim hakkından yoksun bırakılmaları sonucu yaşamlarını yitirdikleri tahmin edilmektedir. Yaşamını yitiren insanlar günlerce sokaklarda kaldı, yaralıları için ambulans ve tedavi amaçlı taleplere yanıt verilmedi. Yaşamını yitiren kişiler günlerce buzdolabında saklanarak veya Taybet İnan örneğinde olduğu gibi günlerce sokakta bekletilerek defnedilmeye bekledi. Birçok kişi keskin nişancılar tarafından vurulduktan sonra uzun süreli yaralı olmasına

14 10 Ağustos 2015 Muş –Varto da Kader Kevser Ertürk (Elçin Wan) özel hareket polisleri tarafından yaralı ele geçirildi işkence edilerek öldürüldü ve çıplak bedeni sosyal medyada teşhir edildi. 2 Ekim 2015 Şırnak Merkezinde Özel Harekat polisleri tarafından öldürülen Hacı Lokman Birlik polisin zırhlı aracının arkasına bağlanarak sürüklendi ve tekmelendi

rağmen ambulans gönderilmedi ve yaşamını yitirenlerin cenazesi günlerce sokakta kaldı. Sokak ortasında kalan cenazelerden bazıları hayvanlar tarafından bazı uzuvları yenilerek tanınmaz hale geldi. Diğer yanda da yararlılara meslekleri gereği müdahale etmek isteyen sağlık çalışanları mesleklerini yaptıkları için “terörist” ilan edildi, tutuklandı, öldürüldü.¹⁵

Bunlara ek olarak yeni yasal düzenlemeler yapılarak cenazeler apar topar gömüldü. Adli Tıp Kurumu Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nde ailesi ve yakınları tarafından alınmayan veya kimsesiz cenazeler 15 gün içerisinde belediyeye teslim edilirken yapılan değişiklikle bu süre 3 güne indirildi. Belediyenin dışında mülki idare amirliğine de cenazeyi teslim alma hakkı tanındı. Ayrıca cenazenin teslim ve gömülme işlemleri sırasında kamu düzeninin bozulabileceği veya toplumsal olayların meydana gelebileceği ya da suç işlenebileceği mülki idarece değerlendirildiği takdirde cenazelerin doğrudan mülki idare amirliğine teslim edilmesi hüküm altına alındı. Yönetmelik değişiklikleri sonucunda en az 79 cenazenin kimlik teşhisi için halen bekletildiği ya da kimsesizler mezarlıklarına ve/veya ailelerinin bilgisi dışında yerlere defnedildiği düşünülmektedir.

Sokağa çıkma yasakları sırasında eğitim hakkı da ciddi derecede ihlal edildi. Eğitim kurumları kapatıldı, öğretmenler kentlerden çıkartılarak, okullar karargâh haline getirildi. Okulların sınıf tahtalarına, duvarlarına ırkçı ve nefret içerikli sloganlar yazılarak sosyal medyada paylaşıldı. Sokağa çıkma yasakları biten bölgelerde de okulların boşaltılmayarak karargâh olarak kalmaya devam edeceği ilan edildi. Bu nedenle başlayan öğrenim döneminde çocuklar evlerinden uzaklardaki okullara gitmek zorunda bırakıldı. Uzun süreli sokağa çıkma yasakları nedeniyle yaşamları için belirleyici sınavlara giremeyen ve hazırlık süreçlerini çatışmalı ortamda geçiren öğrencilerin eğitim hayatları derin yaralar aldı. Tüm çocuklar ağır insan hakkı ihlallerinin tanığı olurlarken aynı zamanda birçok çocuk yaşamını yitirdi veya ebeveynsiz kaldı. Yüzlerce yetim, öksüz çocuk evsiz, okulsuz, geleceksiz bırakıldı. Ayrıca, yaşanan sürecin özellikle çocuklar açısından büyük endişe uyandıran bir yönü de, başta çatışmaların yoğun yaşandığı mahallelerde ve ilçelerin genelinde çatışma atıkları bulunuyor olması ihtimalidir.

İlan edilen sokağa çıkma yasakları süresince yukarıda bir kısmına değindiğimiz doğrudan veya dolaylı olarak güvenlik güçlerinin neden olduğu iddia edilen çok sayıda insan hakları ihlali Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks’in 18.11.2015 tarihli raporunda da belirtildiği gibi Türkiyeli yetkililer tarafından

15 112 Acil Servis ambulans şoförü Şeyhmus Dursun özel harekât polisleri tarafından ambulansın taranması sonucu yaşamını yitirmiştir. Şırnak Cizre’de sağlık memuru Eyüp Ergen yaralanan bir sivil ilk yardım yapmak isterken başından vurularak öldürülmüş, 30 Aralık 2015 günü Cizre İlçesinde TİHV gönüllüsü hemşire Abdulaziz Yural yine sokakta vurulan bir sivil ilk yardım yapmak isterken başından vurularak öldürülmüştür. Her iki olayla ilgili özel hareket polislerinden kaynaklı ateş etme olduğuna dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Görgü tanıklarının beyanları bu yöndedir. Bunun yanı sıra 31 Ağustos 2015’te Diyarbakır’da Kulp ile Lice ilçeleri arasındaki karayolunu kesen PKK militanlarının durdurmak istedikleri bir aracın kaçması üzerine açtıkları ateş sonucu aracı kullanan Doktor Abdullah Büroğul yaşamını yitirmiştir.

aydınlatılmadı. Söz konusu ihlal iddialarına yönelik herhangi bir soruşturma dahi açılmadı. Diğer yandan sokağa çıkma yasakları ile ilgili olarak Türkiye Anayasa Mahkemesi'nin ihtiyati tedbir kararı vermemesi, iç hukuk yollarının etkisizliğini bir kez daha gösterdi. Bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) çok sayıda başvuru yapıldı. Fakat AİHM'in aldığı ihtiyati tedbir kararlarının da büyük bir kısmı uygulanmadı. AİHM'in sokağa çıkma yasakları nedeni ile meydana gelen saldırılarda yaralanan Serhat Altun, Hüseyin Paksoy, Cihan Karaman, Helin Öncü ve Orhan Tunç ile ilgili vermiş olduğu ihtiyati tedbir kararlarından sadece Helin Öncü ile ilgili olanı uygulandı ve bu kişi hastaneye kaldırılabilirdi. Diğer kişiler ile ilgili kararlar uygulanmadı ve bu kişiler zamanında hastaneye götürülmediklerinden yaşamlarını yitirdi.

Yoğun çatışmaların yaşandığı bölgelerde, sivillerin çatışma bölgelerinin dışında tutulmadığını ve hatta tüm yerel halkın potansiyel suçlu ilan edildiğini söyleyebiliriz. Bölgede bulunan yirmiden fazla belediye başkanı da tutuklanmış ve/veya görevinden alınmıştır. Suçlu, düşman veya "terörist" ilan etme yaklaşımı sadece bu bölgelerde yaşayan kişilerle sınırlı kalmadı. Yaşanan ağır/ciddi insan hakları ihlallerini yanı sıra çatışmaları protesto ederek barış çağrısı yapmak isteyen birçok gazeteci, insan hakları savunucusu, akademisyen "terör destekçisi" olarak ilan edildi ve haklarında soruşturma başlatıldı.

Sonuç olarak, çatışmasızlığın sona erdirildiği 2015 Temmuz ayından itibaren yaşananlar, ağır ciddi insan hakları ihlallerini, başta hak savunucuları olmak üzere yaşananlara karşı çıkan herkese ağır baskılar uygulanmasını ve özellikle sivil, gerilla ve güvenlik güçleri ölü sayısının her geçen gün artması ile toplum içerisinde ayrımcılık ve nefretin katlanarak büyümesine neden oldu. Ayrımcılığın, baskının ve nefretin arttığı böyle bir dönemde işkence ve kötü muamele uygulamalarının da yöntemleri ağırlaşarak giderek artması ne yazık ki kaçınılmaz gibi görülmektedir.

3. Bombalı Saldırıları

2015 yılında çatışmaların yeniden başlaması ve beraberinde yaşananların yanı sıra toplumda korku, nefret, ayrışmayı körükleyen bir diğer durum da yaşanan bombalı saldırılardı. Yıl içerisinde gerçekleşen ve takip eden yılda da devam eden bombalı saldırılar, yaşamını yitirenler, yaralananlar ve onların yakınlarının yanı sıra tüm toplumun üzerinde onulmaz sonuçlara neden oldu. Diğer yandan da bombalı saldırılar "kamu güvenliği" kisvesi altında yukarı da ifade ettiğimiz baskı ortamının artmasına ve benimsenmesine de sebebiyet verdi.

2015 yılında ilk bombalı saldırı 5 Haziran 2015 tarihinde HDP'nin seçim mitinginde gerçekleşti. Saldırı nedeniyle 4 kişi yaşamını yitirirken 100 kişi yaralandı. İkinci saldırı bir canlı bomba saldırısı olup 20 Temmuz tarihinde Şanlıurfa ilinin Suruç ilçesinde, Irak ve Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) kuşatması sonrası Kobani'nin yeniden inşa çalışmaları hakkında yapılan bir basın açıklaması sırasında gerçekleşti. Saldırı sırasında toplam 33 kişi hayatını kaybederken 104 kişi yaralandı. Saldırı İŞİD tarafından üstlenildi. Bombalı saldırıdan sonra hızlı ve etkili bir soruşturma

yürütülmediği gibi medyaya saldırı konusunda basın yasağı getirildi. Ayrıca takip eden günlerde farklı illerde yapılan protestolara polis sert bir şekilde müdahalede bulundu. Üçüncü bombalı saldırı 10 Ekim 2015 tarihinde DİSK, KESK, TMMOB ve TTB'nin yeniden başlayan çatışmaları protesto etmek ve barış çağrısı yapmak için düzenledikleri Emek Barış ve Demokrasi Mitingi sırasında toplanma yeri olan Ankara Merkez Tren Garı'nda gerçekleşti. Birbirinden 50-60 metre mesafelerle iki canlı bomba patlaması sonucunda 100 kişi yaşamını yitirdi ve yüzlerce kişi yaralandı. Yetkililer canlı bombaların IŞİD ile bağlantılı olduğuna dair söylemlerde bulundu.

2015 yılında yaşanan bu üç bomba saldırısı ne yazık ki 2016 yılında da devam etti. Arka arkaya gelen bu saldırılar toplumu kaotik bir ortama sürüklerken patlamalar sonucu yaşamını yitiren ve yaralananlar açısından büyük bir toplumsal yara oluşturuldu. Topluma yönelik açık güvenlik tehdidi öncelikle "güvenlik" politikalarının daha da katılaşılarak uygulanmasına sebebiyet verdi. Diğer yandan da yaşanan korku, tedirginlik ve kaos ortamı toplum içerisindeki ayrımcılık, kampaşma ve nefret eğilimlerinin artmasına da neden oldu.

4. Mülteciler ve Sığınmacılar

Bilindiği gibi dünyada son yıllarda ikinci dünya savaşından sonraki en ağır mülteci krizi yaşanıyor. Yaklaşık 20 milyon kişi ülkeleri dışında mülteci olarak yaşıyor. Bu mültecilerin büyük bir kısmı da çok az sayıda ülkede yaşamını sürdürüyor. Türkiye'de 3,1 milyonu aşan¹⁶ mülteci ve sığınmacı nüfusu ile bu ülkelerden biri. Bu sayının büyük bir kısmını Suriye'de silahlı çatışmaların başladığı 2012 yılından bu yana ülkelerinden kaçan Suriyeli mülteciler oluşturuyor. Fakat aynı zamanda çoğunluğu Iraklı ve Afgan mültecilerden oluşan içlerinde İranlı, Somalili, Filistinli mültecilerin de bulunduğu azımsanmayacak sayıda mülteci de Türkiye'de ikamet ediyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 19 Mayıs tarihli verilerine göre Türkiye'de 2.744.915 Suriye'den gelen mülteci bulunuyor. Bu sayının yaklaşık %10'u Türkiye-Suriye sınırı yakınında kurulan 25 kampta yaşarken %90 kadarı kamp dışında temel hizmetlere sınırlı erişimle yaşıyor. Suriyeli mültecilerin büyük kısmı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Suriye sınırı yakınında bazı kentlerde yaşarken azımsanmayacak bir kısmı da İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde yaşıyor.

Bilindiği gibi 2015 yılının ikinci yarısında Yunanistan adalarına düzensiz yollardan ulaşan göçmen ve mültecilerin sayısının artmaya devam etmesiyle mültecilerin Avrupa'ya girişini engellemenin ve caydırmanın yolları aranmaya başlandı. Mültecilerin zengin Avrupa ülkelerine geçmeye çalışırken uğradıkları ülkelerde yaşadıkları kötü muamele, küçük Aylan Kurdi'nin feci sonu gibi Akdeniz'de artan ve yüzlerce mültecinin yaşamına mal olan trajik olaylar da AB'yi hızlı bir çözüm arayışına itti. 2015 yılı içerisinde bu konuda da Türkiye ile bir dizi görüşmeler gerçekleşti.

Türkiye ile bu konularda yürütülen görüşmeler sonucunda 29 Kasım tarihinde yapılan zirveyle bir dizi ortak karar alındı. Bu kararlar arasında geri kabul süreçlerinin

16 http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr.pdf

hızlandırılması, Türkiye'ye 6 milyar avroluk bir fonun tahsis edilmesi, Türkiye vatandaşlarına vize serbestisinin tanınması ve Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerine ivme kazandırılması gibi önemli başlıklar yer aldı.

Alınan kararlar gereği uygulanacak geri kabuller ise başta işkence yasağının ihlali anlamına gelen geri-göndermeme ilkesinin ihlal edileceğine dair derin kaygılar yaratmaktadır. Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye geri gönderilme Türkiye'nin güvenli ülke sınıflandırılmasına dayanılarak yapılsa da Türkiye'nin mülteciler için güvenli ülke olduğunu söylemek son derece zordur. Öncelikle Türkiye'de sığınmacılar, adil ve etkili bir statü değerlendirme prosedürüne erişememektedir. Hala kurulmakta olan sığınma sistemi binlerce sığınmacının yaptığı bireysel başvuruyu değerlendirme kapasitesine de sahip değildir. Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin, "kalıcı çözüm" olarak anılan mekanizmalara zamanlı bir biçimde erişme imkânları da yok. Avrupalı olmayan sığınmacılara mülteci statüsü vermeyi reddettiği içi Türkiye'de yaşayan sığınmacı ve mülteciler, kendilerine uygulanabilecek mevcut kalıcı çözümlere erişememektedir. Ayrıca Suriyeli mültecilere geçici koruma sistemi kapsamında Türkiye'de yaşama izni verilmektedir. Bu ise Mülteci Sözleşmesi'nin sağladığı tam korumaya sahip olamamaları anlamına gelmektedir. Üçüncü olarak, Türkiye'de yaşayan sığınmacı ve mültecilerin gerekli geçim kaynaklarına ulaşmaları da sağlanamamakta, bu nedenle sığınmacı ve mülteciler yeterli insani yaşam standartlarına erişememektedirler.

Görüldüğü gibi Suriyeli mülteciler konusunda AB ve Türkiye arasında alınan kararlar sığınmacı ve mültecilerin haklarını gözetmekten uzaktır. Bu kararları daha ziyade Avrupa'ya doğru göç ve mülteci akışını durdurma girişimlerini artırmasına karşılık olarak Türkiye'ye fon ve bazı siyasi imtiyazlar sağlanacağına sözü olarak yorumlamak mümkündür. Bu yaklaşım ise mülteci ve sığınmacıların insan haklarını hiçe sayarak, adeta bir pazarlık nesnesi haline getirilmeleri anlamına gelmektedir. Bir pazarlık nesnesi olarak mülteciler hakların öznesi olmaktan çıkarılarak iktidarın bir nesnesi haline getirilmiştir. Suriyeli mültecilere yönelik bu yaklaşım sadece Suriyeli mültecilere ile sınırlı kalmayarak Türkiye'de bulunan tüm mülteci ve sığınmacılar ve hatta Türkiye sığınma sistemi açısından son derece kaygı vericidir. Buna ek olarak kalıcı çözümler üretmek yerine onları bir koz olarak elde bekletme eğilimi toplumda Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi ve saldırılar meydana gelmesine de neden olmaktadır. Bu durum da mülteciler ve sığınmacılar ve hatta tüm toplum açısından onulmaz sonuçlar doğuracağı kaygısını arttırmaktadır. Diğer yandan AB'nin de aynı yaklaşım ve tavrı göstermesi yaşanan ağır mülteci krizleri konusunda şuan ve ileriki dönemlerde daha da endişe verici uygulamaların yaşanacağını göstermektedir.

Sonuç

Yukarıda yer verilenlerin ışığında 2015 yılının, insan hak ve özgürlüklerinin ciddi boyutlarda ihlal edildiği ve hatta "güvenlik" kavramının adeta bir karşıtı olarak konumlandırıldığı ve bu nedenle de görmezden gelindiği veya yok sayıldığı, toplumsal huzurun kökünden sarsıldığı, ayrımcı ve nefret dilinin hâkim olduğu, tüm muhalif

grupların “devletin refahı ve güvenliği” kisvesi altında bastırıldığı bir yıl olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çatışmaların yeniden başlaması, bombalı saldırılar, sayıları giderek artan mültecilerle ilgili onları pazarlık nesnesi haline getiren yaklaşım ve uygulamaların başlatılması ve bunun beraberinde getirdiği toplumsal sorunlar, son dönemde Ortadoğu’da yaşananlar ve bunların başta Güneydoğu olmak üzere tüm ülke genelindeki etkileri de toplumda korku ve kaos ortamını tetiklemekte ve bu ortamın bir çıktısı olarak her şeye, herkese rağmen baskıcı güvenlik politikalarının meşrulaştırılmasına neden olmaktadır. Ayrımcılık, baskı, nefret dili ve kamu güvenliğini yücelten uygulamaların artması ise otoriter devlet anlayışının giderek kökleşmesine neden olmaktadır.

Böylesi bir ortamda, işkence ve kötü muamele dâhil olmak üzere insan hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi şaşırtıcı olmaktan çıkarak ne yazık ki giderek daha fazla kanıksanmaktadır. İşkence ve kötü muamele uygulamalarının temelde ayrımcılık, nefret, baskı ve kaosa dayandığını söyleyebiliriz. Bu nedenle 2015 yılında devam eden işkence ve kötü muamele uygulamalarının, takip eden yıllarda da artarak devam edeceğine dair kaygılarımız mevcuttur. Bu durum göz önünde tutulduğunda işkencenin önlenmesinde atılması gereken başlıca adımlar olan işkence görenlerin onarılması, işkencenin hesap verilebilir hale getirilmesi ve işkenceyi önleyici önlemlerin alınmasının yanı sıra hiçbir şart ve koşulda ikinci plana dahi atılmayarak hak ve özgürlüklerin öncelenmesi ve toplumsal huzur ve barışın yeniden inşa edilmesi son derece önemlidir. Bizler Türkiye İnsan Hakları Vakfı olarak kuruluşumuzdan bu yana olduğu gibi bu durumun sağlanması için mücadele etmeye devam edeceğimizi bir kez daha belirtmek isteriz.

TİHV TEDAVİ VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ 2015 YILI DEĞERLENDİRME SONUÇLARI

YÖNTEM

2015 yılı içinde toplam 597 kişi TİHV'in Adana (1 Ağustos 2015 tarihine kadar), Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne başvuruda bulunmuştur. Bunların 38'i işkence gören kişilerin yakınlarıdır. Bu rapor 2015 yılı içinde TİHV'in beş tedavi ve rehabilitasyon merkezine işkence ve kötü muameleyle uğradığını belirterek başvuran 597 kişiden, işkence gören 559 kişiye ait bilgiler değerlendirilerek hazırlanmıştır. Değerlendirmeye alınan veriler, bu merkezlerde çalışan hekim ve sosyal hizmet uzmanları ile konsültan hekimlerin başvurularla yaptıkları görüşme, muayene ve diğer tanısal incelemeler sonucunda elde edilmiştir.

Toplanan bilgiler, öncelikle veri toplama amacıyla geliştirilen başvuru dosyalarında ve formlarda bir araya getirilmiştir. Daha sonra toplanan veriler başvuru formlarına göre hazırlanmış veri programına girilerek, elde edilen bilgiler istatistik verilere dönüştürülmüş, konu başlıklarına göre çeşitli dağılımlar ve buna ilişkin tablo ve grafikler elde edilmiştir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinin 2015 yılı içindeki çalışmaları iki bölümde değerlendirilmiştir. Birinci bölümde 2015 yılında başvuranların tümüne ilişkin verilerin değerlendirmesi ve yorumu yer almaktadır. Türkiye'nin yıl içinde yaşanan işkence ve kötü muamele profilini daha iyi değerlendirebilmek ve yorumlayabilmek için ikinci bölümde sadece 2015 yılı içinde işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirten başvurulara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

İlk iki bölümde birinci alt başlıkta başvuruların sosyal ve demografik özellikleri ele alınmış, ikinci alt başlıkta işkence ve kötü muamele öykülerinden elde edilen sonuçlar yorumlanmış, üçüncü alt başlıkta başvuruların tıbbi süreçleri değerlendirilmiş olup son alt başlıkta ise tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizde bu başvuruların sağlık durumları, rahatsızlıkları ve bunların nedenleri ile tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının sonuçları verilmiştir.

BAŞVURU SAYILARI VE DAĞILIMI

Başvuruların sosyal ve demografik özelliklerini vermeden önce, aşağıda başvuru sayılarının başvurunun yapıldığı TİHV Temsilciliklerine ve aylara göre dağılımı, 2015 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin sayısı ve dağılımı ile başvuruları TİHV'e yönlendiren kaynaklara ilişkin veriler sunulmaktadır.

2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerine işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirterek başvuran 597 kişi değerlendirmeye alınmıştır. İşkence gören kişilerin yakını olarak tedavi görme talebiyle 38 kişi başvuruda

bulunmuş olup, değerlendirme dışında tutulmuşlardır. 2015 yılı başvurularının Temsilciliklere göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: 2015 yılı başvurularının TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı

	İşkence Gören Başvuru Sayısı	İşkence Görenin Yakını Sayısı	Toplam Başvuru Sayısı
Adana	14	0	14
Ankara	45	21	66
Diyarbakır	130	0	130
İstanbul	311	13	324
İzmir	59	4	63
Toplam	559	38	597

Bu raporda değerlendirmeye alınan toplam işkence gören 559 başvurudan başvuru 371’i (%66,4) 2015 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvurmuştur. Bu rakamlar:

- 2014 yılında başvuran 756 kişi içinde 260 (%34)
- 2013 yılında başvuran 844 kişi içinde 500 (%59)
- 2012 yılında başvuran 506 kişi içinde 236 (%47)
- 2011 yılında başvuran 484 kişi içinde 224 (%46) ve
- 2010 yılında başvuran 343 kişi içinde 160 kişi (%47) şeklinde idi.

2013 yılının Gezi Parkı eylemleri sırasında aynı yıl içinde işkence gören sayısının toplam başvuruya oranında önceki yıllara göre artış gözlenirken, 2014 yılında bu oranda meydana gelen düşmeyi başta KCK operasyonları olmak üzere siyasal faaliyetleri nedeniyle daha önce tutuklanıp, 2014 yılında tutukluluk sürelerinde yapılan değişiklik dolayısıyla cezaevinden çıkarak TİHV’e başvuranlarda meydana gelen artışla açıklamıştık. 2015 yılında bu oranda Gezi Parkı eylemleri dönemini bile geride bırakacak bir artış göze çarpmaktadır. Bunun nedenlerin başında özellikle yaygın kitlesel gösterilere katılan ve polis şiddetine maruz kalan başvurularımızdaki artıştır.

1 Ağustos 2015 tarihine kadar başvuru alabilen Adana Temsilciliği dışındaki illerde toplam başvuru dağılımına bakıldığında Ankara ve İstanbul Temsilciliklerinin başvuru sayılarında geçen yıla oranla artış (Ankara’nın 2014 yılında toplam başvurusu 30, İstanbul’un 2014 yılında toplam başvuru sayısı 281 idi). Diyarbakır ve İzmir Temsilciliği’nin başvuru sayısında önceki yıla göre azalma gözlenmektedir (2014 yılı Diyarbakır başvuru sayısı 314, İzmir başvuru sayısı 91 idi).

2014 yılında getirilen düzenleme ile tutukluluk süresinin 5 yıla indirilmesinden sonra KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği/Koma Civakên Kurdistan) Operasyonu olarak bilinen tutuklamalarındaki toplu tahliyeler, Diyarbakır Temsilciliği'nin başvuru sayısı yüksekliğindeki başlıca nedenlerden biriydi. 2014 yılında Diyarbakır Temsilciliği'ne işkence gördüğünü belirterek başvuran 314 kişinin 230'u (%73) cezaevinden tahliye olarak başvuruda bulunmuştur. Bir önceki yıla göre azalmakla birlikte 2015 yılında başvuran 130 kişinin 94'ü (%72) yine cezaevinden çıkarak başvuruda bulunanlar olmuştur.

Ankara, İstanbul ve İzmir Temsilciliklerinde 2015 yılı içinde işkence gören sayısında belirgin artış görülmektedir. Toplumsal gösterilere karşı tüm hızıyla süren polis müdahalelerinin yansımaları olarak üç temsilciliğimizde yıl içinde işkence gören başvuruların %80 oranına vardığı görülmektedir.

2015 yılında başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

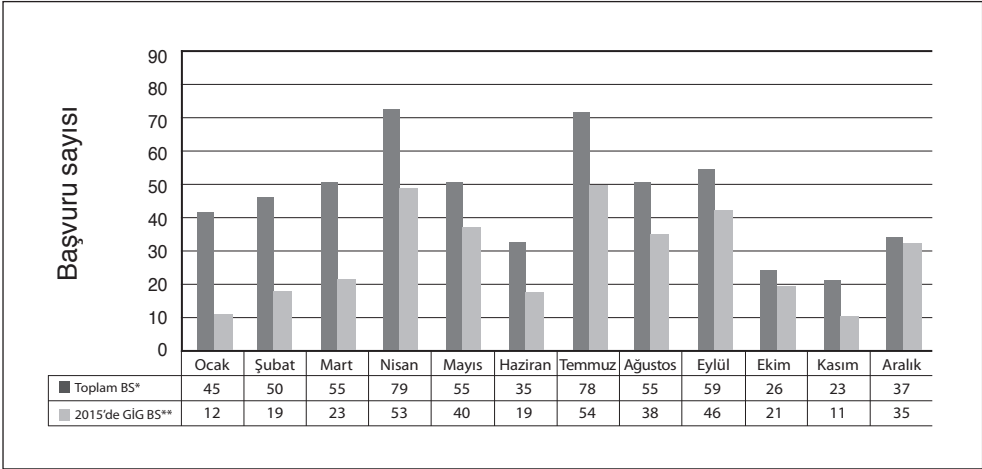
Tablo 2: 2015 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı ve illerin toplam başvuru sayısına oranı

Temsilcilik	Toplam GİG* Başvuru	2015'te GİG Başvuru	Toplam GİG Başvuru Oranı (%)
Adana*	14	3	21
Ankara	45	35	78
Diyarbakır	130	31	24
İstanbul	311	254	82
İzmir	59	48	81
Toplam	559	371	66

*GİG: Gözaltında işkence ve kötü muamele gören

*1 Ağustos 2015 tarihine kadar

Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimize yapılan başvuruların aylara göre dağılımı Grafik 1'de verilmiştir. Başvuruların 78'i Nisan (%14) ve 65'i Haziran (65 kişi %12) aylarında başvurmuştur. 2014 ve 2013 yılında Mayıs ile Haziran ayları en çok başvurunun olduğu aylar olmuştur. 2015 yılının genel değerlendirmesinde söz edilen ve "İç Güvenlik Yasası" olarak anılan Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un yürürlüğe girdiği Nisan ayının, başvuru sayısının en çok olduğu ay olması anlamlıdır. Nisan ayında başvuran 78 kişinin 53'ü (%68) 2015 yılında gözaltında işkence gördüğünü belirtmiştir. Yukarıda ayrıntılı olarak değerlendirilen söz konusu kanun işkence ve kötü muamele yasağı açısından da oldukça kaygı vericidir.

Grafik 1: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin aylara göre dağılımı

*BS: Başvuru sayısı **GİG: Gözaltında işkence ve kötü muamele gören

2015 yılında TİHV'ı biliyor olduğu için doğrudan gelenler dışında başvuruların bilgilendirilme kaynaklarına bakıldığında demokratik örgüt ve/veya partiler ve diğer TİHV başvurularının ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir.

Avukatlar aracılığıyla başvuran başvuruların oranının, özellikle aynı yıl içinde işkence gören başvurular arasında, %19'a kadar çıkarak her yıl ilk sıralarda yer alan ve bu yıl %10 oranında olan İHD referans kaynağının iki katına çıktığı görülmektedir.

Başvuruların TİHV ile ilgili bilgilendirme kaynaklarının dağılımı tüm başvurular ve 2015 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirtenler için Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin tamamı ve 2015 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirtenler için bilgilendirilme kaynaklarına göre dağılımı

Başvuru Yolu	Tüm Başvurular	%	2015'de GİG	%
Demokratik örgüt ve/veya partiler kanalıyla	154	26	65	18
Doğrudan	128	21	103	28
TİHV başvurularının önerisiyle	125	21	56	15
Avukatlar yoluyla	80	13	72	19
İHD kanalıyla	44	7	36	10
TİHV çalışanlarının önerisiyle	26	4	13	4

Tablo 3 devam

TİHV gönüllülerinin önerisiyle	18	3	7	2
Diğer	13	2	11	3
Eski başvuru	6	1	6	2
Basın aracılığıyla	3	1	2	1
Genel Toplam	597	100	371	100

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'nin 2015 yılı için yapılacak değerlendirmenin kalan kısmı daha önceki yıllarda olduğu gibi iki bölüm halinde yapılacaktır. İlk bölümde 2015 yılı içinde işkence gören 559 başvurunun tümü, ikinci bölümde ise 2015 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 371 başvuru değerlendirilecektir. Bu yüzden 2015 yılına özgü değerlendirmelere her yıl olduğu gibi ikinci bölümde yer verilecektir.

I- TÜM BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Yaş ve Cinsiyet

2015 yılında merkezlere başvuran işkence mağdurlarının yaşları 2 ile 85 yaş arasında değişmektedir. 2014 yılında bu dağılım 12 ile 71 yaş, 2013 yılında bu dağılım 2 ile 76 yaş arasıydı.

Başvuruların yaş ortalaması ise 31,1'dir (2014 yılında 34,5 idi), yaş ortalaması bir önceki yıla göre 3,4 yaş gençleşmiştir.

2015 yılı yaş ortalamasının düşmesine paralel olarak 18 yaş ve altında olan başvuruların sayısı tüm işkence gören başvurular içinde 44 kişi ve %8 oranıyla önceki yıllarda yaşanan düşmenin tersine artış görülmektedir. 2014 yılı başvuruları içindeki oranına göre %6 artış göstermiştir.

- 2014 yılında sayı 18 ve oranı %2
- 2013 yılında sayı 43 ve oranı %5
- 2012 yılında sayı 50 oran ise %10
- 2011 yılında sayı 73 ve oranı %15
- 2010 yılında 0-18 yaş başvuru sayısı 50 ve oranı %15 idi.

0-18 yaş grubunda olan 44 kişinin 14'ü İstanbul, 12'si Diyarbakır, 11'u Ankara, 6'sı İzmir ve 1'i Adana Temsilciliği'ne başvurmuştur.

Bu tablo başvurularımızın başvurdukları yıldaki yaşlarını ifade etmekte olup, işkence gördüğü yaşı, doğal olarak, doğrudan yansıtılmamaktadır. Ancak 2015 yılında 0-18

çocuk yaş grubundaki 44 kişiden 42'si 2015 yılında işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. 2014 yılında 18 kişiden 14'ü (%77,8) 2014 yılında işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

2015 yılında da her yıl olduğu gibi 19-25 yaş grubunda yer alan başvurular en büyük kümeyi oluşturmaktadır. Bazı yıllarda başvurularımızın yarıya yakını 19-25 yaş grubunda iken 2011, 2012, 2013 yıllarındaki başvuru toplamının yaklaşık dörtte bir oranı bu grupta yer almaktaydı. 2015 yılında toplam başvuruların %35'i (193 kişi) 19-25 yaş grubundadır, 2014 yılında bu sayılar %22 ile 166 kişi şeklindeydi.

2015 yılında başvuruların %43'ü 25 yaşın altındadır. 2014 yılında bu oran %22, 2013 yılında %29, 2012-2011 yıllarında %38 ve 2010 yılında %43 idi.

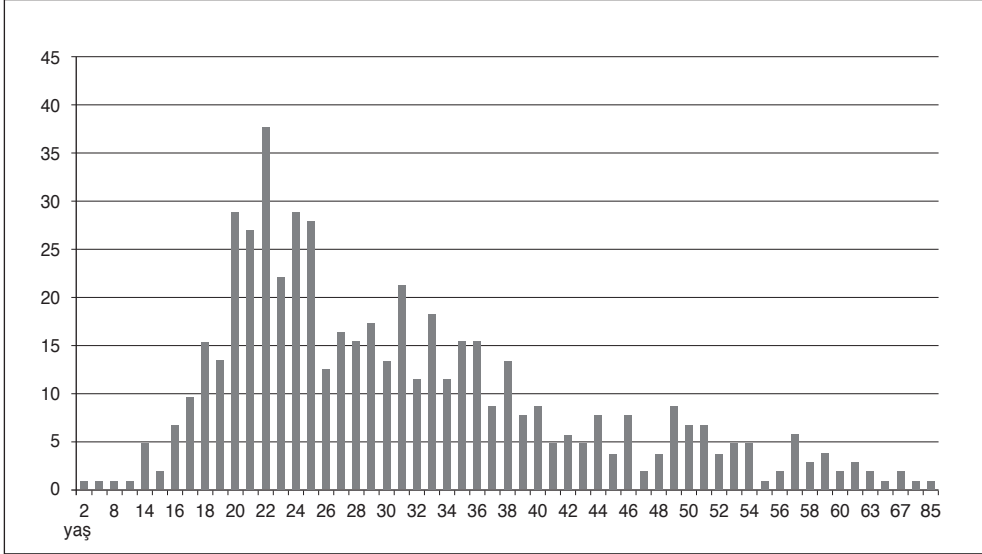
Yaşlara göre dağılımda 22 yaşındaki başvuruların 39 kişi ile en yüksek sayıda olduğu görülmektedir (2014 yılında 31 yaşındaki başvurular 31 kişi ile en yüksek sayıda idi). 21-31 yaş aralığı 249 kişi ile toplam başvuruların %45'ini oluşturduğu görülmektedir (2014 yılında bu yaş aralığı 286 kişi ile toplam başvuruların %38'ini oluşturmaktaydı).

Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 4'de, yaşlara göre dağılım ise Grafik 2'de verilmiştir.

Tablo 4: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

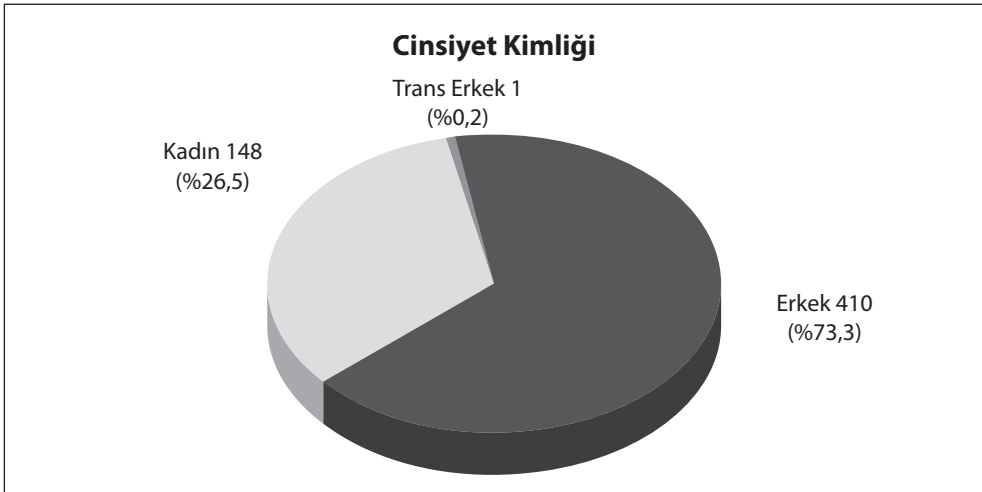
Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	44	8
19-25	193	35
26-30	78	14
31-35	81	14
36-40	56	10
41-45	28	5
46 ve üstü	79	14
Toplam	559	100,0

Grafik 2: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşlarına göre dağılımı

2015 yılında başvuruların cinsiyetlerine göre dağılımı yine 2014 ve önceki yıllarda olduğu gibi görülmektedir. Başvuruların 410'u (%73,3) erkek, 148'i (%26,5) kadın, 1'i ise trans bireydir. 2014 yılında bu rakamlar 552 kişiyle %73 oranında erkek, 204 kişiyle %27 oranında kadın şeklindeydi. (Grafik 3). Başvurularda önceki yıllarda olduğu gibi yaklaşık 1/3 kadın-erkek oranı yine sabit kalmıştır.

Grafik 3: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cinsiyet kimliklerine göre dağılımı

2- Doğum Yeri

2015 yılında başvuruların 230'unun (%41) Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular olduğu görülmektedir. Marmara Bölgesi doğumlular 88 kişi ile (%16) ikinci sırada Doğu Anadolu Bölgesi doğumlular 66 kişi ile (%12) üçüncü sırada yer almaktadır. Marmara Bölgesi doğumluların ikinci sırada görülmesi Gezi Parkı Protestolarının yaşandığı 2013 yılında olmuştu. Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu 230 kişinin %50'si Diyarbakır Temsilciliğimize, %33'ü (75 kişi) İstanbul Temsilciliğimize başvurmuştur. 230 kişinin %45'i (103 kişi) 2015 yılında ve aralarından 42 kişi (%18) İstanbul'da işkence gördüğünü belirtmiştir. Yıl içinde işkence gördüğünü belirten başvurular 2. Bölümde daha ayrıntılı ele alınacaktır.

2014 yılına göre azalma görülmekle birlikte 2015 yılında Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular toplam başvuruların %53'ünü oluşturmaktadır.

Başvurulara etnik kökenleri ile ilgili bir soru sorulmamakla birlikte 2015 yılında uygulanmaya başlanan sokağa çıkma yasaklarıyla birlikte giderek çözümsüzlüğü tırmandırılan Kürt Sorunu ile ilintili olarak işkence görenlerin sayısının yüksek olduğu gerçeğini gözler önüne sermeye devam etmesi açısından bu rakamları vermeyi önemsiyoruz. Önceki 5 yılın oranları:

- 2014 yılında 459 kişi ile %61
- 2013 yılında 363 kişi ile %43
- 2012 yılında 272 kişi ile %54
- 2011 yılında 231 kişi ile %48
- 2010 yılında 195 kişi ile %57

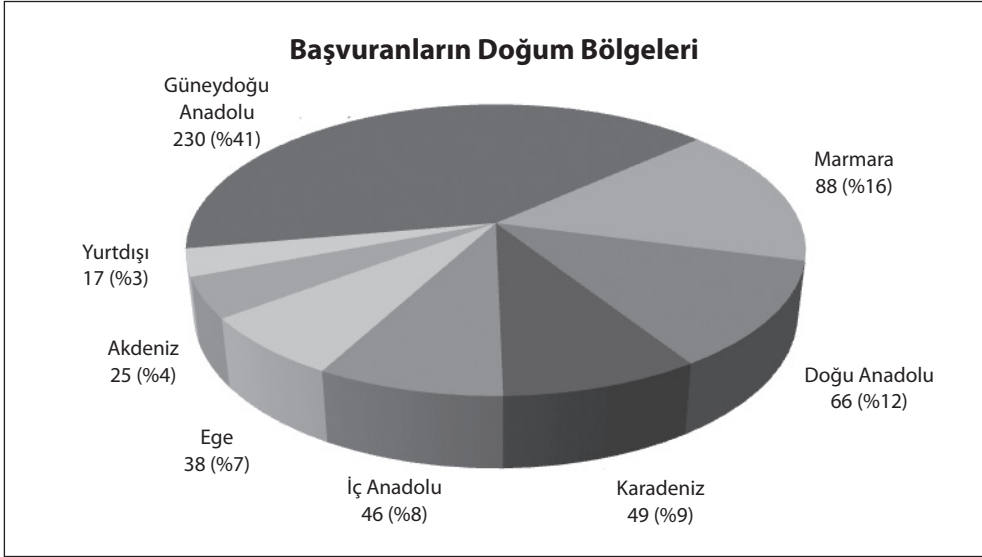
Türkiye dışı doğumluların oranı ise 2014 yılında olduğu gibi 17 kişi ile %5 oranındadır. Son yıllardaki bu oran;

- 2014 yılında %5
- 2013 yılında %7
- 2012 yılında %11
- 2011 yılında %8
- 2010 yılında %6 idi. Başvuruların doğum yerlerine göre dağılımı Grafik 4'de verilmiştir.

2015 yılında başvuruların il düzeyinde doğum yerlerine bakıldığında İstanbul doğumluların ilk sırada (70 kişi ve %13) yer aldığı görülmektedir. 2014 yılında ilk sırada yer alan Diyarbakır doğumlular 63 kişi ve %11 oranıyla bu yıl ikinci sırada yer almaktadır. 40 kişi ve %7 oranıyla Şırnak doğumlular üçüncü sırada, 32 kişi ve %6 oranıyla İzmir doğumlular dördüncü, 30 kişi ve %5 oranıyla Ankara doğumlular beşinci sırada yer almaktadır. 10'ar kişiye kadar olan diğer illerin dağılımı ise: Mardin (28 kişi %5), Tokat-Bitlis (16'şar kişi ve %3'er), Siirt-Van (13'er kişi ve %2'şer), Tunceli-Hatay-Malatya (11'er kişi %2), Gaziantep-Kars (10'ar kişi %2) şeklindedir.

2015 yılı içinde Türkiye dışında doğan 17 kişinin 13'ü sığınmacı veya mültecidir ve 12'si kendi ülkesinde işkence gördüğünü ifade etmiştir. Bu başvurularımızın 7'si yine önceki 2 yılda olduğu gibi İran'dan gelenlerdir, 5'i Suriye'den ve 1'i Irak'tan gelenlerdir.

Grafik 4: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin doğdukları bölgelere göre dağılımları

3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu

Başvuruların öğrenim durumlarına bakıldığında, ilk sırada yaş olarak hemen hemen %50'sini (105 kişi) 20-25 yaş aralığında olan grubun oluşturduğu lise mezunları yer almaktadır (212 kişi ile %38 oranında). 2014 yılında bu yaş aralığı 272 kişi ve %36 oranındaydı.

131 kişi ve %23 oranıyla ortaokul mezunları bu yıl ikinci sırada, 85 kişi ile (%15) yüksekökol-üniversite mezunları üçüncü sırada yer almaktadır.

Başvuruların 147'si (%26) öğrencidir, 2014 yılında bu sayı 129 kişi ile %17 oranındaydı.

Başvuruların öğrenim durumlarının dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Lise Mezunu	212	38
Ortaokul Mezunu	131	23
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	85	15
İlkokul Mezunu	63	11
Yüksekokul-Üniversite Terk	31	6
Okuryazar	18	3
Okumayazması yok	14	3
Yüksek Lisans/Doktora	5	1
Toplam	559	100,0

Başvuruların başvurdukları sırada belirttikleri iş durumları incelendiğinde; 142 kişi (%25) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğunu belirtmiştir.

2015 yılında işsizlik oranında 2014 yılına göre %29 oranında azalma görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri, 2014 yılında başvuran 756 kişiden %49'unun o yıl cezaevinden tahliye olanlar olmasıdır. Cezaevi, yine 2014 yılın başvurularının %17'sinin öğrenci olması birlikte düşünüldüğünde geçen yılın başvurularındaki işsizlik oranının yüksekliği anlaşılır olmaktadır. 2010 yılından bu yana oranlar aşağıdaki gibi görülmektedir:

- 2014 yılında 409 kişi ve %54
- 2013 yılında 296 kişi ile %35
- 2012 yılında 229 kişi ile %45
- 2011 yılında 201 kişi ile %42
- 2010 yılında 164 kişi ile %48

Başvuruların iş durumuna göre dağılımları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin iş-meslek durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	142	25
Üniversite öğrencisi	112	20
Diğer	108	19
İlk-orta öğrenim öğrencisi	35	6
Esnaf	30	5

Tablo 6 devam

Diğer özel sektör çalışanı	28	5
Basın yayın çalışanı	22	4
Diğer kamu çalışanı	14	3
Sağlık çalışanı	11	2
STK çalışanı	11	2
Politikacı	10	2
Sanatçı	9	2
Tarım-hayvancılık-çiftçilik	8	1
Avukat	7	1
Eğitim sektörü çalışanı	7	1
Ev çalışanı	5	1
Toplam	559	100,0

B- İŞKENCE SÜRECİ

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne 2015 yılında işkence ve kötü muamele gördüklerini ifade ederek başvuran 559 kişinin son işkence gördükleri yıla bakıldığında 403 kişinin (%72) 2014 yılı içinde işkence gördükleri anlaşılmaktadır. Başvuruların belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı

Son İşkence Tarihi	Başvuru Sayısı
2003 ve öncesi	24
2004	2
2005	2
2006	4
2007	6
2008	5
2009	15
2010	10
2011	28
2012	15
2013	21
2014	23
2015	403
Verileri eksik	1
Toplam	559

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci

2015 yılında TİHV'e başvuranların 525'i (%93,9) siyasi nedenlerle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2014 yılında %96,6
- 2013 yılında %95,4
- 2012 yılında %86,6
- 2011 yılında %88,4
- 2010 yılında %83,4

16 kişi (%2,9) de adli nedenlerle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2014 yılında %3
- 2013 yılında %4
- 2012 yılında %11
- 2011 yılında %11
- 2010 yılında %14 idi.

11 kişi (%2) cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi nedeniyle işkence gördüğünü ifade etmiş, 2 kişi sadece sığınmacı/mülteci oluşuyla ilgili¹⁷, yine 2 kişi sadece etnik nedenlerle, 1 kişi de dini nedenlerle işkence gördüğünü ifade etmiştir.

Türkiye'nin sığınmacı ve mülteciler için ne kadar yaşanabilir bir ülke olduğuna dair en baştaki ayrıntılı değerlendirmede belirtildiği gibi başta çalışma hakkı olmak üzere pek çok temel haktan yoksun olan sığınmacı ve mültecilerin, her ne kadar geçici koruma yönetmeliği ile bazı hizmetlere ulaşması vaat edilmiş olsa da gerçekte barınma, sağlık ve eğitim gibi yaşamsal alanlarda yeterli bir destekten mahrumlar. Daha çok geçiş ülkesi olarak görülen Türkiye'den Yunanistan'a denizden kaçak yollarla geçişler sırasında resmi rakamlara göre 5000 mülteci Ege ve Akdeniz'de boğularak yaşamlarını kaybetmiştir. Gerçek rakamlar ise bilinmemektedir. Aralarından işkence görenlere ulaşılarak ve tedavi ve rehabilitasyon programlarına dahil edilmeleri konusu da dolayısıyla bu büyük insanlık trajedisinin bir parçası olarak önümüzde durmaktadır.

Başvuruların işkence süreçlerinin değerlendirilmesinde kayıt dışı (resmi olmayan) uygulamalarda gözaltı süresi 1 gün-24 saatten az şeklinde kategorize edilmektedir.

24 saatten az gözaltı süresinde, 2014 yılında 2013 yılına göre belirgin bir azalma görülmüştü (2013 yılında %62,8 - 2014 yılında %39,4). Bunun nedeni olarak da

¹⁷ Sığınmacı veya mülteci başvuruların geldikleri ülkelerde siyasi veya adli nedenlerle gördükleri işkence ve kötü muamele uygulamaları bahsi geçen kategoriye dâhil edilmemiş olup, sığınmacı veya mülteci kimliğinden dolayı işkence veya kötü muamele görenler bu kategoriye alınmıştır.

toplumsal gösteriler sırasında polis şiddetine maruz kalan başvuru sayısının bir önceki yıla göre düşük olmasını göstermiştik. Ancak 2015 yılında 2014 yılına göre %20 gibi belirgin bir artış göze çarpmaktadır. 24 saatten az gözaltında tutulan 306 kişinin 134'ü (%44) emniyet müdürlüğüne götürülmüş, 151'i (%49,3) sokakta veya açık alanda veya toplumsal gösteri alanında işkence gördüğünü belirtmiştir. Başvuruların belirttikleri son işkence süresinin son üç yıllık dağılımı Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	Başvuru Sayısı 2013	2015 %	2014 %	2013 %
24 saatten az	306	298	530	59,7	39,4	62,8
24-48 saat	93	82	60	16,6	10,8	7,1
49-72 saat	51	116	46	9,1	15,3	5,5
73-96 saat	71	202	131	12,7	26,7	15,5
5-7 gün	5	31	18	0,9	4,1	2,1
8-15 gün	15	6	17	2,7	0,8	2,0
16-30 gün	9	10	22	1,6	1,3	2,6
1 aydan fazla	4	11	20	0,7	1,5	2,4
Verileri eksik	5	-	-	0,9	-	-
Toplam	559	756	844	100,0	100,0	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yerler incelendiğinde; 2013 ve 2014 yılındakine benzer bir şekilde (2014 yılında 389 kişi ve %69,6; 2013 yılında 569 kişi ve %67,4 oranında idi) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alındığı görülmektedir. Evden gözaltına alma sayısında belirgin bir azalma görülürken bir kurumdan gözaltına alma sayısında yarıya yakın artış görülmektedir. 2014 yılında son gözaltısını evden alınarak yaşayanların %63'ü Diyarbakır Temsilciliği başvurusu ve 156'sı da gözaltı sonrası tutuklananlar idi. Başvuruların son gözaltına alındıkları yerlerin dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları yerlere göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Sokaktan veya açık alandan	389	363	69,6	65,3
Evden	75	272	13,4	48,9
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	38	18	6,8	3,2
Resmi kurumdan	23	47	4,1	8,5

Tablo 9 devam

Diğer	18	35	3,2	6,3
İşyerinden	9	20	1,6	3,6
Bilinmiyor	2	1	0,4	0,2
Verileri eksik	5	-	0,9	
Toplam	559	756	100,0	100,0

2015 yılı başvurularının gözüaltına alındıkları saatlerin dağılımı Tablo 10'da verilmiştir. 2014 yılına göre gündüz saatlerinde gözüaltına alınanlarda %18,7 oranında daha artış görülmektedir. 2013 yılında görülen 518 kişi ile %61,4 oranının dahi üzerinde çıkmıştır.

Gece yarısından sonra gözüaltına alınan başvuruların oranında ise 2014 yılına göre belirgin bir değişiklik izlenmemektedir.

Tablo 10: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözüaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözüaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
08.00 – 18.00	353	336	63,1	44,4
18.00 – 24.00	113	157	20,2	20,8
24.00 – 08.00	84	258	15	34,1
Bilinmiyor	4	5	0,7	0,7
Verileri eksik	5	-	0,9	0,7
Toplam	559	756	100,0	100,0

Önceki yıllarda; gözüaltı anı, alınma sırası, araçla gözüaltı merkezine götürülme ve tutulma süreçlerinde veya bunların herhangi bir aşamasında işkence ve/veya kötü muameleye maruz kaldığını belirten başvurular için işkence ve/veya kötü muameleye en yoğun maruz kaldığı yer “son gözüaltında işkence gördüğü yer” olarak kayıtlara alınmaktaydı. 2015 yılında başvuru kayıt sisteminde yapılan değişiklikle bir kişi için birden fazla seçenek işaretlemek mümkün hale gelebildiği için işkence görülen yer sayısı toplam başvuru sayısından fazla görülmektedir.

Tablo 11: 2015 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördüğü yerlere göre dağılımı

Son Gözaltına İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Emniyet müdürlüğünde	290	418	51,9	55,3
Sokakta veya açık alanda	250	176	44,7	23,3
Araç içinde	206	9	36,9	1,2
Toplumsal gösteri alanında	76	-	13,6	
Polis karakolunda	41	51	7,3	6,7
Kendi mekanı (evde, işyerinde, vb)	39	7	7,0	0,9
Belirsiz kapalı mekanda	7		1,3	
Jandarma komutanlığında	4	8	0,7	1,1
Cezaevinde	4		0,7	
Jandarma karakolunda	1	15	0,2	2,0
Bilmiyor / Hatırlamıyor	3	9	0,5	1,2
Diğer	34	32	6,1	4,2
Boş*	35	31	6,3	4,1
Toplam	990**	756	-	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

**2015 yılında veri toplama yöntemindeki değişikliklerle bir kişi için birden fazla seçenek işaretlemek mümkün olabildiği için toplam rakam başvuru sayısından fazla görülmektedir.

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında (Tablo 12) Marmara Bölgesi'nin önceki üç yılda olduğu gibi yine ilk sırada yer aldığı ve bu 263 başvurunun 255'inin (%97) İstanbul Temsilciliği'ne başvurduğu görülmektedir. %22,7 oranla ikinci sırada yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde işkence gördüğünü belirten 127 kişinin %69,3'ü Diyarbakır Temsilciliği'ne başvurmuştur.

Temsilciliklerin bulunduğu illerde, aynı ilde işkenceye maruz kalan başvuru sayısının yüksekliği, önceki tüm yıllarda da kendini gösteren bir gerçeklikti. Adana Temsilciliğimizin kapandığı 1 Ağustos 2015 tarihi itibarıyla ülke genelinde toplam 4 temsilcilik ve 1 referans merkezinin bulunduğu düşünüldüğünde işkence görenlerin sadece çok küçük bir bölümüne ulaşılabildiği buradan bakılarak da söylenebilir.

Tablo 12: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında yaşadıkları işkencenin bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltına İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Marmara	263	272	47,0	36,0
Güneydoğu Anadolu	127	253	22,7	33,5
Ege	54	87	9,7	11,5
İç Anadolu	34	27	6,1	3,6
Akdeniz	20	38	3,6	5,0
Karadeniz	7	3	1,3	0,4
Doğu Anadolu	7	15	1,3	2,0
Türkiye dışı	9	30	1,6	4,0
Boş*	35	31	6,3	4,1
Verileri eksik	3	-	0,5	-
Toplam	559	756	100,0	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

2015 yılı başvurularının son gözaltında işkence gördüğü iller değerlendirildiğinde önceki yıllarda olduğu gibi 262 kişi ile %46,9 oranı ile İstanbul'un ilk sırada yer aldığı ve önceki yıla göre %11,6 oranında artış olduğu görülmektedir (2014 yılında 267 kişi ile %35,3 oranında idi). İzmir'de işkence gördüğünü söyleyenler 50 kişi ve %8,9 oranıyla ikinci sırada, 40 kişi ve %7,2 oranıyla Diyarbakır üçüncü sırada yer almaktadır. 2014 yılında ikinci sırada (153 kişi %20,2), İzmir üçüncü sırada (78 kişi %10,3) yer almaktadır.

Tablo 13: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördükleri yerin illere göre dağılımı (üç ve daha fazla olgunun görüldüğü iller)

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
İstanbul	262	46,9
İzmir	50	8,9
Diyarbakır	40	7,2
Şanlıurfa	39	7,0
Ankara	32	5,7
Şırnak	30	5,4
Mersin	12	2,1
Giresun	6	1,1

Tablo 13 devam

Mardin	5	0,9
Antalya	4	0,7
Adana	4	0,7
Gaziantep	3	0,5
Siirt	3	0,5
Manisa	3	0,5
Tunceli	3	0,5
Diğer iller	16	2,9
Türkiye dışı	9	1,6
*Boş	35	6,3
Verileri eksik	3	0,5
Toplam	559	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlerin ayrıntılı dağılımı Tablo 14'tedir.

Tablo 14: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son işkencenin yapıldığı merkezlere göre dağılımı (üç ve daha fazla olgu görülen merkezler baz alınarak)

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
İstanbul Emniyet Müdürlüğü	133	23,8
Diyarbakır Terörle Mücadele Şubesi (TMS)	16	2,9
Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü TMS	10	1,8
Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü	10	1,8
Mersin Emniyet Müdürlüğü	9	1,6
Ankara Emniyet Müdürlüğü	9	1,6
Cizre Emniyet Müdürlüğü	8	1,4
Ankara Emniyet Müdürlüğü TMS	8	1,4
Karaköy Polis Karakolu	7	1,3
İzmir Bozyaka TMS	6	1,1
İstanbul Çağlayan Adliyesi Güvenlik Birimi	5	0,9
İstanbul Emniyet Müdürlüğü TMS	4	0,7
Uludere İlçe Emniyet Müdürlüğü	4	0,7
Kadıköy İskele Polis Merkezi	4	0,7

Tablo 14 devam

Adana Emniyet Müdürlüğü	3	0,5
Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü	3	0,5
Giresun Emniyet Müdürlüğü	3	0,5
Mersin Emniyet Müdürlüğü TMSŞ	3	0,5
İstanbul Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube	3	0,5
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMSŞ	58	10,4
Diğer Polis Karakolu	25	4,5
Diğer Jandarma Karakolu/Komutanlığı	6	1,1
Türkiye Dışı	8	1,4
Boş*	210	37,6
Hatırlamıyor	4	0,7
Toplam	559	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında sokakta veya açık alanda, toplumsal gösteri alanında, kendi mekanında (evde, araç içinde, vb), cezaevinde ve diğer yerlerde işkence görenler ve son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır).

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin değerlendirmesi 559 kişi arasından, son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen 35 kişi ve verilerinde eksiklik olan 2 kişi dışında kalan 522 kişi üzerinden yapılmıştır. 2015 yılında gözaltında işkence görenlerle ilgili güncel değerlendirme ikinci bölümde yer alacaktır.

Tablo 15: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru sayısı	%
Hakaret	438	83,9
Aşağılama	407	78,0
Dayak	371	71,1
Kendisine yönelik diğer tehditler	209	40,0
Diğer pozisyonel işkenceler	174	33,3
Öldürme tehdidi	163	31,2
Göz yaşartıcı kimyasallar (biber gazı, CN, CS, vb.)	118	22,6
Cinsel taciz	114	21,8
Kimyasal maddelere maruz bırakma	113	21,6
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	102	19,5
Yeme içmenin kısıtlanması	101	19,3
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	88	16,9
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	81	15,5

Tablo 15 devam

Sözlü cinsel taciz	81	15,5
Temel ihtiyaçların kısıtlanması (uyutmama, ilaç, vb)	80	15,3
Fiziksel cinsel taciz	72	13,8
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	67	12,8
Saç, sakal, bıyık yolma	55	10,5
Yakınlarına yönelik tehditler	52	10,0
Soğuk/sıcak ortamda bekletme	51	9,8
Havasız bırakma	44	8,4
Soyma	36	6,9
Gözbağı	34	6,5
Araçtan atma, çarpma, sürüklenme	34	6,5
Ajanlık teklifi	30	5,7
Gürültülü müzik ve marş dinletme	27	5,2
Basınçlı/soğuk su	27	5,2
Yakınlarının yanında işkence yapma	21	4,0
Hücrede tecrit	19	3,6
Askı	18	3,4
Zorla vücut örneği alma	18	3,4
Elektrik	17	3,3
Kimyasalla boyalı basınçlı su	17	3,3
Düz askı ya da çarmıh	14	2,7
Ateşli silah kullanma	13	2,5
Yalancı infaz	12	2,3
Falaka	12	2,3
Filistin askısı	12	2,3
Haya burma	11	2,1
Diğer	10	1,9
Tecavüz tehdidi	8	1,5
Makat araması /çıplak arama	6	1,1
Ev yakma/basma	5	1,0
Yakma	3	0,6
Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	3	0,6
Tecavüz	2	0,4
Hatırlamıyor	2	0,4
Zorla tıbbi müdahale	1	0,2
Diğer	77	14,8
Genel toplam	3470	6,6*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar

Bu bölümdeki değerlendirmeler 2015 yılından işkence gördüğünü belirterek başvuran 559 kişi arasından verileri eksik olan 3 kişi dışındaki 556 kişi üzerinden yapılmıştır. Başvuruların 349'u (%62,7) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir. Bu sayı 2014 yılına göre miktar azalmıştır.

2014 yılında bu sayı 494 kişi ve %65

2013 yılında 288 kişi ve %34

2012 yılında 261 kişi ve %52

2011 yılında 265 kişi ve %55

2010 yılında 166 kişi ve %48 oranında idi.

Grafik 5: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

2015 yılında 268 kişinin (%48) yaşadığı son gözaltı sonrasında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakıldığı görülmektedir. Bu sayılar:

- 2014 yılında 220 kişi ve %29
- 2013 yılında 475 kişi ve %56
- 2012 yılında 177 kişi ve %35
- 2011 yılında 128 kişi ve %26
- 2010 yılında 111 kişi ve %32 oranında idi.

Toplumsal olayların yoğun yaşandığı 2013 yılındaki kayıt dışı gözaltı uygulamalarında en yüksek oranda görülen savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılma uygulaması 2015

yılında, 2014 yılına göre %19 oranında artmış görünmektedir. 2014 yılı ortalaması 2013 öncesi üç yıla yakındır (Tablo 16).

2015 yılında çıkarıldığı savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılanların sayısı 132 kişiyle % 23,7 oranındadır.

- 2014 yılında 89 kişi ve %12
- 2013 yılında 98 kişi ve %12
- 2012 yılında 135 kişi ve %27
- 2011 yılında 134 kişi ve %28
- 2010 yılında 75 kişi ve %22 oranında idi.

2015 yılında çıkarıldığı savcılık ya da mahkeme tarafından hakkında tutuklama kararı verilen kişi sayısı 155 kişiyle %27,8 oranındadır.

- 2014 yılında 445 kişi ve %59
- 2013 yılında 270 kişi ve %32
- 2012 yılında 194 kişi ve %38
- 2011 yılında 220 kişi ve %46
- 2010 yılında 153 kişi ve %45 oranında idi.

Son gözaltı sonrası çıkarıldığı ilk mahkemede hakkında tutuklama kararı verilen başvuruların 92'si (%59) Diyarbakır Temsilciliğine başvuranlardır. Bu sayılar 2014 yılında 277 kişi ve %37 oranında idi.

Tablo 16: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Savcılığa çıkarılmadan serbest bırakıldı	268	220	48,1	29,1
Savcılıktan ya da mahkemeden serbest bırakıldı	132	89	23,7	11,8
Tutuklandı	155	445	27,8	58,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	2	0,4	0,3
Toplam	556*	756	100,0	100,0

*3 kişi verileri eksik olduğu için değerlendirme dışı tutulmuştur.

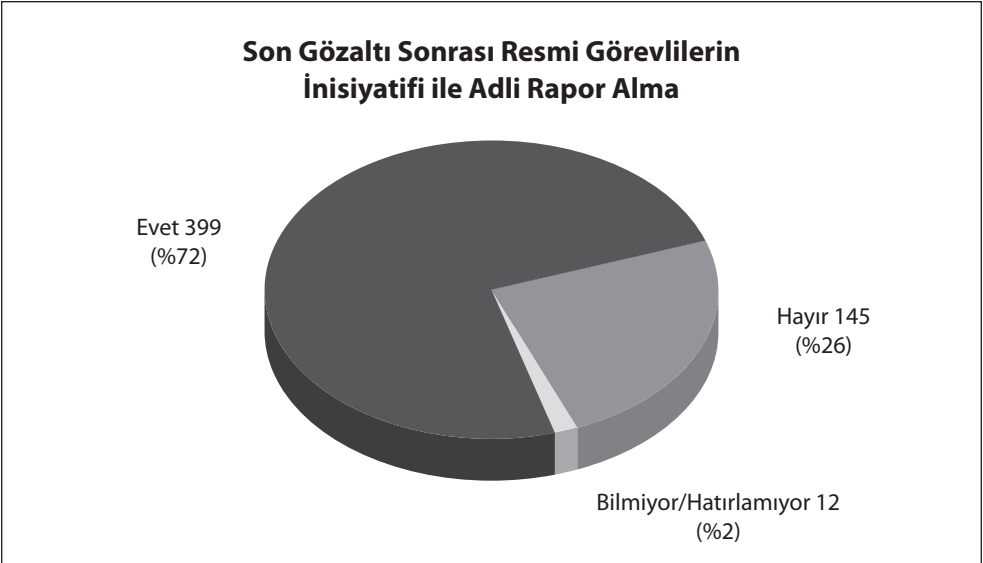
2015 yılında yaşadıkları gözaltı sonrası haklarında dava açılıp açılmadığını bilmeyenler 186 (%33,5) kişiyle ilk sırada yer almaktadır. Bu 186 kişiden 142'si son gözaltı sürecini 2015 yılında yaşamıştır; bu açıdan, yapılacak değerlendirmeye ikinci bölümde yer verilecektir. Haklarında dava açılmayanlar 162 kişi (%29,1) oranıyla ikinci sırada görülmektedir.

Tablo 17: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Dava açılıp açılmadığı bilinmiyor	186	90	33,5	11,9
Dava açılmadı	162	183	29,1	24,2
Dava açıldı, sürüyor	107	323	19,2	42,7
Dava açıldı, mahkumiyet ile sonuçlandı	85	124	15,3	16,4
Dava açıldı, beraat ile sonuçlandı	8	20	1,4	2,6
Dava açıldı, sonucu bilinmiyor	8	16	1,4	2,1
Toplam	556*	756	100,0	100,0

*3 kişi verileri eksik olduğu için değerlendirme dışı tutulmuştur.

Grafik 6: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı*

*3 kişi verileri eksik olduğu için değerlendirme dışı tutulmuştur.

2015 yılında yaşadıkları son gözaltı sonrasında yasal düzenlemenin gereği olarak gözaltına alındığında ve gözaltı sonunda resmi görevlilerin inisiyatifiyle sağlık kontrolü yapılan ve adli rapor alan başvuru sayısı 399'dur (%72).Önceki yıllarda şöyleydi:

- 2014 yılında 561 kişi ile %74
- 2013 yılında 367 kişi ile %44
- 2012 yılında 313 kişi ile %62
- 2011 yılında 353 kişi ile %73
- 2010 yılında 233 kişi ile %68

Son gözaltı sonrası adli raporu düzenlenen bu 399 kişinin 355'i (%89) resmi görevliler tarafından hastanelere götürülmüştür. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2014 yılında %75
- 2013 yılında %65
- 2012 yılında %74
- 2011 yılında %62
- 2010 yılında %54 idi.

2015 yılında adli raporu hastanelerde düzenlenen başvuru sayısında 2014 yılına göre %13,6 oranında bir artış görülmektedir (Tablo 18).

Tablo 18: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Hastane	355	423	89,0	75,4
Sağlık Ocağı	11	51	2,8	9,1
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	9	42	2,3	7,5
Adli Tıp Kurumu	7	31	1,8	5,5
Gözaltında tutulduğu yer	-	5	-	0,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	17	9	4,3	1,6
Toplam	399	561	100,0	100,0

*3 kişi verileri eksik olduğu için değerlendirme dışı tutulmuştur.

2014 yılına göre 2015 yılında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılmaların oranındaki %19 artış görülmektedir. Resmi adli muayenesi hastane koşullarında gerçekleştirilen 355 kişinin 128'i (%36,1) savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılmış, 123'ü (%34) savcılıktan ya da mahkemeden serbest bırakılmış 103'ü de (%29) tutuklanmıştır.

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 399 başvurunun adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmesinde; başvuruların %38'i muayene sırasında polislerin dışarı çıkarılmadığını, %46'sı muayeneyi yapan hekimin yakınmalarını dinlemediğini, %64'ü hekimin başvuru nedeni ile ilgili olan öyküyü almadığını, %63'ü hekimin

gerektiği gibi muayene etmediğini ve %34'ü de adli hekimin bulgularla uyumlu rapor hazırlamadığını ifade etmiştir.

Tablo 19: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilmiyor Hatırlamıyor	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	229	57	151	38	19	5	399	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	197	49	184	46	18	5	399	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	128	32	257	64	14	4	399	100,0
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	128	32	252	63	19	5	399	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	77	19	94	24	228	57	399	100,0

2014 yılı başvurularından son gözaltı sonrası TİHV'in yönlendirmesiyle, yönlendirme olmaksızın ayrı bir dilekçeyle veya mahkeme/savcılıktaki sorgusu sırasında işkence gördüğüne dair bildirimde bulunanların sayısı 68'dir (%13). 2014 yılında bu 199 kişi (%26,3) işkence gördüğüne dair bildirimde bulunduğunu ifade etmişti. 340 kişi (%61) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmamıştır, 2014 yılında bu 535 kişi ile %70,8 oranındaydı.

3- Cezaevi Süreci

Tüm başvurular içinde 202 kişi (%36) cezaevi öyküsü olduğunu belirtmiştir. Bu sayılar 2014 yılında 472 kişi ile %62,4 oranında idi. Bu başvurulardan 172'si (%31) son yaşadıkları gözaltından sonra tutuklanarak cezaevine gönderilmişlerdir. 2014 yılında bu sayılar ise 453 kişi ve %60 oranındaydı. Son gözaltından sonra cezaevine gönderilme oranı 2014 yılına göre %29 oranında azalmıştır. Bu kişilerin cezaevinde geçirdikleri süre ise 2 ay ile 288 ay arasında değişmektedir. Cezaevi öyküsü bulunan 479 başvurunun cezaevinde kaldıkları toplam süre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir. 357 kişinin (%64) cezaevi öyküsü yoktur, 2014 yılında bu oran %38 idi.

Tablo 20: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevinde kaldıkları sürelerle göre dağılımı

Toplam Cezaevi Süresi	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
0-2 ay	1	8	0,5	1,7
3-12 ay (3 ay-1 yıl)	36	51	17,8	10,8
13-36 ay (1-3 yıl)	39	151	19,3	32,0

Tablo 20 devam

37-60 ay (3-5 yıl)	53	106	26,2	22,5
61-84 ay (5-7 yıl)	29	62	14,4	13,1
85-108 ay (7-9 yıl)	24	28	11,9	5,9
109-132 ay (9-11 yıl)	11	17	5,4	3,6
11-20 yıl	5	42	2,5	8,9
20 yıldan uzun	4	7	2,0	1,5
Toplam	202	472	100,0	100,0

2015 yılı başvurularından cezaevi öyküsü olan 202 kişiden 62'si (%31) tahliye olduktan sonra 1 aydan daha az bir sürede; 78'i (%39) 1-2 ay içerisinde; 62'si ise (%31) 1 yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra TİHV'e başvurmuşlardır. 2013 yılı ile kıyasla küçük bir oranda da olsa daha kısa bir süre içinde başvurdukları söylenebilir.

Cezaevi öyküsü olan 202 kişinin 102'si (%50,5) tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır. Önceki yıllarda bu sayılar:

- 2014 yılında 337 kişi ile %71
- 2013 yılında 177 kişi ile %61
- 2012 yılında 93 kişi ile %42
- 2011 yılında 122 kişi ile %49
- 2010 yılında 107 kişi ile %58 idi.

2014 yılında sadece 5 kişinin tahliyesinde sağlık nedeniyle erteleme gerekçe gösterilmişken 2015 yılında 14 kişi aynı nedenle tahliye edilmiştir (Tablo 21).

Verilen bir soru önergesi üzerine Adalet Bakanlığının yaptığı açıklamaya göre cezaevlerinde 24 Aralık 2015 tarihi itibarıyla ağır ve sürekli hastalığı bulunan 387 hükümlü ve tutuklunun bulunduğu, bunlardan 114'ünün kanser hastası olduğu bildirilmiştir.

Tablo 21: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerin tahliye nedenlerine göre dağılımı

Cezaevinden Tahliye Şekli	Başvuru Sayısı 2015	Başvuru Sayısı 2014	2015 %	2014 %
Tutuksuz yargılanmak üzere	102	337	50	71
Ceza bitimi	41	82	20	17
Af / Şartlı salıverilme	37	31	18	7
Sağlık nedeni ile erteleme	14	5	7	1
Beraat	8	17	4	4
Toplam	202	472	100	100

Cezaevi öyküsü olan 202 başvuru içerisinde F Tipi cezaevinde kalan sayısı 102 kişi ile %50,5'tir. 2014 yılına göre %8,5 oranında artış görülmektedir. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2014 yılında %42
- 2013 yılında %31
- 2012 yılında %26
- 2011 yılında %32
- 2010 yılında %31 idi.

Bu kişilerin F tipi cezaevinde kaldığı süre 1 ayla 180 ay (15 yıl) arasında değişmektedir. Cezaevi öyküsü olan 202 kişi içinde 52 kişi (%25,7) 1 ile 90 ay arasında değişen sürelerle tek kişilik hücrede tutulmuş, ayrıca bu 202 kişiden 25'i (%12,4) 1 günle 10 ay arasında değişen sürelerle herhangi bir nedenle tecritte tutulmuşlardır.

2015 yılında cezaevi öyküsü olan 202 kişi içinde, cezaevinde işkence gördüğünü belirtenlerin sayısı 140 kişi ile %69,3 oranına ulaşmıştır. Bu sayılar önceki 5 yılla karşılaştırıldığında en yüksek orandır.

- 2014 yılında 291 kişi ve %62
- 2013 yılında 287 kişi ve %58
- 2012 yılında 92 kişi ve %42
- 2011 yılında 138 kişi ve %56
- 2010 yılında 81 kişi ve %44 idi.

2010-2015 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Dağılımı*									
YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	
31/12/2010	83.289	2.748	529	86.566	31.262	1.402	1.584	34.248	120.814
31/12/2011	89.252	2.955	410	92.617	32.479	1.584	1.924	35.987	128.604
31/12/2012	100.617	3.278	418	104.313	28.564	1.560	1.583	31.707	136.020
31/12/2013	113.378	3.956	451	117.785	24.966	1.200	1.527	27.693	145.478
31/12/2014	131.136	4.855	540	136.531	19.915	869	1.522	22.306	158.837
31/12/2015	146.767	5.373	729	152.869	22.525	1.030	1.665	25.220	178.089

*http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp

Cezaevi öyküsü olan 202 kişiden cezaevinde işkence gören 140 kişinin (%69,3) gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 22'de verilmektedir.

Tablo 22: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevlerinde gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	96	68,6
Dayak	73	52,1
Aşağılama	69	49,3
Soyma	58	41,4
Görüşmenin engellenmesi	43	30,7
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	40	28,6
Mektup yasağı	35	25,0
Diğer	34	24,3
Yeme içmenin kısıtlanması	28	20,0
Temel ihtiyaçların kısıtlanması (uyutmama, ilaç, vb)	28	20,0
Kendisine yönelik diğer tehditler	24	17,1
Öldürme tehdidi	17	12,1
Hücrede tecrit	17	12,1
Kantin yasağı	16	11,4
Soğuk/sıcak ortamda bekletme	13	9,3
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	11	7,9
Zorla tıbbi müdahale	11	7,9
Haya burma	10	7,1
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	10	7,1
Cinsel taciz	9	6,4
Kimyasalla boyalı basınçlı su	8	5,7
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	7	5,0
Gözbağı	6	4,3
Gürültülü müzik ve marş dinletme	6	4,3
Havasız bırakma	5	3,6
Falaka	4	2,9
Basınçlı/soğuk su	4	2,9
Kimyasal maddelere maruz bırakma	4	2,9
Tecavüz tehdidi	4	2,9
Elektrik	3	2,1
Askı	3	2,1
Filistin askısı	3	2,1
Sözlü cinsel taciz	3	2,1

Tablo 22 devam

Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	3	2,1
Diğer pozisyonel işkenceler	2	1,4
Gözyaşırtıcı kimyasallar (biber gazı, CN, CS, vb.)	2	1,4
Diğer	2	1,4
Yakma	2	1,4
Fiziksel cinsel taciz	2	1,4
Hatırlamıyor	2	1,4
Yakınlarına yönelik tehditler	1	0,7
Yalancı infaz	1	0,7
Ajanlık teklifi	1	0,7
Yakınlarının yanında işkence yapma	1	0,7
Düz askı ya da çarmıh	1	0,7
Tecavüz	1	0,7
Toplam	723	5,18*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

Cezaevi öyküsü olan 202 başvurunun son kaldıkları cezaevindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 23'de görülmektedir.

Tablo 23: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son kaldıkları cezaevlerindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı

Cezaevi Koşulları	Olumlu	Kısmen Olumlu	Olumsuz	Toplam
Barınma	3	38	161	202
Beslenme	3	24	175	202
Havalandırma	6	49	147	202
Hijyen	2	63	137	202
İletişim	10	48	144	202
Sağlık	5	39	158	202
Sevk	4	39	159	202
Yayın	12	59	131	202

Cezaevi öyküsü olan 202 başvuru içinde 150 kişi (%74) cezaevinde farklı zaman ve nedenlerle en kısa 1 gün ile en uzun 224 gün arasında değişen sürelerle açlık grevi yaptığını belirtmektedir. 150 kişi içerisinde 18 kişi 20 Ekim 2000 sonrası (F Tipi cezaevlerine geçiş döneminde başlatılan açlık grevi), 13 kişi 1996 yazında (dönemin

Adalet Bakanı Mehmet Ağar tarafından çıkarılan Mayıs Genelgesi'ni protesto etmek için 43 cezaevinde başlatılan ve 12 mahpusun yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan açlık grevi), 125 kişi de diğer bir tarihte açlık grevi yaptığını belirtmiştir.

8 kişi açlık grevi üzerinden geçen süreyi 1 haftadan az olarak belirtirken, 3 kişi son 1 ay içerisinde, 5 kişi son 2-3 ay içerisinde, 47 kişi 4-12 ay içerisinde ve 87 kişi de açlık grevinin üzerinden 1 yıldan fazla zaman geçtiğini belirtmiştir.

Açlık grevi öyküsü olan 150 kişiden 103'ü (%51) aralıksız, 39'u dönüşümlü (%19,3) ve 7'si (%3,5) aralıklı sürelerle açlık grevi yaptıklarını belirtmişlerdir; 1 kişi açlık grevi tipini hatırlayamadığını belirtmiştir.

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki tıbbi öykü, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

İşkenceye maruz kaldığı için tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize başvuran 559 kişinin tedavi süreçlerinin değerlendirildiği bu bölümde öncelikle TİHV'in yaklaşım ve çalışma tarzının aktarılması bu sürecin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. TİHV'e başvuran bir kişiye önce Vakıf kapsamı ile ilgili bilgilendirme yapılır. Daha sonra yapılan ilk görüşmede kişi başvuru hekimine işkence öyküsünü ve yakınmalarını ayrıntılarıyla ve kendi ifadesiyle aktarır. Hekim, değerlendirmesi sonucunda yapılması gerekli olan radyoloji, laboratuvar tetkiklerini ve konsültasyonları ister. Yaklaşımını başvuruya açık olarak ifade eder. Her başvuruya yaşadığı sürecin olası ruhsal etkileri ile ilgili bilgilendirme yapar ve bir kez dahi olsa başvurunun bir uzman ile görüşmesini önerir. Son aşamada öykü, muayeneler ve tetkikler birlikte değerlendirilerek ortaya konan hastalıkların işkence ile ilişkisi belirlenir. Bu aşamada kişinin sağlığının bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi esastır.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne başvuru sürecinde tüm başvuranların tedavi ekibinin tüm üyeleri ile görüşmeleri amaçlanmakta, psikiyatrist veya psikolog ile görüşme yapmak istemeyenlere istedikleri an bu görüşme imkanının olduğu belirtilmekte ancak ısrarcı olunmamaktadır.

Değerlendirme sonucunda, işkence ile ilişkili bulunmayan rahatsızlıklar için kişiye önerilerde bulunularak tedavileri için yol gösterilmektedir. İşkence ile ilişkili bulunan rahatsızlıkların tedavileri ise TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerince koordine edilmektedir. Tedavi ve rehabilitasyon için öngörülen program, öncelikle başvuranla paylaşılır ve birlikte yapılan değerlendirmenin sonrasında gerekli düzenlemeler (örneğin başvuranın kendi özgül koşullarından kaynaklanan durumlar bu programı etkiler) yapılır. Tedavi ve rehabilitasyon programı bundan sonra uygulamaya konur.

Bulunan rahatsızlıkların işkence ile ilişkilerinin değerlendirilmesi sırasında her tanı için aşağıdaki ilişkilendirme biçimlerinden biri kullanılmaktadır:

- a) Tek etiyolojik faktör
- b) Var olan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı
- c) Faktörlerden biri
- d) İlişkisi yok
- e) İlişki belirlenemedi

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları

2015 yılında başvuran 559 kişi ilk değerlendirme sırasında toplam 4430 yakınmada bulunmuşlardır. Kas-iskelet sistemi yakınmaları son 5 yılın en yüksek oranında (%25,6) görülmektedir.

- 2014 yılında %16
- 2013 yılında %14
- 2012 yılında %19
- 2011 yılında %18
- 2010 yılında %16 oranında idi.

Psikolojik yakınmaların %21,8 oranıyla ikinci sırada yer almaktadır. Son 5 yıla göre en düşük oranda görülen psikolojik yakınmaların bu oranları:

- 2014 yılında %27
- 2013 yılında %27
- 2012 yılında %25
- 2011 yılında %34
- 2010 yılında %33 idi.

Cilt yakınmaları %12,6 oranla üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 24).

Tablo 24: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı	Yakınmalar Arasında %	Kişi Sayısı	Başvurular Arasında %
Kas-İskelet Sistemi	1133	25,6	124	22,2
Psikolojik	966	21,8	113	20,2
Cilt	556	12,6	174	31,1
Genel	389	8,8	144	25,8
Sinir Sistemi	367	8,3	165	29,5
Sindirim Sistemi	250	5,6	65	11,6
Kulak Burun Boğaz	197	4,4	29	5,2
Göz	183	4,1	114	20,4

Tablo 24 devam

Solunum Sistemi	155	3,5	61	10,9
Ürogenital Sistem	90	2,0	38	6,8
Kalp Damar Sistemi	70	1,6	29	5,2
Ağız ve Diş	62	1,4	28	5,0
Endokrin Sistem	12	0,3	5	0,9
Toplam	4430	100,0	-	-

Fiziksel yakınma sayısı 3464, psikolojik yakınma sayısı 966'dır. 2014 yılında travmatik yaralanmaya bağlı bereler veya sıyrıklarla ilgili yakınmalar tüm başvurular arasında %16 oranıyla yedinci sırada yer alırken 2015 yılında %31,1 oranıyla ilk sırada görülmektedir.

Tablo 25: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen Fiziksel Yakınmalar	Yakınma Sayısı	Başvurular Arasında %	Fiziksel Yakınmalar Arasında %
Çürükler, bereler	174	31,1	5,0
Baş ağrısı	165	29,5	4,8
Yorgunluk, halsizlik	144	25,8	4,2
Bel ağrısı	124	22,2	3,6
Görme bozukluğu	114	20,4	3,3
Mide-karın ağrısı	65	11,6	1,9
Öksürük	61	10,9	1,8
Sık İdrar	38	6,8	1,1
Çarpıntı	29	5,2	0,8
Burunda şişlik ve ağrı	29	5,2	0,8
Çürük, eksik diş	28	5,0	0,8
Guart + sıcak-soğuk intoleransı	5	0,9	0,1
Diğer fiziksel yakınmalar	2488	-	71,8
Toplam	3464	-	100,0

2015 yılı başvurularının dile getirdiği psikolojik yakınmalarda, 2014 yılındaki gibi, yine uyku bozuklukları %20,2 oranıyla ilk sırada yer almaktadır (2014 yılında %29,9 idi). Sıralamanın devamında genellikle travma sonrası görülen belirtiler sıkıntı, sinirlilik, kaygı, gerginlik şeklinde devam etmektedir. En sık görülen 10 psikolojik yakınma Tablo 26'da görülmektedir.

Tablo 26: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin psikolojik yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular Arasında %	Psikolojik Yakınmalar Arasında %
Uyku bozuklukları	113	20,2	11,7
Sıkıntı	74	13,2	7,7
Sinirlilik	71	12,7	7,3
Kaygı	70	12,5	7,2
Gerginlik	67	12,0	6,9
Unutkanlık	64	11,4	6,6
Konsantrasyon bozukluğu	60	10,7	6,2
Kabus görme	41	7,3	4,2
Flashback	41	7,3	4,2
Polisten rahatsız olma	37	6,6	3,8
Diğer psikolojik yakınmalar	328	58,7	34,0
Toplam	966	-	100,0

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular

2015 yılında başvurulara yapılan fizik muayeneler sonucunda toplam 2075 fiziksel bulgu saptanmıştır. Yoğun toplumsal olaylar nedeniyle öncesindeki yıllara göre verilerde değişkenliğe yol açan 2013 yılı verileri yerini 2014 yılında bir anlamda “eski” haline bırakmıştı. Ancak 2015 yılı da 2013 yılını aratmayacak akut başvuru profilini yansıtan bir görünüme sahip. İkinci bölümde daha net ifade edebileceğimiz bu tablo oldukça kaygı vericidir.

2013 yılında ilk sıraya yerleşen cilt bulguları 2014 yılında yerini sıkça tespit ettiğimiz gibi kas-iskelet sistemi bulgularına bırakmıştı. 2015 yılında hemen hemen %10 artışla yine ilk sırada görülmektedir.

Tablo 27: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin muayeneleri sonucu elde edilen fiziksel bulguların dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı	%
Cilt	719	34,7
Kas-İskelet Sistemi	587	28,3
Göz	153	7,4
Sinir Sistemi	139	6,7
Ağız ve Diş	132	6,4

Tablo 27 devam

Kulak Burun Boğaz	126	6,1
Sindirim Sistemi	88	4,2
Solunum Sistemi	50	2,4
Ürogenital Sistem	42	2,0
Kalp Damar Sistemi	31	1,5
Endokrin Sistem	8	0,4
Toplam	2075	100,0

Cilt bulgularının ayrıntılarına bakıldığında ekimoz (ciltte morluk) 207 kişide (tüm başvurular arasında -2013 yılı ile aynı oranda- %37 oranında) ikinci sırada yer almaktadır. Ekimoz bulgusunun son beş yıl içindeki oranları şöyledi:

- 2014 yılında 156 kişi ile %21 oranında,
- 2013 yılında %37
- 2012 yılında %29
- 2011 yılında %22
- 2010 yılında %18 idi.

2015 yılında en çok görülen fiziksel bulguların beşi kas iskelet sistemine ait, dördü cilt ile ilgili bulgulardır. Sindirim sistemi ve göz ile ilgili birer bulgu da en çok görülen yakınmalar arasındadır. En çok görülen 10 fiziksel bulgu Tablo 28'de verilmiştir.

Kaba dayak ve diğer pozisyonel işkenceler olarak ifade edilen ters kelepçe, kolların geriye doğru bükülerek zorla parmak izi alınması, vb uygulamaların fiziksel yaralanmaya neden olan işkence yöntemleri arasında ilk 2 sırada olduğu (Tablo 15) göz önüne alındığında sıyrık, çürük-bere, ödem ve kas-iskelet sistemi ağrıları gibi künt travmatik yaralanmalar sonrası tespit edilen bulgular ile başvuruların öyküleri arasında uyum olduğu görülmektedir.

Toplantı ve gösterilerin valilikler tarafından yasaklanarak kolluk kuvvetleri aracılığıyla engellenmesi yaklaşımı ve 2015 yılının Nisan ayında "İç Güvenlik Paketi" olarak bilinen "Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı"nın onaylanması bu en önemli nedenlerinden biridir ve önümüzdeki yıllarda da benzer uygulamaların şiddetlenerek artacağı yönünde kaygılara neden olmaktadır.

Tablo 28: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan fiziksel bulguların dağılımı

En Çok Görülen Fiziksel Bulgular	Bulgu Sayısı	Başvurular Arasında %	Tüm Fiziksel Bulgular Arasında %
Sıyrık (abrazyon)	215	38,5	10,4
Ekimoz (çürük/bere)	207	37,0	10,0
Kaslarda ağrı ve hassasiyet	136	24,3	6,6
Ödem	78	14,0	3,8
Boyun hareketlerinde ağrı, kısıtlılık	74	13,2	3,6
Nedbe dokusu	72	12,9	3,5
Omuz hareketlerinde ağrı, kısıtlılık	72	12,9	3,5
Görme bozukluğu	64	11,4	3,1
Bel hareketlerinde ağrı, kısıtlılık	59	10,6	2,8
Epigastrium hassasiyeti	59	10,6	2,8
Diz hareketlerinde ağrı, kısıtlılık	49	8,8	2,4
Diğer fiziksel bulgular	990		47,7
Toplam	2075	-	100,0

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular

559 başvurunun yapılan ruhsal değerlendirmesinde 191 kişide (%34,7) en az bir psikiyatrik belirti ve bulgu saptanmıştır (2014 yılında 170 kişi ile 22,5, 2013 yılında 320 kişi ile %37,9'du). 57 farklı, toplam 3098 belirti ve bulgunun dağılımına bakıldığında;

Sıkıntı (anksiyete), uyku sorunlarından uykuya dalma ya da sürdürme güçlüğü, konsantrasyon güçlüğü, travmanın en güçlü belirtilerinden olan travma içerikli kabuslar, yineleyen, zorlayıcı anımsama ve travmayı anımsatan uyanlarla karşılaşıldığında şiddetli huzursuzluk duygusu ilk sıralarda yer almaktadır. Ruhsal değerlendirilmesinde bulgu saptanan başvuruların semptom dağılımları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular Arasında %	Belirti ve Bulgular Arasında %
Anksiyete (sıkıntı)	148	77,5	2,5
Uykuya dalma ya da sürdürme güçlüğü	143	74,9	2,4
Uyku niceliğinde ileri azalma ya da artma	131	68,6	2,2
Konsantrasyon güçlüğü	112	58,6	1,9

Tablo 29 devam

Travmanın yineleyen ya da rahatsız edici tarzda kâbus biçiminde görülmesi	106	55,5	1,8
Travmanın yineleyen ya da zorlayıcı tarzda anımsanması	104	54,5	1,8
Travmayı anımsatan uyarılarla karşılaşıldığında şiddetli huzursuzluk duygusu	104	54,5	1,8
Geleceğinin kısıtlandığı duygusu	103	53,9	1,7
İnsanlardan uzaklaşma ya da onlara yabancılaşma duyguları	100	52,4	1,7
Sinirlilik ve/veya tepki eşiğinde düşme, irritabilite	97	50,8	1,6
Yaşanmış ya da tanık olunmuş travmatik olay(lar)a şiddetli korku, umutsuzluk ya da dehşet yanıtı	93	48,7	1,6
Travmayı anımsatan uyarılarla karşılaşıldığında fizyolojik tepkiler	92	48,2	1,6
Flashback yaşantısı ya da travmatik süreç yeniden yaşanıyor muşcasına duygu ve davranışlar	91	47,6	1,5
Somatik anksiyete belirtileri (çarpıntı, daralma, terleme vb.)	90	47,1	1,5
Travma anılarını uyaran etkinlik, yer ya da insanlardan kaçınma	88	46,1	1,5
Kas gerginliği	87	45,5	1,5
Önemli etkinliklere ilgi ya da katılımında belirgin azalma	86	45,0	1,5
Yorgunluk, halsizlik, enerji azlığı	82	42,9	1,4
Umutsuzluk, çaresizlik	81	42,4	1,4
Depresif duygudurum	78	40,8	1,3
Dalgınlık, uyuşukluk duyumları	75	39,3	1,3
Ajitasyon (huzursuzluk, yerinde duramama)	74	38,7	1,3
Aşırı uyanıklık (tetikte olma duygusu)	74	38,7	1,3
Bellek kusuru	74	38,7	1,3
Travma ile ilgili düşünce, duygu ya da söyleşilerden kaçınma çabaları	71	37,2	1,2
Abartılı irkilme tepkileri	71	37,2	1,2
Suçluluk duyguları	62	32,5	1,0
Karar verme güçlüğü	61	31,9	1,0

Tablo 29 devam

İştah/kilo değişikliği (artma ya da azalma)	59	30,9	1,0
Anhedoni, ilgisizlik	57	29,8	1,0
Çevrede olup bitenlerin farkına varma düzeyinde azalma, afallama, şaşkınlık	52	27,2	0,9
Değersizlik düşünceleri ve düşük benlik saygısı	52	27,2	0,9
Duygusal kısıtlılık (ya da küntlük)	43	22,5	0,7
Disforik duygudurum	38	19,9	0,6
Psikomotor etkinlikte azalma	37	19,4	0,6
Travmanın önemli bir kesitini anımsayamama	36	18,8	0,6
Cinsel istekte azalma	35	18,3	0,6
Depersonalizasyon	33	17,3	0,6
İntihar düşüncesi ve/veya girişimi	19	9,9	0,3
Derealizasyon	12	6,3	0,2
Konversif bayılma	10	5,2	0,2
Obsesyon	6	3,1	0,1
Konuşmada artış, basınçlı konuşma	4	2,1	0,1
Varsanı (görsel, işitsel, taktil, koku)	4	2,1	0,1
Sanrı	3	1,6	0,1
Yönelim bozukluğu (zaman, yer, kişi)	3	1,6	0,1
Diğer konversif belirti ve defisitler	3	1,6	0,1
Kompulsiyon	3	1,6	0,1
Yükselmiş ya da taşkın duygudurum	2	1,0	0,0
Aşırı hareketlilik, amaca yönelik etkinlikte artma	2	1,0	0,0
Dezorganize konuşma ya da davranış.	2	1,0	0,0
Negatif belirtiler (afektif küntleşme, yüzeyelleşme, avölüsyon)	2	1,0	0,0
Alkol ve/veya madde kötüye kullanımı / bağımlılığı	2	1,0	0,0
Katatolik belirtiler (katalepsi, aşırı motor aktivite, aşırı negativizm, postür alma, ekolali, ekopraksi)	1	0,5	0,0
Genel Toplam	3098	-	100,0

4- Tanılar

2015 yılında fiziksel tanıları ICD (*International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems*) kodlama sistemine göre değerlendirilmiştir. ICD hastalıkların ve sağlık sorunlarının uluslararası sınıflandırma sistemidir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yayımlanan kodlama bilinen hastalık ve yaralanmaların çok ayrıntılı tanımlanması ile oluşturulmuştur ve dünya çapında ortak kullanılmaktadır.

2015 yılının başvurularına konan tanıların değerlendirmesi yılsonuna kadar herhangi bir tanı alanlar arasında yapılmıştır. 467 kişi 245 farklı, toplam 1563 fiziksel tanı almıştır.

1563 fiziksel tanı arasında işkence ile ilişkisi:

- “Tek etiyolojik faktör” olarak değerlendirilen tanı sayısı 1153’tür (%73,8),
- “Var olan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı” olarak değerlendirilen tanı sayısı 139 (%8,9),
- “Faktörlerden biri” olarak değerlendirilen tanı sayısı 81 (%5,2),
- “İlişki yok” olarak değerlendirilen tanı sayısı 159 (%10,2),
- “Belirlenemedi” olarak değerlendirilen tanı sayısı 31 (%2)’dir.

Fiziksel tanı alan 467 başvuru arasında 37 kişide (%7,9), vücudunun değişik kısımlarında işkence ile ilişkisi “tek etiyolojik faktör” olarak değerlendirilen kırık tespit edilmiştir.

2015 yılında ICD kodlama sistemine göre sınıflanan ve 10 kişiye kadar görülen fiziksel tanı ve oranları Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvurular arasında en çok konulan fiziksel tanıların dağılımı

ICD-10 Kodu	En Çok Konulan Fiziksel Tanılar	Tanı Sayısı	Başvurular Arasında %	Tanılar Arasında %
S60.8	El bileği ve elin yüzeysel yaralanması	156	33,4	10,0
S00.9	Yüzeysel kafa yaralanması	143	30,6	9,1
S40.8	Omuz ve üst kol yüzeysel yaralanması	90	19,3	5,8
S20.7	Toraks yüzeysel yaralanması	73	15,6	4,7
S80.8	Baldırın yüzeysel yaralanması	72	15,4	4,6
S50.8	Ön kolun yüzeysel yaralanması	65	13,9	4,2
H52.2	Refraksiyon ve akomodasyon bozuklukları	59	12,6	3,8
S47	Omuz ve üst kol ezilme yaralanması	40	8,6	2,6
S70.8	Kalça ve uyluğun yüzeysel yaralanması	33	7,1	2,1

S30.8	Karın, bel ve pelvisin yüzeysel yaralanmaları	31	6,6	2,0
M50.3	Servikal disk bozuklukları	28	6,0	1,8
M75.5	Omuz lezyonları	28	6,0	1,8
S10.8	Boyun yüzeysel yaralanmaları	28	6,0	1,8
G56	Üst ekstremitte mononöropatileri	24	5,1	1,5
K21	Gastro-özofajial reflü hastalığı	23	4,9	1,5
M51.4	İntervertebral disk bozuklukları, diğer	22	4,7	1,4
S87	Baldır ezilme yaralanması	22	4,7	1,4
S07.0	Başın ezici yaralanması	20	4,3	1,3
M54.8	Dorsalji	19	4,1	1,2
S01.8	Başın açık yarası	18	3,9	1,2
S05.7	Göz ve orbita yaralanması	17	3,6	1,1
S67	El bileği ve elin ezilme yaralanması	17	3,6	1,1
S77	Kalça ve uyluğun ezilme yaralanması	17	3,6	1,1
S02.4	Kafa ve yüz kemikle kırığı	15	3,2	1,0
T94.0	Birden fazla ve tanımlanmamış vücut bölgesi yaralanmaların sekeli	14	3,0	0,9
S57	Ön kolun ezilme yaralanması	13	2,8	0,8
S83.7	Diz eklem ve ligamentlerinin çıkık, burkulma ve gerilmesi	13	2,8	0,8
S90.8	Ayak bileği ve ayağın yüzeysel yaralanması	13	2,8	0,8
E51.2	Tiamin eksikliği	12	2,6	0,8
J34	Burun ve nazal sinüslerin diğer bozuklukları	12	2,6	0,8
J45.1	Astım	10	2,1	0,6
S17	Boyun ezici yaralanması	10	2,1	0,6
	Diğer fiziksel tanılar	406	86,9	26,0
	Genel Toplam	1563	-	100,0

Toplam 559 başvurudan 203 kişi (%36,8) en az bir psikiyatrik toplamda 207 tanı almıştır. 207 ruhsal tanı arasından ilk 10 psikiyatrik tanı ve bunların psikiyatrik tanı alan başvurular arasındaki sıklığı Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişiler arasında ilk 10 psikiyatrik tanının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikiyatrik Tanı	Başvuru Sayısı	%
TSSB Kronik	50	26,6
Akut Stres Bozukluğu	38	20,2
TSSB Akut	27	14,4
Major Depresif Bozukluk, tek epizod	23	12,2
Major Depresif Bozukluk, yineleyici	20	10,6
Karışık Anksiyete-Depresyon Bozukluğu	8	4,3
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	6	3,2
TSSB Geç Başlangıçlı	5	2,7
Agorafobi ile Birlikte Panik Bozukluk	5	2,7
Uyum Bozukluğu	4	2,1
Diğer tanılar	21	11,1
Genel Toplam	356	-

Başvurulara konan fiziksel tanıların, travmayla bir ilişki kurulmayan tanılar dışarıda bırakılarak, yaşadığı işkence süreciyle ilişkisine bakıldığında, 1563 tanıda (%73,8) işkence süreci tek etiyolojik faktör olarak değerlendirilmiştir. 2014 yılında bu oran %31,9, 2013 yılında %56,3 idi.

D- TEDAVİ VE REHABİLİTASYON SÜRECİ

Bu bölümde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinde uygulanan tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve bunların sonuçları derlenmiştir.

1- Uygulanan Tedaviler

2015 yılında değerlendirmeye alınan toplam 559 başvuruya uygulanan tedavi yöntemleri incelendiğinde; 29 kişiye (%5,2) cerrahi müdahale uygulandığı görülmektedir. Bu sayılar 2014 yılında 30 kişi (%3,8) ve 2013 yılında 32 kişi (%3,8) idi.

Başvuruların 262'si için (%46,9) ilaç tedavisi verilmiştir, 2014 yılında bu sayılar 443 kişi ve %56,6 oranında idi.

Tablo 32: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan tedavi yöntemlerinin dağılımı

Uygulanan Tedaviler	Tedavi Yöntemi Sayısı	%
Diş tedavisi	4	0,7
Alçı/Atel	8	1,4
Ortopedik cihaz	9	1,6
Cerrahi müdahale	29	5,2
Fizik tedavi	41	7,3
Psikoterapi	43	7,7
Psikofarmakoterapi	56	10,0
Gözlük	56	10,0
Egzersiz	57	10,2
İlaç	262	46,9
Günlük yaşam önerisi	310	55,5
Diğer	19	3,4
Toplam	875	1,5*

*Bir başvuruya uygulanan ortalama tedavi sayısı

2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde, başvurularda saptanan fiziksel rahatsızlıklar için uygulanan tedavilerin sonuçları Tablo 33'te verilmiştir. Fiziksel yakınması olan başvurulardan 58 kişi (%10,3) tanı konamadan ya da tanı konup tedavi başladıktan sonra tedavi süreçlerini yarım bırakmıştır. 2014 yılında bu sayılar 92 kişi ile %12,2, 2013 yılında 132 kişi ile %14,6 şeklinde idi. Giderek bu oranlarda amaçlanan şekilde bir azalma görülmektedir.

Tablo 33: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan fiziksel tedavi süreçlerinin sonuçları

Fiziksel Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı	%
Tedavi tamamlandı	302	54,0
Tedavi sürüyor	110	19,7
İşkence ve cezaevi süreçleriyle ilgili herhangi bir hastalık saptanmadı	56	10,0
Tanı konamadan yarım kaldı	36	6,4
Tedavi başladıktan sonra yarım kaldı	22	3,9
Tanısal işlemler sürüyor	17	3,0
Verileri eksik	13	2,3
Nakil	3	0,5
Toplam	559	100,0

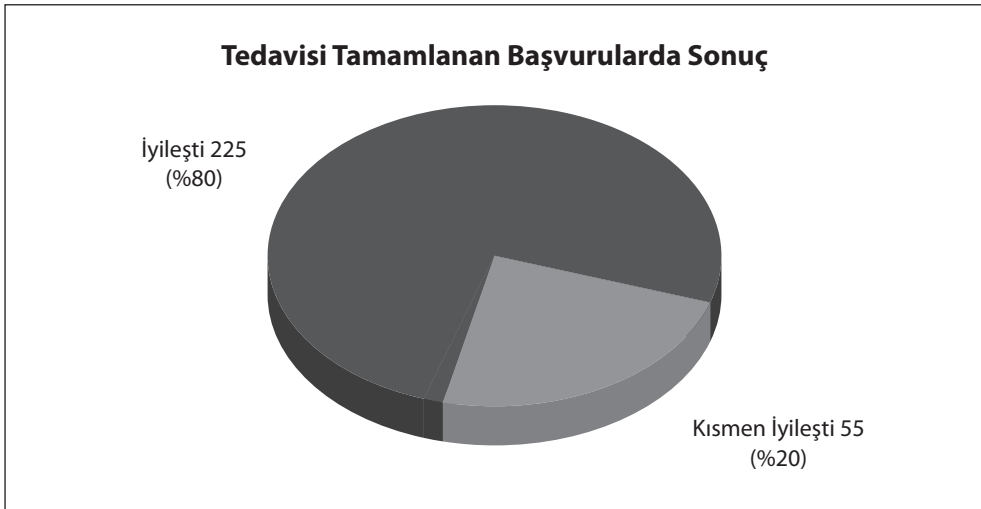
Hem ruhsal hem fiziksel tedavi süreçlerinin değerlendirmesinde, 2015 yılında başvuran kişiler arasında toplam 95 kişinin (%17) tedavi süreçleri tedavi başladıktan sonra ya da henüz tanı konamadan yarım kaldığı görülmektedir. 2014 yılında bu sayılar 156 kişi ile %20,6 ve 2013 yılında 197 kişi ile %23,3 oranındaydı. Başvuruların %50'sinin tedavisi tamamlanmıştır.

Tablo 34: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Dosyaların Seyri	Başvuru Sayısı	%
Tedavi tamamlandı	280	50,1
Tanısal işlemler sürüyor	19	3,4
Tedavi sürüyor	132	23,6
Tanı konamadan yarım kaldı	35	6,3
Tedavi başladıktan sonra yarım kaldı	60	10,7
İşkence ve cezaevi süreçleriyle ilgili herhangi bir hastalık saptanmadı	16	2,9
Nakil	4	0,7
Verisi eksik	13	2,3
Toplam	559	100,0

2015 yılı içinde tedavisi tamamlanan 280 kişinin %80'i tamamen %20'si kısmen iyileşmiştir.

Grafik 7: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerden tedavi süreçleri tamamlananların tedavi sonuçlarına göre dağılımı

II- 2015 YILI İÇİNDE GÖZALTINDA İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE GÖREN BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde 2015 yılında gözaltında işkence gördüğünü ifade eden (kısaca GİG) başvuruların sosyal ve demografik özellikleri, işkence süreciyle ilgili toplanan bilgiler ve tıbbi değerlendirmeleri ayrıca analiz edilmiştir.

İlk bölümde söylediğimiz gibi raporda değerlendirmeye alınan toplam 559 başvurudan 371'i (%66) 2015 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtmiştir ve son yılların en yüksek oranına sahiptir. Önceki 5 yılda bu rakamlar:

- 2014 yılında ki 756 başvuru içinde 260 kişi (%34)
- 2013 yılındaki 844 başvuru içinde 500 (%59)
- 2012 yılındaki 506 başvuru içinde 236 kişi (%47)
- 2011 yılındaki 484 başvuru içinde 224 kişi (%46)
- 2010 yılındaki 343 başvuru içinde 160 kişi (%47) idi.

Türkiye'de işkence açısından 2015 yılına özgü durumu tanımlamak ve işkence gördükten hemen sonra başvuranlarda karşılaşılan tıbbi sorunları değerlendirmek amacıyla 2015'te GİG'ler ile ilgili veriler ayrı bir bölümde incelenmiştir.

Başvuruların işkence gördükleri yer ve zaman, uygulanan işkence yöntemleri, gözaltı sürecinin başında, sonunda ve bazen ortasında yasal düzenleme gereği yaptırılan adli muayeneler ve bunlara ilişkin rapor düzenlenmesi sürecindeki koşullar ve gözaltı sonrası hukuksal süreç işkence uygulamalarının dönemsel özelliklerini ve sistematik olarak uygulanıp uygulanmadığını değerlendirme açısından nesnel bir ölçüt oluşturmaktadır.

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

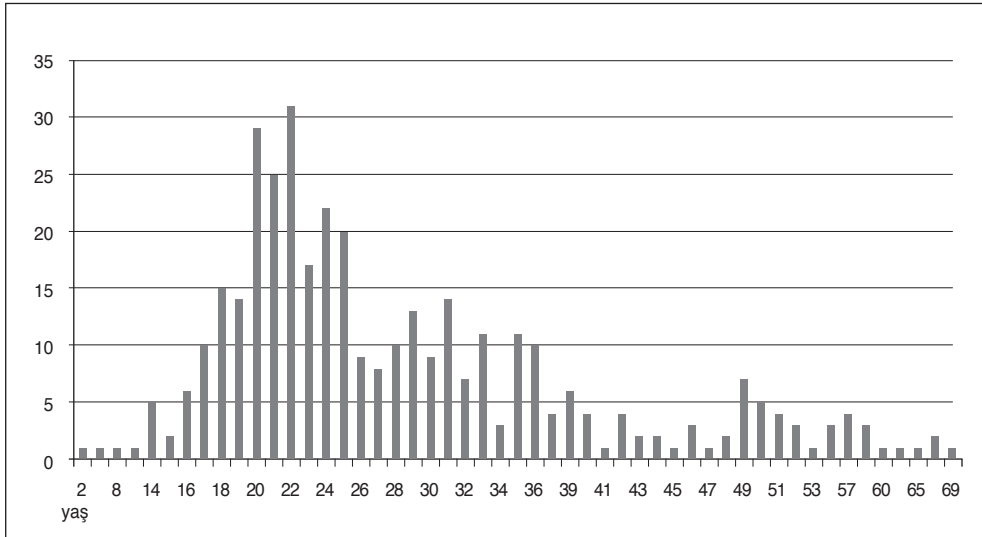
1- Yaş ve Cinsiyet

Başvuruların yaşları 2 ile 69 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 31'dir ve tüm başvuruların yaş ortalaması ile benzerdir (31,1). Yıl içinde işkence görenlerde 2014 yılı yaş ortalaması 29,9'du.

19-25 yaş grubu 2015 yılında gözaltında işkence gören başvuruların %42,6'sını oluşturmaktadır. 2014 yılına göre %3,4 artış göstermektedir. Yani 2014 yılına göre daha fazla sayıda genç gözaltında işkence gördüğünü belirtmiştir.

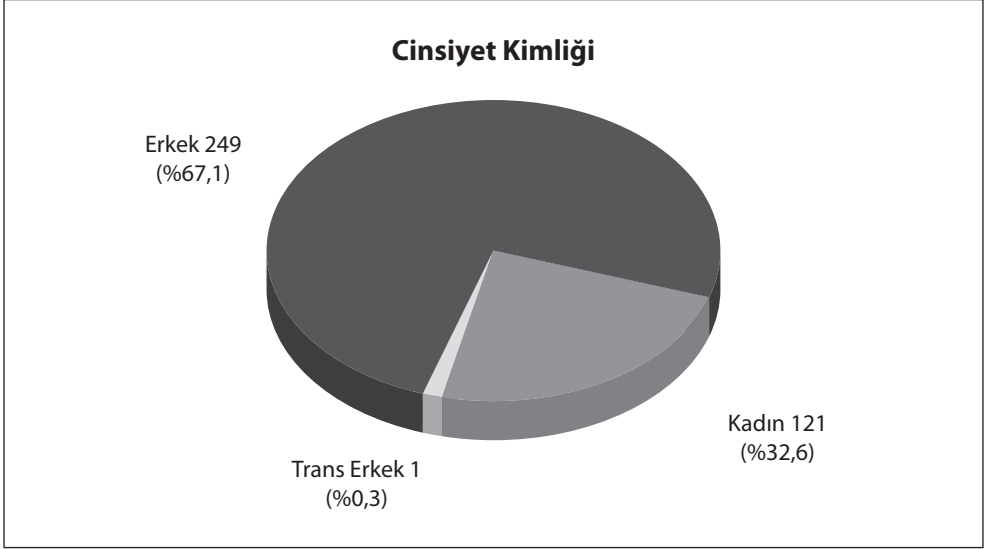
Tablo 35: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
0-18	42	14	11,3	5,4
19-25	158	102	42,6	39,2
26-30	49	46	13,2	17,7
31-35	46	31	12,4	11,9
36-40	24	23	6,5	8,8
41-45	10	15	2,7	5,8
46 ve üstü	42	29	11,3	11,2
Toplam	371	260	100,0	100,0

Grafik 8: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşlarına göre dağılımı

Başvuruların 121'i kadın (%32,6), 249'u erkek (%67,1), 1'i de trans erkektir. LGBTİ başvurulara ulaşılmadığı yeterliliğimiz tüm açıklığıyla gözler önünde durmaktadır. Ancak kurumsal bağlantıları güçlendirmek yönündeki çabalarımız 2016 yılında da hedeflerimiz arasındadır. 2014 yılıyla karşılaştırıldığında kadın başvuru oranında düşüş gözlenmektedir. 2014 yılında %33,1 kadın, %66,9 erkek başvuru görülmekteydi.

Grafik 9: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

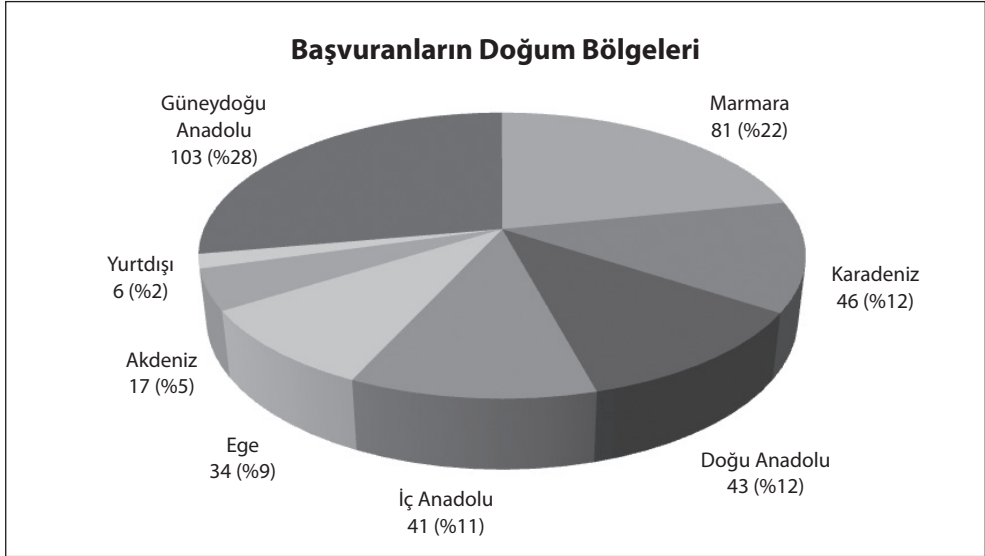
2- Doğum Yeri

2015 yılında gözetiminde işkence görenlerin doğum yeri bölgesel olarak incelendiğinde, %28 Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %22 Marmara Bölgesi, %12'şer oranla Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular başvuruların %40'ını oluşturmaktadır. Önceki 5 yılda bu sayılar:

- 2014 yılında %33
- 2013 yılında %25
- 2012 yılında %42
- 2011 yılında %31
- 2010 yılında ise %44 idi. Başvuruların doğum yerlerine göre bölgesel dağılımı Grafik 10'da verilmiştir.

Grafik 10: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında temsilciliklerin bulunduğu iller hemen her yıl ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. İstanbul 65 kişi ve %17,5 oranla, ilk sırada yer alırken, 28 kişi ve %7,5 oranla İzmir, 26 kişi ve %7 oranla Ankara doğumlular ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. 10 kişiye kadar olan illerin sıralaması ise, Diyarbakır, Tokat, Bitlis, Şırnak, Malatya, Gaziantep doğumlular şeklinde devam etmektedir. Doğum yerlerinde yurtdışı doğumluların yanı sıra 60 değişik il görülmektedir.

3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu

Bu değerlendirme, başvuruların son mezun olduğu okullar dikkate alınarak yapılmıştır. Dolayısıyla şu anda ilköğretim öğrencisi olan başvurular okuryazar, lise öğrencileri ortaokul mezunu, üniversite öğrencileri de lise mezunu olarak değerlendirilmiştir. İlkokul ve ortaokul mezunlarının oranlarında bir miktar artış görülmektedir. Toplam 120 ilk ve ortaokul mezunundan 31'i (%26) öğrencidir (Tablo 36).

Tablo 36: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Yüksek Lisans-Doktora	4	-	1,1	-
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	65	62	17,5	23,8
Yüksekokul-Üniversite Terk	14	12	3,8	4,6

Tablo 36 devam

Lise Mezunu	155	116	41,8	44,6
Ortaokul Mezunu	83	49	22,4	18,8
İlkokul Mezunu	37	19	10,0	7,3
Okuryazar	6	2	1,6	0,8
Okuryazar değil	7	-	1,9	-
Toplam	371	260	100,0	100,0

2015 yılı başvurularının iş durumları incelendiğinde üniversite öğrencisi olduğunu belirten (98 kişi ile %26,4 oranında) başvuruların işsiz olduğunu belirtenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. 2014 yılı işsiz oranı %30,8 oranında ve ikinci sırada, 2013 yılında %20,2 oranla ilk sırada yer almıştı.

Tablo 37: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin iş durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
Üniversite öğrencisi	98	26,4
İşsiz	74	19,9
İlk-orta öğrenim öğrencisi	33	8,9
Diğer özel sektör çalışanı	22	5,9
Basın yayın çalışanı	17	4,6
Esnaf	10	2,7
Diğer kamu çalışanı	9	2,4
STK çalışanı	8	2,2
Sanatçı	7	1,9
Sağlık çalışanı	7	1,9
Eğitim sektörü çalışanı	6	1,6
Avukat	6	1,6
Politikacı	5	1,3
Ev çalışanı	5	1,3
Tarım-hayvancılık-çiftçilik	3	0,8
Diğer	61	16,4
Toplam	371	100,0

B- İŞKENCE SÜRECİ

Bu bölümde 2015 yılında gözetiminde işkence ve kötü muamele görmüş ve bu nedenle 2015'te TİHV'in Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran 371 kişiden elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci

2015'in 371 GiG başvurusununun 350'si (%94,3) siyasi nedenlerle (2014 için bu oran %94,6 idi) işkence gördüğünü belirtmiştir. 9 kişi adli nedenlerle (%2,4), 11 kişi cinsiyet kimliği nedeniyle (%3,0), 1 kişi de sığınmacılık nedeniyle işkence gördüğünü belirtmiştir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında (Tablo 38), 253 kişinin (%68) 24 saatten az gözaltında tutulduğu görülmektedir. Önceki 5 yılda:

- 2014 yılında 207 kişi ve %80
- 2013 yılında 438 kişi ve %88
- 2012 yılında 155 kişi ve %66
- 2011 yılında 127 kişi ve %57
- 2010 yılında 129 kişi ve %81 oranında idi.

Tablo 38: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
24 saatten Az	253	207	68,2	79,6
24-48 saat	67	23	18,1	8,8
49-72 saat	24	24	6,5	9,2
73-96 saat	25	4	6,7	1,5
5-7 gün	-	1	-	0,4
8-15 gün	1	1	0,3	0,4
16-30 gün	1	-	0,3	-
Toplam	371	260	100,0	100,0

2015 yılında gözaltında işkence gördüğünü belirten kişilerin gözaltına alındıkları yer incelendiğinde 293 kişinin (%79) sokak sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alındığı görülmektedir. Önceki 5 yılda bu rakamlar:

- 2014 yılında 212 kişi ile %81
- 2013 yılında 438 kişi ile %88
- 2012 yılında 165 kişi ile %70
- 2011 yılında 147 kişi ile %66
- 2010 yılında 124 kişi ile %77 idi.

24 saatten az gözaltında kalan 253 kişinin 214'ü (%84,6) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alınmıştır. Son gözaltına alınma yerlerinin dağılımı Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı yerlerine göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Sokaktan veya açık alandan	293	212	79,0	81,5
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	37	1	10,0	0,4
Evden	16	10	4,3	3,8
Resmi kurumdan	15	31	4,0	11,9
Diğer	8	-	2,2	1,9
İşyerinden	1	1	0,3	0,4
Bilinmiyor	1	-	0,3	
Toplam	371	260	100,0	100,0

Gündüz saatlerinde gözaltına alınanların sayısında 2014 yılına göre %21,2 oranında artış görülmektedir. Benzer bir durum 2013 yılında söz konusu olmuştu. O yıl ülkenin hemen her yerinde yaşanan toplumsal gösteri ya da yürüyüş benzeri bir eylem sırasında daha çok sokaktan gözaltına alınanlar olduğu için 08.00-18.00 saatleri arasında gözaltına alınanların oranı hayli yüksekti (319 kişi ve %64). 2013 yılına göre de %3,4 fazladır.

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 40'da, son gözaltında işkence gördükleri yerlerin dağılımı Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 40: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
08.00 - 18.00	250	120	67,4	46,2
18.00 - 24.00	86	107	23,2	41,2
24.00 - 08.00	33	33	8,9	12,7
Bilinmiyor	2	-	0,5	-
Toplam	371	260	100,0	100,0

Önceki yıllarda; gözaltı anı, alınma sırası, araçla gözaltı merkezine götürülme ve tutulma süreçlerinde veya bunların herhangi bir aşamasında işkence ve/veya kötü muameleye maruz kaldığını belirten başvurular için işkence ve/veya kötü muameleye en yoğun maruz kaldığı yer "son gözaltında işkence gördüğü yer" olarak kayıtlara alınmaktaydı. 2015 yılında başvuru kayıt sisteminde yapılan değişiklikle bir kişi için birden fazla seçenek işaretlemek mümkün hale gelebildiği için işkence görülen yer sayısı toplam başvuru sayısından fazla görülmektedir.

Başvurulardan 79 kişi (%21,3) hem sokakta/açık alanda, hem araç içinde hem de emniyet merkezinde işkence gördüğünü belirtmiştir.

Sokakta/açık alanda işkence gördüğünü belirten 233 kişinin 125'i (%53,6) araç içinde de işkence gördüğünü belirtmiştir.

Sokakta/açık alanda işkence gördüğünü belirten 233 kişinin 93'ü (%39,9) emniyet merkezinde de işkence gördüğünü belirtmiştir.

Tablo 41: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin işkence gördükleri yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Sokakta veya açık alanda	233	148	62,8	56,9
Araç içinde	197	4	53,1	1,5
Emniyet müdürlüğünde	176	62	47,4	23,8
Toplumsal gösteri alanı	68	-	18,3	-
Kendi mekânı (evi, işyeri, vb.)	32	1	8,6	0,4
Polis Karakolunda	31	23	8,4	8,8
Diğer	30	19	8,1	7,3
Belirsiz kapalı mekân	3	-	0,8	-
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	-	0,5	-
Cezaevi*	1	-	0,3	-
Jandarma karakolunda	-	-	-	-
Jandarma komutanlığında	-	3	-	1,2
Toplam	773**	260	-	100,0

*Hem 2015 GİG hem de cezaevinde işkence gördüğünü belirtmiştir.

**2015 yılında veri toplama yöntemindeki değişikliklerle bir kişi için birden fazla seçenek işaretlemek mümkün olmadığı için toplam rakam başvuru sayısından fazla görülmektedir.

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesi'nin 2014 verileriyle yakın sayıda 222 kişi ve %59,8 oranıyla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 2014 yılında üçüncü sırada yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde işkence görenler 2014 yılına göre neredeyse iki kat artarak 2015 yılında ikinci sıraya yerleşmiştir. Ege Bölgesi'nde işkence görenler 2015 yılına göre %9,6 azalmıştır. (Tablo 42).

Tablo 42: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Marmara	222	152	59,8	58,5
Güneydoğu Anadolu	61	21	16,4	8,1
Ege	43	55	11,6	21,2
İç Anadolu	25	15	6,7	5,8
Akdeniz	11	12	3,0	4,6
Karadeniz	6	-	1,6	-
Doğu Anadolu	1	3	0,3	1,2
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	-	0,3	-
Türkiye Dışı	1	2	0,3	0,8
Toplam	371	260	100,0	100,0

Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımı da Tablo 42’te verilmiştir. 2015 yılında gözaltında işkence gördüğünü bildiren başvurular 17 değişik il ve bir yurtdışı merkezi saymışlardır. 1 kişi hatırlamadığını belirtmiştir.

Tablo 43: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
İstanbul	221	151	59,6	58,1
İzmir	42	48	11,3	18,5
Şanlıurfa	35	2	9,4	0,8
Ankara	23	15	6,2	5,8
Şırnak	11	3	3,0	1,2
Diyarbakır	10	15	2,7	5,8
Mersin	9	-	2,4	-
Giresun	6	-	1,6	-
Gaziantep	3		0,8	
Mardin	2	1	0,5	0,4
Kayseri	1		0,3	
Manisa	1	4	0,3	1,5
Tunceli	1		0,3	

Tablo 43 devam

Eskişehir	1		0,3	
Edirne	1		0,3	
Antalya	1		0,3	
Adana	1	12	0,3	4,6
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	-	0,3	-
Türkiye Dışı	1	3	0,3	0,6
Toplam	260	500	100,0	100,0

2015 yılı başvurularının son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında; İstanbul emniyet Müdürlüğü'nün 112 kişi ve %20 oranıyla ilk sırada olduğu görülmektedir.

Tablo 44: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri merkezlere göre dağılımı (üç ve daha fazla olgu görülen merkezler baz alınarak)

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
İstanbul Emniyet Müdürlüğü	112	20,0
Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü TMS	9	1,6
Mersin Emniyet Müdürlüğü	7	1,3
Karaköy Polis Karakolu-İstanbul	7	1,3
Ankara Emniyet Müdürlüğü	6	1,1
Ankara Emniyet Müdürlüğü TMS	6	1,1
İstanbul Çağlayan Adliyesi	5	0,9
Diyarbakır TMS	4	0,7
Kadıköy İskele Polis Merkezi-İstanbul	4	0,7
Giresun Emniyet Müdürlüğü	3	0,5
Uludere İlçe Emniyet Müdürlüğü	3	0,5
İstanbul Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube	3	0,5
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMS	27	7,3
Diğer Polis Karakolu	18	4,9
Diğer Jandarma Karakolu/Komutanlığı	-	-
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0,5
Türkiye dışında işkence görenler	1	0,2
Bir merkezde işkence görmeyenler*	154	41,5
Toplam	371	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında sokakta veya açık alanda, toplumsal gösteri alanında, kendi mekanında (evde, araç içinde, vb), cezaevinde ve diğer yerlerde işkence görenler ve son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır).

Başvuruların 2015 yılında son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 45’de verilmiştir.

2015 yılında gözaltında işkence görenlerin %83,3’ü hakarete %78,2’si aşağılamaya maruz kaldıklarını belirtmiştir. Başvuruların %76’sına ise kabadayak uygulanmıştır. Diğer pozisyonel işkencelere maruz kalanların oranı 2014 yılına göre %33,2 artış göstererek dördüncü sıraya yerleşmiştir. Bu yöntemin yansımaları yakınma, bulgu ve tanı başlıklarında değerlendirmeye çalışılacaktır.

Tablo 45: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında GİG kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	309	83,3
Aşağılama	290	78,2
Dayak	282	76,0
Diğer pozisyonel işkenceler	158	42,6
Kendisine yönelik diğer tehditler	137	36,9
Gözyaşırtıcı kimyasallar (biber gazı, CN, CS, vb.)	112	30,2
Kimyasal maddelere maruz bırakma	106	28,6
Öldürme tehdidi	100	27,0
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	77	20,8
Cinsel taciz	74	19,9
Sözlü cinsel taciz	60	16,2
Yeme içmenin kısıtlanması	58	15,6
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	51	13,7
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	51	13,7
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	51	13,7
Saç, sakal, bıyık yolma	47	12,7
Fiziksel cinsel taciz	43	11,6
Temel ihtiyaçların kısıtlanması (uyutmama, ilaç, vb)	39	10,5
Havasız bırakma	32	8,6
Araçtan atma, çarpma, sürüklenme	32	8,6
Soğuk/sıcak ortamda bekletme	31	8,4
Yakınlarına yönelik tehditler	24	6,5
Gürültülü müzik ve marş dinletme	21	5,7
Basıncılı/soğuk su	18	4,9
Yakınlarının yanında işkence yapma	17	4,6

Tablo 45 devam

Kimyasalla boyalı basınçlı su	17	4,6
Zorla vücut örneği alma	16	4,3
Soyma	12	3,2
Diğer	10	2,7
Ateşli silah kullanma	10	2,7
Gözbağı	9	2,4
Yalancı infaz	8	2,2
Ajanlık teklifi	4	1,1
Hücrede tecrit	4	1,1
Haya burma	3	0,8
Makat araması /çıplak arama	3	0,8
Tecavüz tehdidi	3	0,8
Ev yakma/basma	3	0,8
Tecavüz	2	0,5
Elektrik	1	0,3
Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	1	0,3
Hatırlamıyor	2	0,5
Diğer	60	16,2
Genel Toplam	2388	6,4*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

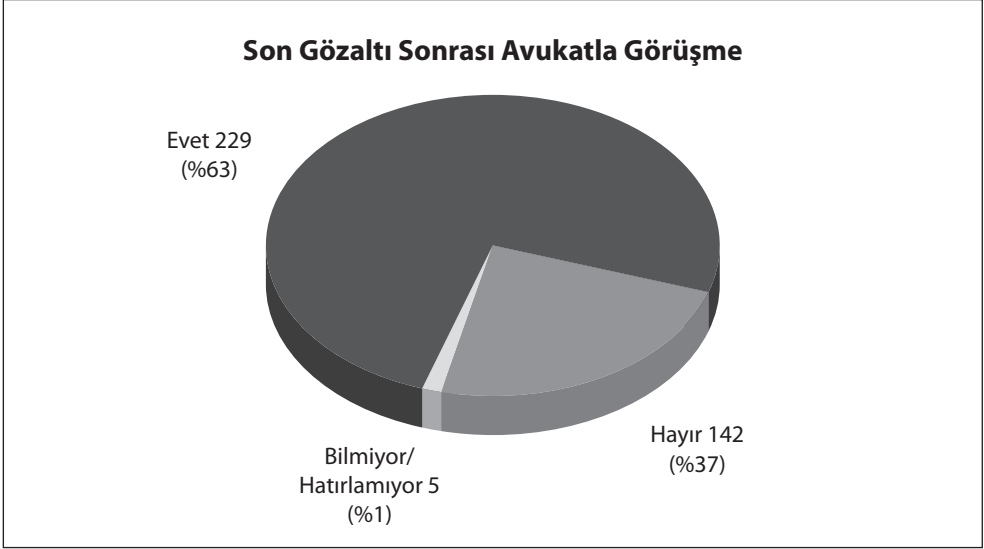
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar

2015 yılında gözaltında işkence gören başvuruların 229'u (%63'ü) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir. Önceki 5 yılda bu rakamlar:

- 2014 yılında %52
- 2013 yılında %20
- 2012 yılında %51
- 2011 yılında %59
- 2010 yılında %58 idi.

Grafik 11: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Tablo 46'da 2015 yılında gözaltında işkence görenlerin son gözaltı sonrası hukuksal durumlarına bakılmıştır. 239 kişinin (%64,4) savcılığa çıkarılmadan serbest bırakıldığı görülmektedir. Önceki yılların oranları şu şekildedir:

- 2014 yılında %66
- 2013 yılında %82
- 2012 yılında %47
- 2011 yılında %41
- 2010 yılında %57

Başvuruların 123'ü (%33,2) savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılırken,

- 2014 yılında %31
- 2013 yılında %14
- 2012 yılında %46
- 2011 yılında %48
- 2010 yılında %32 oranında idi.

Başvurulardan 8 kişi (%2,2) tutuklanmıştır. Önceki 5 yıla karşılaştırıldığında bu oranın giderek azaldığı görülmektedir ve keyfi gözaltı uygulamalarına işaret etmektedir:

- 2014 yılında 8 kişi %3
- 2013 yılında 7 kişi %3
- 2012 yılında 16 kişi %7
- 2011 yılında 24 kişi %11
- 2010 yılında 16 kişi %10

Tablo 46: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Savcılığa çıkarılmadan serbest bırakıldı	239	171	64,4	65,8
Savcılıktan ya da mahkemeden serbest bırakıldı	123	80	33,2	30,8
Tutuklandı	8	8	2,2	3,1
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	1	0,3	0,8
Toplam	371	260	100,0	100,0

2015 yılında da 2014 yılında olduğu gibi son gözaltı sonrası tutuklanan 8 kişiden sadece 1'i hakkında mahkumiyet kararı verilmiştir. Hakkında dava açılıp açılmadığını bilmeyenler en yüksek orandadır ve ilk sırada yer almaktadır. Başvuruların ¼'i hakkında herhangi bir dava açılmamıştır (Tablo 47).

Tablo 47: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

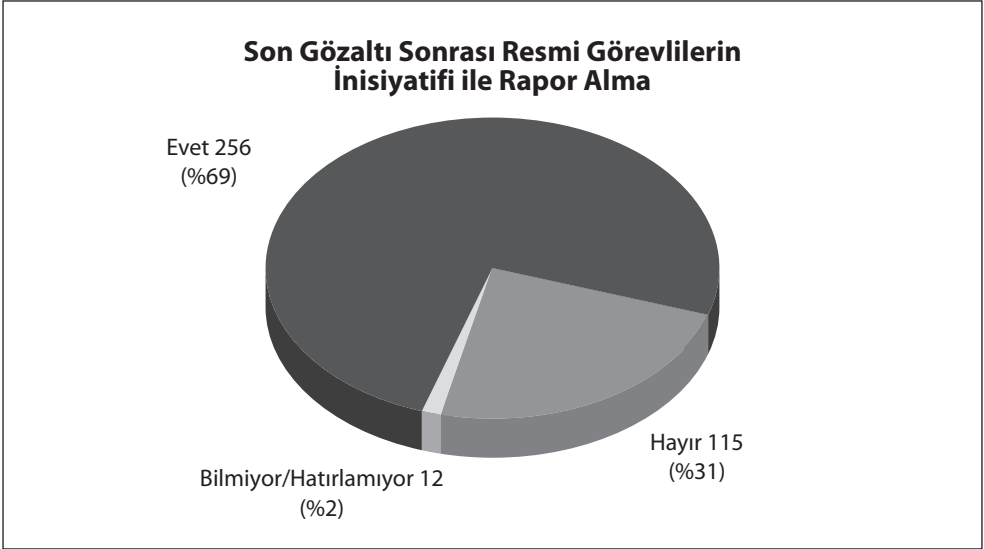
Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Dava açılıp açılmadığı bilinmiyor	177	83	31,8	31,9
Dava açılmadı	142	137	25,5	52,7
Dava açıldı, sürüyor	45	33	8,1	12,7
Dava açıldı, sonucu bilinmiyor	4	4	0,7	1,5
Dava açıldı, beraat ile sonuçlandı	2	2	0,4	0,8
Dava açıldı, mahkumiyet ile sonuçlandı	1	1	0,2	0,4
Toplam	371	260	100,0	100,0

2015 yılında işkence gören ve yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifleriyle adli rapor alan başvuru sayısı 256'dır (%69), geri kalan %31'i ise (115 kişi) rapor almadığını belirtmiştir.

Önceki 5 yılda rapor aldığını belirtenlerin oranları:

- 2014 yılında %60
- 2013 yılında %23
- 2012 yılında %61
- 2011 yılında %73
- 2010 yılında %61 idi.

Grafik 12: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Rapor alan 256 başvurunun neredeyse tamamının (%96,5) adli muayenesi hastanelerde gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında bu oran %93, 2013 yılında %70 idi (Tablo 48).

26 kişi (%7) son gözaltı süreci sonrasında kendi istekleri ile adli rapor aldıklarını bildirmiştir. 2014 yılında 40 kişi ile %15, 2013 yılında 91 kişi ile %18 oranında idi.

Tablo 48: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişiler arasında son gözaltı sonrası resmi görevlilerin inisiyatifleriyle adli rapor alanların adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Hastane	247	145	96,5	93,5
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	2	9	0,8	5,8
Adli Tıp Kurumu	1	-	0,4	-
Sağlık Ocağı	1	1	0,4	0,6
Bilmiyor/Hatırlamıyor	5	-	2,0	-
Toplam	256	155	100,0	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 256 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmelerinde:

2014 yılına benzer bir şekilde başvuruların hemen hemen dörtte üçü (%71,9) adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarıldığını (2014 yılında bu oran %76,8);

%56,3'ü adli hekimin yakınmaları dinlediğini (2014 yılında %64,5);

%37,5'i adli hekimin olay öyküsü aldığını (2014 yılında %45,2);

%36,3'ü de adli hekimin gerektiği gibi muayene ettiğini (2014 yılında %54,2)

%21,5'i adli hekimin bulgularla uyumlu rapor düzenlediğini (2014 yılında %37, 2013 yılında %43, 2012 yılında %51, 2011-2010 yıllarında %37) belirtmiştir. Bulgulara uyumlu rapor düzenleme oranlarında önceki yıla göre %15,3'lük düşüş gözlenmektedir (Tablo 49).

Tablo 49: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet		Hayır		Bilmiyor/ Hatırlamıyor	Toplam		
	Evet	%	Hayır	%		Evet	%	
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	184	71,9	64	25,0	8	3,1	256	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	144	56,3	105	41,0	7	2,7	256	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	96	37,5	154	60,2	6	2,3	256	100,0

Tablo 49 devam

Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	93	36,3	155	60,5	8	3,1	256	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	55	21,5	61	23,8	140	54,7	256	100,0

2015 yılında gözaltında işkence gördüğünü bildiren 371 başvurudan 83'ü (%22,4) mahkeme ya da savcılıktaki sorguları sırasında kendilerine işkence yapıldığını ifade etmiştir (2014 yılında %13, 2013 yılında 12 kişi %2).

371 başvurudan 48'i (%12,9) vakfın yönlendirmesi olmaksızın ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur (2014 yılında %19, 2013 yılında %24),

218 kişi (%58,8) işkence gördüğüne dair herhangi bir şekilde suç duyurusunda bulunmamıştır (2014 yılında %67, 2013 yılında %69).

4 kişi ise (%1,1) doğrudan vakfın yönlendirmesi ile suç duyurusunda bulunmuştur.

3- Cezaevi Süreci

2015 GİG başvuruları içinde herhangi bir zamanda cezaevinde bulunmuş olan başvuru sayısı 43'ür (%16,8). 2014 yılında %12, 2013 yılında bu sayı %5 oranındaydı. Son yaşadıkları gözaltından sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 20'dir (7,8). Cezaevi öyküsü olan başvuru sayısı 202 idi.

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatri uzmanı, ortopedi uzmanı, dermatoloji, nöroloji, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, KBB uzmanı, kardiyoloji uzmanı, genel cerrahi uzmanı, vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki öykü, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları

2015 yılında GİG 371 kişiden 364'ü sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik en az bir yakınma belirtmişlerdir. Başvurular 144 farklı, toplamda 2309 yakınma belirtmişlerdir.

Yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında bu yıl kas iskelet sistemi yakınmalarının %35,2 oranla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 2014 yılında, %31,2 oranıyla yine ilk sırada, 2013 yılında %17 oranla üçüncü sırada yer almıştı (Tablo 50).

Tablo 50: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Kas İskelet Sistemi	812	459	35,2	31,2
Cilt	493	315	21,4	21,4
Psikolojik	430	306	18,6	20,8
Sinir Sistemi	184	84	8,0	5,7
Kulak Burun Boğaz	100	46	4,3	3,1
Göz	89	53	3,9	3,6
Solunum Sistemi	56	51	2,4	3,5
Sindirim Sistemi	52	34	2,3	2,3
Genel	43	90	1,9	6,1
Ağız-Diş	27	9	1,2	0,6
Ürogenital Sistem	12	4	0,5	0,3
Kalp Damar Sistemi	9	17	0,4	1,2
Endokrin Sistem	2	1	0,1	0,1
Toplam	2309	1469	100,0	100,0

2015 yılında 6 kas-iskelet sistemi, 3 cilt, 1 sinir sistemi yakınması yer almaktadır. İlk sırada yer alan fiziksel yakınma, 171 kişi ile %46,1 oranıyla ciltte renk değişiklikleridir.

- 2014 yılında 99 kişi ile %38
- 2013 yılında 279 kişi ile %57
- 2012 yılında 143 kişi ile %61
- 2011 yılında 75 kişi ile %33
- 2010 yılında 45 kişi ile %28 idi.

İlk 10 sırada yer alan yakınmaların tümü travma sonrası görülebilecek yakınmalardır (Tablo 51).

Tablo 51: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı		Başvurular Arasında %		Fiziksel Yakınmalar Arasında %	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Ciltte renk değişiklikleri (çürükler, bereler)	171	99	46,1	38,1	9,1	8,5
Ezik	116	-	31,3	-	6,2	-
Baş ağrısı	99	41	26,7	15,8	5,3	3,5
Şişlik	97	48	26,1	18,5	5,2	4,1
Omuz ağrısı	82	63	22,1	24,2	4,4	5,4
Çene-yüz eklemi ağrısı	79	-	21,3	-	4,2	-
Boyun ağrısı	69	33	18,6	12,7	3,7	2,8
Tüm vücutta yaygın ağrı	64	-	17,3	-	3,4	-
Bel ağrısı	60	-	16,2	-	3,2	-
Sırt ağrısı	58	45	15,6	17,3	3,1	3,9
Diğer fiziksel yakınmalar	984	677	-	-	52,4	58,2
Toplam	1879	1163	-	-	100,0	100,0

Toplam 371 GİG başvuru arasında 26 değişik toplamda 430 ruhsal yakınma belirtilmiş olup, en sık karşılaşılan psikolojik yakınma uyku düzeni bozukluğudur (%19,1) olup, başvurular arasında 2014 yılıyla kıyaslandığında kaygı oranında bir miktar artış, flashback düzeyinde bir miktar düşme, kabus görmeye bir miktar azalma yazı sıra ağlama isteği yakınmasının ilk 10 ruhsal yakınma arasında yer aldığı görülmektedir. En sık görülen 10 psikolojik yakınma Tablo 52'de görülmektedir.

Tablo 52: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı		Başvurular Arasında %		Psikolojik Yakınmalar Arasında %	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Uyku bozuklukları	49	36	13,2	13,8	11,4	11,8
Kaygı	40	23	10,8	8,8	9,3	7,5
Sinirlilik	33	24	8,9	9,2	7,7	7,8
Gerginlik	31	21	8,4	8,1	7,2	6,9
Sıkıntı	30	22	8,1	8,5	7,0	7,2
Ağlama isteği	21	-	5,7	-	4,9	-

Tablo 52 devam

Konsantrasyon bozukluğu	21	14	5,7	5,4	4,9	4,6
Flashback	21	22	5,7	8,5	4,9	7,2
Polisten rahatsız olma	20	13	5,4	5,0	4,7	4,2
Kabus görme	19	23	5,1	8,8	4,4	7,5
Diğer psikolojik yakınmalar	145	95	39,1	-	33,7	31,0
Toplam	430	-	-	-	100,0	-

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular

Yapılan fizik muayeneler sonucunda 2015 yılında GİG 371 başvuruda 52 farklı toplam 1287 fiziksel bulgu saptanmıştır. Bulguların sistemlere göre dağılımında cilt bulgularının toplam bulguların hemen hemen yarısını oluşturmaktadır (%49,3). Bulguların %77,8'ini (1001 bulgu) cilt ve kas iskelet sistemi bulguları oluşturmaktadır (Tablo 53).

Tablo 53: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulguların sistemlere göre dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı		%	
	2015	2014	2015	2014
Cilt	634	429	49,3	54,1
Kas İskelet Sistemi	367	254	28,5	32,0
Kulak Burun Boğaz	76	25	5,9	3,2
Göz	70	35	5,4	4,4
Sinir Sistemi	50	5	3,9	0,6
Ağız-Diş	42	24	3,3	3,0
Sindirim Sistemi	20	6	1,6	0,8
Ürogenital Sistem	10	1	0,8	0,1
Solunum Sistemi	9	10	0,7	1,3
Kalp Damar Sistemi	8	2	0,6	0,3
Endokrin Sistem	1	2	0,1	0,3
Toplam	1287	793	100,0	100,0

Sistemlerin ayrıntılarında, ilk 10 fiziksel bulgudan 5'i cilt ile ilgili, 3'ü kas-iskelet, 1'i sinir sistemi, 1'i de göz ile ilgili bulgulardır (Tablo 54).

Yüzeysel duyu bozukluğu bulgusu olan 30 kişinin 25'inde sıyrık, 21'inde ekimoz bulguları tespit edilmiştir. 26'si kabadayağa, 22'si diğer pozisyonel işkencelere maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ters kelepçe uygulamasının izleri olarak görünen

bu bulguların cilt, kas-iskelet ve sinir sistemi üzerindeki etkileri ayrı bir araştırma konusu olarak değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Ciltte sıyrık ve ekimoz bulgusunu ortak taşıyan 168 kişi'nin 147'si kabadayağa maruz kalmıştır. Bu kişilerin 57'sinde kaslarda ağrı ve hassasiyet, 30'unda omuz hareketlerinde hassasiyet, 21'inde yüzeyel duyu bozukluğu saptanmıştır.

Tablo 54: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulgularına göre dağılımı

Görülen Fiziksel Bulguların Dağılımı	Bulgu Sayısı		Başvurular Arasında %		Tüm Fiziksel Bulgular Arasında %	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Ciltte sıyrık (abrazyon)	214	-	57,7	-	16,6	-
Ciltte ekimoz (çürük/bere)	207	151	55,8	58,1	16,1	19,0
Ciltte ödem	73	53	19,7	20,4	5,7	6,7
Kaslarda ağrı ve hassasiyet	42	63	11,3	24,2	3,3	7,9
Ciltte kontüzyon	41	-	11,1	-	3,2	-
Boyun hareketlerinde ağrı, kısıtlılık	98	25	26,4	9,6	7,6	3,2
Görme bozukluğu	52	-	14,0	-	4,0	-
Ciltte nedbe dokusu	42	51	11,3	19,6	3,3	6,4
El bileği ve parmaklarda ağrı, kısıtlılık	35	-	9,4	-	2,7	-
Yüzeyel duyu bozukluğu	30	-	8,1	-	2,3	-
Diğer fiziksel bulgular	453		-	-	35,2	-
Toplam	1287	793	-	-	100,0	100,0

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular

2015 yılı içinde GİG 371 başvuru arasından psikiyatri uzmanı ya da bir psikolog tarafından değerlendirilen ve ruhsal bulgu saptanan 94 kişide (%25,3) 53 farklı toplam 1644 bulgu saptanmıştır (Tablo 55). 277 kişinin 27'si (%9,7) bir uzman tarafından değerlendirilmiş ancak ruhsal belirti, bulgu saptanmamıştır.

2014 yılı GİG 260 başvuru arasından ruhsal belirti, bulgu saptanan 51 kişide (%19,6) toplam 533 bulgu saptanmıştır. 2015 yılında pek çok belirti ve bulgu oranında artış olduğu görülmektedir. %10 civarı artış görülen belirti ve bulgular:

- Yaşanmış ya da tanık olunmuş travmatik olay(lar)a şiddetli korku, umutsuzluk ya da dehşet yanıtı %5'ten %16,4'e (%11,4 artma)
- Uyku niceliğinde ileri azalma ya da artma %6,2'den %17,5'e (%11,4 artma)

- Travmayı anımsatan uyarılarla karşılaşıldığında şiddetli huzursuzluk duygusu %8,1'den %17,8'e (%9,7 artma)

Tablo 55: 2015 yılında gözaltında işkence gördüğü için TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvurarak değerlendirilen 94 başvuruda saptanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Görülen Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular Arasında %	Belirti ve Bulgular Arasında %
Anksiyete (sıkıntı)	77	81,9	4,7
Uykuya dalma ya da sürdürme güçlüğü	70	74,5	4,3
Travmayı anımsatan uyarılarla karşılaşıldığında şiddetli huzursuzluk duygusu	66	70,2	4,0
Uyku niceliğinde ileri azalma ya da artma	65	69,1	4,0
Travmanın yineleyen ya da zorlayıcı tarzda anımsanması	62	66,0	3,8
Yaşanmış ya da tanık olunmuş travmatik olay(lar) a şiddetli korku, umutsuzluk ya da dehşet yanıtı	61	64,9	3,7
Travmanın yineleyen ya da rahatsız edici tarzda kabus biçiminde görülmesi	59	62,8	3,6
Travmayı anımsatan uyarılarla karşılaşıldığında fizyolojik tepkiler	59	62,8	3,6
Flashback yaşantısı ya da travmatik süreç yeniden yaşanıyor muşcasına duygu ve davranışlar	54	57,4	3,3
Geleceğinin kısıtlandığı duygusu	52	55,3	3,2
Somatik anksiyete belirtileri (çarpıntı, daralma, terleme, vb.)	52	55,3	3,2
İnsanlardan uzaklaşma ya da onlara yabancılaşma duyguları	50	53,2	3,0
Travma anılarını uyarıcı etkinlik, yer ya da insanlardan kaçınma	50	53,2	3,0
Umutsuzluk, çaresizlik	48	51,1	2,9
Ajitasyon (huzursuzluk, yerinde duramama)	46	48,9	2,8
Sinirlilik ve/veya tepki eşiğinde düşme	46	48,9	2,8
Dalgınlık, uyuşukluk duyumları	45	47,9	2,7
Kas gerginliği	45	47,9	2,7
Konsantrasyon güçlüğü	45	47,9	2,7
Yorgunluk, halsizlik, enerji azlığı	44	46,8	2,7
Travma ile ilgili düşünce-duygu ya da söyleşilerden kaçınma çabaları	42	44,7	2,6

Tablo 55 devam

Abartılı irkilme tepkileri	41	43,6	2,5
Aşırı uyanıklık (tetikte olma duygusu)	40	42,6	2,4
Depresif duygudurum	39	41,5	2,4
Önemli etkinliklere ilgi ya da katılımında belirgin azalma	36	38,3	2,2
Suçluluk duyguları	35	37,2	2,1
Karar verme güçlüğü	33	35,1	2,0
Çevrede olup bitenlerin farkına varma düzeyinde azalma, afallama, şaşkınlık	30	31,9	1,8
İştah/kilo değişikliği (artma ya da azalma)	30	31,9	1,8
Değersizlik düşünceleri ve düşük benlik saygısı	27	28,7	1,6
Anhedoni, ilgisizlik	26	27,7	1,6
Bellek kusuru	24	25,5	1,5
Duygusal kısıtlılık (ya da küntlük)	22	23,4	1,3
Travmanın önemli bir kesitini anımsayamama	20	21,3	1,2
Disforik duygudurum	20	21,3	1,2
Depersonalizasyon	18	19,1	1,1
Psikomotor etkinlikte azalma	15	16,0	0,9
Cinsel istekte azalma	13	13,8	0,8
İntihar düşüncesi ve/veya girişimi	7	7,4	0,4
Konversif bayılma	5	5,3	0,3
Derealizasyon	4	4,3	0,2
Obsesyon	4	4,3	0,2
Konuşmada artış, basınçlı konuşma	3	3,2	0,2
Varsanı (görsel, işitsel, taktil, koku)	3	3,2	0,2
Aşırı hareketlilik, amaca yönelik etkinlikte artma	2	2,1	0,1
Diğer konversif belirti ve defisitler	2	2,1	0,1
Kompulsiyon	2	2,1	0,1
Yükselmiş ya da taşkın duygudurum	1	1,1	0,1
Dezorganize konuşma ya da davranış	1	1,1	0,1
Negatif belirtiler (afektif küntleşme, yüzeyelleşme, avolüsyon)	1	1,1	0,1
Yönelim bozukluğu	1	1,1	0,1
Alkol ve/veya maddenin kötüye kullanımı/ bağımlılığı	1	1,1	0,1
Toplam	1644	-	100,0

4- Tanılar

2015 yılı içinde GİG 371 başvurunun tanılarının değerlendirilmesi, 2015 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 329 başvuru arasında yapılmıştır. Başvurulara 175 farklı 1192 fiziksel, 19 farklı 132 ruhsal, toplamda 1324 tanı konulmuştur. 1192 fiziksel tanı arasında işkenca ile ilişkisi:

- “Tek etiyolojik faktör” olarak değerlendirilen tanı sayısı 997’dir (%83,6),
- “Var olan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı” olarak değerlendirilen tanı sayısı 51 (%4,3),
- “Faktörlerden biri” olarak değerlendirilen tanı sayısı 47 (%3,9),
- “İlişki yok” olarak değerlendirilen tanı sayısı 76 (%6,4),
- “Belirlenemedi” olarak değerlendirilen tanı sayısı 21 (%1,8)’dir.

2015 yılı GİG ve herhangi bir fiziksel tanı alan 329 başvurunun 30’unda (%9,1), vücudunun değişik kısımlarında işkenca ile ilişkisi “tek etiyolojik faktör” olarak değerlendirilen kırık tespit edilmiştir. Bu oranlar 2014 yılında 22 kişi ile %8.7, 2013 yılında 49 kişi ile 10.8 idi. 2013 yılında tespit edilen kemik kırıklarının önemli bir kısmının kimyasal gaz kapsülleri ve plastik mermilerin hedef gözetilerek ateşli silah gibi kullanılmasına bağlı olduğu, 2015 yılında ise tespit edilen olguların tamamına yakınında kaba dayak ve plastik ters kelepçe uygulaması sırasında kırıkların meydana geldiği göz önüne alındığında kaba dayak ve ters kelepçe uygulamaları sırasında uygulanan şiddetin dozunun arttığını söylemek mümkündür.

Ters kelepçe uygulamasına maruz kaldığını aktaran 158 kişinin 142’sinde el ve el bileklerinde yüzeysel yaralanmalar izlenmiş, fizik muayenesinde yüzeysel duyu bozukluğu bulgusu olan 30 kişinin 22’sinde üst ekstremitte mononöropatisi (yüzeysel radial ve/veya ulnar sinir hasarı) tespit edilmiştir.

Eller arkaya doğru kıvrılıp el bilekleri belin arka tarafından kelepçelendiği zaman; her iki kol geriye ve yukarıya çekilip omuz eklemi anatomik olarak iç rotasyon pozisyonunda uzun süre kalmakta, omuz ekleminden geçen damar, sinir ve tendonlarda sıkışma ve gerilme sonucu hasarlanmalar meydana gelebilmektedir.

El bilekleri hizasında sıkılan kelepçenin bileklere yaptığı temas ve bası sonucu oluşan sürtünme nedeniyle deri, deri altı dokular ve sinirlerde hasarlar olabilmekte, bilekten geçen atardamar, toplardamar, sinir ve yumuşak dokular kemik doku ile kelepçe arasında sıkışarak başta ağrı olmak üzere basının derecesine göre değişik belirtiler ortaya çıkabilmektedir.

Ters kelepçeli halde bekleme süresi arttıkça gerek kelepçenin yaptığı baskının kendisi gerekse yumuşak dokuda hasar sonucu gelişen enflamasyona (dokuda hasar yanıtı) bağlı gelişen ödemin basınç etkisi de süreyle doğru orantılı olarak devam etmektedir.

Kelepçenin sıkıştırılması ile el bileğine bası yapması sonucu bilimsel literatürde “kelepçe nöropatisi” olarak anılan sorun ortaya çıkmaktadır. El bileğinden geçen

“radial, ulnar ve median sinirlerin” birinde veya hepsinde hasara ve bunun sonucunda motor veya duysal sorunlara (uyuşma, güçsüzlük, hissizlik, yanma, ağrı gibi) neden olabilmekte, kelepçenin takılı kaldığı süre uzadıkça ve sıklığı arttıkça bu yakınma ve bulguların görülme ihtimalinin arttığı bildirilmektedir.

Ters kelepçenin omzu ve kolları insan anatomisine uygun olmayan bir pozisyonda kalmaya zorlaması, ayrıca uzun süre ve sıkıştırılarak bağlı kalması durumunda el bileğine ve omuz eklemine uyguladığı baskı nedeniyle fiziksel acıya ve nörolojik hasarlara yol açarak ciddi sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Omuz hareketlerinde ağrı ve kısıtlılık tespit edilen 30 kişinin 17’sinde tendinit, rotator cuff sendromu, omuzun darbe sendromu ve labrum yırtıklarını içeren farklı omuz hastalıkları tespit edilmiştir.

Tablo 56: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözaltında işkence gören kişilere konulan fiziksel tanıların dağılımı

ICD-10 Kodu	Fiziksel Tanılar	Tanı Sayısı	Başvurular Arasında %	Tanılar Arasında %
S00	El bileği ve elin yüzeysel yaralanması	142	43,2	11,9
S40	Yüzeysel kafa yaralanması	135	41,0	11,3
S20	Omuz ve üst kol yüzeysel yaralanması	86	26,1	7,2
S80	Baldırın yüzeysel yaralanması	66	20,1	5,5
S50	Toraks yüzeysel yaralanması	64	19,5	5,4
S47	Ön kolun yüzeysel yaralanması	61	18,5	5,1
H52	Omuz ve üst kol ezilme yaralanması	36	10,9	3,0
M75	Kalça ve uyluğun yüzeysel yaralanması	31	9,4	2,6
G56	Refraksiyon ve akomodasyon bozuklukları	30	9,1	2,5
S87	Karın, bel ve pelvisin yüzeysel yaralanmaları	28	8,5	2,3
S30	Boyun yüzeysel yaralanmaları	24	7,3	2,0
S07	Üst ekstremitte mononöropatileri	22	6,7	1,8
M50	Baldır ezilme yaralanması	21	6,4	1,8
S67	Başın ezici yaralanması	19	5,8	1,6
S77	Omuz lezyonları	17	5,2	1,4
S10	El bileği ve elin ezilme yaralanması	16	4,9	1,3
S70	Kalça ve uyluğun ezilme yaralanması	15	4,6	1,3
S05	Başın açık yarası	15	4,6	1,3
S01	Servikal disk bozuklukları	13	4,0	1,1
T94	Göz ve orbita yaralanması	13	4,0	1,1
S57	Kafa ve yüz kemikle kırığı	13	4,0	1,1
E51	Dorsalji	13	4,0	1,1
M51	Ayak bileği ve ayağın yüzeysel yaralanması	12	3,6	1,0

Tablo 56 devam

S02	Birden fazla ve tanımlanmamış vücut bölgesi yaralanmaların sekeli	10	3,0	0,8
S17	Ön kolun ezilme yaralanması	10	3,0	0,8
	Diğer fiziksel Tanılar	280	85,1	23,5
	Genel Toplam	1192	-	100,0

2015 yılı içinde GİG 371 başvuru arasından psikiyatri uzmanı ya da bir psikolog tarafından değerlendirilen ve ruhsal bulgu saptanan 94 (toplam başvuruya oranı %25,3) kişi içerisinde 81'ine (toplam başvuruya oranı %21,8), 19 farklı toplam 132 ruhsal tanı konulmuştur. Ruhsal tanı alan 81 kişi için konulan 132 ruhsal tanının sıklıklarına göre dağılımı Tablo 57'de verilmiştir.

Tablo 57: 2015 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2015 yılında gözetiminde işkence gören kişilere konan psikiyatrik tanılarının sıklığına göre dağılımı

Psikiyatrik Tanılar	Tanı Sayısı	Başvurular Arasında %	Tanılar Arasında %
Akut Stres Bozukluğu	36	44,4	27,3
TSSB (Akut)	25	30,9	18,9
TSSB (Kronik)	19	23,5	14,4
Majör Depresif Bozukluk, Tek Epizod	13	16,0	9,8
Majör Depresif Bozukluk, Yineleyici	9	11,1	6,8
Karışık Anksiyete-Depresyon Bozukluğu	6	7,4	4,5
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	5	6,2	3,8
Uyum Bozukluğu	3	3,7	2,3
TSSB (Geç Başlangıçlı)	3	3,7	2,3
Agorafobi ile birlikte panik bozukluk	3	3,7	2,3
Obsesif Kompulsif Bozukluk	2	2,5	1,5
Diğer Anksiyete Bozuklukları	1	1,2	0,8
Diğer Organik Ruhsal Bozukluklar	1	1,2	0,8
Genellikle İlk Kez Bebeklik, Çocukluk ya da Ergenlikte Tanısı Konan Bozukluklar	1	1,2	0,8
Konversiyon Bozukluğu	1	1,2	0,8
Distimik Bozukluk	1	1,2	0,8
Kişilik Bozuklukları	1	1,2	0,8
Agorafobi Olmadan Panik Bozukluk	1	1,2	0,8
Diğer	1	1,2	0,8
Genel Toplam	132	-	100,0

TİHV Ankara Genel Merkez

Mithatpaşa Cad. No: 49/11 6.Kat 06420
Kızılay, ANKARA

Telefon : +90 (312) 310 66 36

Faks : +90 (312) 310 64 63

E-posta : tihv@tihv.org.tr

TİHV Diyarbakır Temsilciliği

Lise Cad. Eyyüp Eser Apt. No:8/2
Yenişehir, DİYARBAKIR

Tel/Faks: +90 (412) 228 26 61

+90 (412) 228 24 76

E-posta : diyarbakir@tihv.org.tr

TİHV İstanbul Temsilciliği

Bozkurt Mah. Türkbeyi Sokak
Ferah Apt. No:113/6

Kurtuluş-Şişli, İSTANBUL

Telefon : +90 (212) 249 30 92

+90 (212) 293 43 33

E-posta : istanbul@tihv.org.tr

TİHV İzmir Temsilciliği

1432 Sokak Eser Apartmanı No:5/10
Alsancak, İZMİR

Tel/Faks: +90 (232) 463 46 46

+90 (232) 463 91 47

E-posta : tihvizm@dsl.ttmail.com

TİHV Cizre Referans Merkezi

Dicle Mah. Orhan Doğan Cad.
Azizoğlu İş Merkezi No:33/5

Cizre, ŞIRNAK

Telefon : +90 (486) 616 86 07

Faks : +90 (486) 616 86 10

E-posta : cizre@tihv.org.tr

ISBN: 978-605-9880-09-1

